PHAEDRI AUGUSTI ... FABULARUM AESOPIARUM LIBRI QUINQUE...

Phaedrus, Pierre Danet

Ad simpliciter usum P. Fr. Nicolai Lisini a Valentano Min: Obs: 1845.

PHÆDRI
AUGUSTI CAESARIS LIBERTI
FABULARUM AESOPIARUM
LIBRI QUINQUE

INTERPRETATIONE ET NOTIS ILLUSTRAVIT

PETRUS DANET ACADEMICUS

JUSSU

CHRISTIANISSIMI REGIS

IN USUM

SERENISSIMI DELPHINI

Adjecto praecipuorum Phaedri vocabulorum et phrasium
tum latino-italico, tum italico-latino
duplici indice.

VENETIIS

APUD BIBLIOPOLAM SUB SIGNO APOLLINIS

1818.

SERENISSIMO

DELPHINO

Si quis hoc opus solo ex nomine, vel auctorem operis ex una fortuna aestimabit, Serenissime Princeps, putabit fortasse me vel sapientiae tuae non meminisse, vel dignitatis, qui Fabulas offeram Tibi, et velim Te in summa altitudine gloriae collocatum cum liberto fabulari. Si tamen vel de his Fabellis, vel de Scriptore Fabellarum judicabis non ex illorum sensu, parum sano et integro, sed ex illo gustu acutissimo, qui tibi est innatus ac ingenitus, sic opus ipsum suscipies, sic auctorem ipsum complecteris, ut putes nec operis tenuitatem tuae sapientiae, nec auctoris humilitatem dignitati tuae posse quidquam officere.

Non dubitabis profecto, Serenissime Princeps, cum eo liberto confabulari, cui ad Augustum Imperatorem erat aditus perfacilis, cuique sua virtus non libertatem modo, sed opes, honores, et summorum Principum amicitiam conciliavit; qui non minus habuit fiduciae ut mores dissolutos carperet optimatum, quam artis, ne exulceraret animos; qui ita fuit accomodatus ad erudiendam plebem propter simplicem et quasi nudam Apologorum venustatem, ut dignissimus fuerit Imperatorum amicitia et consuetudine propter excelsam quandam et politiorem tum vitae, tum sententiarum elegantiam.

*

Sic age cum Phaedro, ut Athenienses et Romani terrarum domini solebant agere cum servis, quibus inter Saturnalia dabant aliquam ludendi secum, epulandi, colloquendi, imperandi potestatem. Neque vero, quanquam ille est Fabularum artifex, habebis comitem indignum Tui. Quot enim edidit Fabulas, tot satyrae sunt, in quibus vel abstrusioris Philosophiae utilissima capita jucundissime tractavit, vel callide adumbravit aetatis suae corruptissima tempora, et conatus est, sermone belluis attributo, homines emendare. Provocavit eos ad ipsum naturae tribunal, ut quod in se mali aut boni nolebant agnoscere, id in feris contemplati fugerent aut optarent. Nam quis in cane fidem, in agno lenitatem, in formica laboris assiduitatem commendari audiat, nec in homine damnet continuo perfidiam, crudelitatem, ignaviam? Aut quis accuset in lupo rapacitatem, dolos in vulpe, in leone saevitiam; nec ista omnia in unum saepe hominem confluxisse indignetur.

Quod si referre volueris animum, Serenissime Princeps, ad illas rerum imagines, cognosces totam de moribus disciplinam, totam civilem scientiam iis contineri, quarum altera vitam debet omnium informare; utraque tuam. Cogita enim, et ipse tecum reputa, quot et quantis virtutibus instructum esse Te oporteat, ut teneas Regni Christianissimi clavum, et Parentis tui sedem tanta aequitate stabilitam, tot victoriis conspicuam, tot auctam provinciis. Debes Te Gallis, quorum ut summus est in suos Reges amor, summa veneratio, ita summam necesse est esse Regum in regendis illis pietatem, integritatem, aequitatem. Sedebis in luce Europae, in oculis clarissimi Imperii, atque in auribus universarum late gentium ac nationum positus. Intuebitur in Te incredibilis civium et populorum, cum sociorum, tum etiam hostium multitudo. Convertent se tuos ad nutus infinitae urbes, innumerabiles provinciae, ac virtutes omnes tuas tamquam ex edito quodam theatro suspicient.

Accedit ad hanc difficultatem, Serenissime Delphine, sustinenda Tibi Ludovici, bello et pace Maximi, fama, tantarum et tot virtutum splendore collecta. Vides quam sit ejus longe lateque diffusum nomen; vides quo vultu, quo supercilio Gentes omnes, Civitates, Principes, Imperatores, Europam denique totam solus convertit et commovet; quanta armorum suorum felicitate modo suos tegit, modo lacessit improbos, modo se et Regnum lacessitus ulciscitur! Quam facile inconstantiam fortunae consiliorum prudentia moderatur, et victoriae jura per sua castra, quorum numero terras et maria occupat, sic dividit et partitur, ut uni Ludovico victoria videatur ubique laborare. Aspicis qua fortitudine contra exteros, qua fide pro sociis, qua humanitate cum suis omnia genere consuevit.

Hanc Tibi viam, Serenissime Princeps, Ludovicus aperuit. Te ad has laudes, quasi quadrigis volantem admiramur. Tuum est illud curriculum, in quo insistere, ut summopere gloriosum est, ita arduum atque difficile. In hac autem dignitate quos alios auctores agendi et regnandi sapientius consulas, quos sequare tutius, quam qui, licet mortui, Principes tamen etiamnum admonent, neque possunt adulando decipere. Sunt enimvero in aula Regum versuti innumeri homines, diurna consuetudine ad servilem assentationem exercitati, qui Principi, non ex animo, sed sui commodi gratia, famulantur. Norunt illi solas fortunae vias, nihilque ejus causa praetermittunt; et quoniam eorum cupiditati veritas adversatur, solent illam ab accessu Principum procul amandare.

Ne committe, Serenissime Princeps, huic hominum generi partem ullam existimationis tuae. Monitores adhibe potius, quos olim Socrates Regibus offerebat. Antiquos intelligo scriptores, qui Principibus praeferunt facem; dubitantes confirmant, errantes revocant; et adeo non adulantur, ut egregia fidelitate et acerbitate salutari impune plerumque saeviant.

Jam vero cum multi sunt ejusmodi scriptores, tum nullus fere est utilior Tibi quam Phaedrus. Fabellas habet cum philosophiae praeceptis miro quodam artificio conjunctas, in quibus nativus rerum depictarum lepos ad excellentem morum disciplinam sic accessit, ut nec praeceptorum severitas elegantiae fabularum; nec fabularum exilitas, praeceptorum majestati detrahant quidquam.

Has ergo fabulas, Serenissime Princeps, diurna manu, has nocturna versabis; eoque diliges vehementius, quod non tam mea, quam Illustrissimi Ducis Montauserii manus offerat. Ille vires mihi, ille suppeditavit animos, ille impulit ut auderem hac in parte studiorum tuorum Tibi prodesse quodammodo. Tu fave novo huic labori, quem et eo jubente suscepi, et te annuente confeci. Erit haec meorum votorum summa, si videbor obsequio te non inani coluisse, sed contulisse aliquid ad excolendum tanti Principis ingenium, in quo fortunam Imperii Christianissimi, spem maximi Regis, Gallorum vota, totius Orbis expectationem Deus Optimus Maximus felicissime deposuit.

Tibi Devotissimus
PETRUS DANET

PRÆFATIO

Parum cordati sapientesque videntur ii, qui Fabularum vel audito nomine, fastidio dilicatissimo statim afficiuntur, et ab illis, ut a puerilibus oblectamentis, toti abhorrent. Etenim faciunt intelligendo, nihil ut intelligant, cum tam austera et insolenti fronte utilissimum vitae humanae commentum audent improbare. Enimvero naturam humanae mentis si velis penitus introspicere, vim quandam in ea deprehendes cum infirmitate conjunctam, unde omne Fabularum genus, seu humani ingenii commenta habent originem: et vis quidem efficit ut veritatis lucem contempletur; infirmitas contra, ut ipsius splendorem sustinere vix possit. Hinc est quod Aegiptii veritatem hieroglyphicis; Philosophi numeris; Poetae fabulis; Oratores figuris; ipsi etiam vates divino afflati spiritu allegoriis; imo et ipse Christus, hoc est, ipsa Sapientia involutam parabolis quasi velis quibusdam posteris transmiserunt. Nimirum imbecilliores sunt hominum oculi propter naturae pravitatem, quam ut totam veritatis lucem ferre valeant; et nescio quo fato ipsa veritas minus, quam veritatis umbra blandiatur. An quia plus nobis arridet, cum nostro labore detegitur et eruitur ex Aenigmatum involucris? An quia tanta est in hominibus perversitas, tanta mentis depravatio, ut qui amant lucentem veritatem, oderint iidem ipsi redarguentem; neque veritati pateat ullus ad eorum mentes, nisi per quosdam quasi cuniculos, accessus.

His rebus permoti viri, quos habuit Antiquitas clarissimos, fabulas commenti sunt, quo universa phi-

losophiae praecepta traderent; et quo mentes hominum a pictura imaginibusque virtutum, ad rem, veritatemque traducerent. Potuere quidem viri in omni disciplinarum genere versati, philosophiae praecepta stilo asperiore et angustis concisisque disputationibus explicare, qui mos fuit omnium philosophorum: at ingeniosissimi humani animi exploratores, cum viderent nihil quicquam perfecisse philosophos, nisi ut demum et vituperarentur a plebe, cujus ab intelligentia veritatem longissime disjunxerant; et contemnerentur a principibus, quorum ad gustum eandem non satis accommodaverant: cogitarunt hanc esse fabularum integumentis involvendam, ut ab ejus accessu, nec rerum excelsitas plebeculam, nec praeceptorum acerbitas principes removeret.

Nemini enim non debet esse persuasum plus profuisse humano generi hoc scriptorum genus, quam Chrysippos et Crantoras; atque homines melius fuisse fabulis et exemplis, quam praeceptis philosophiae commonitos. Nuda quippe illa docendi praecipiendique ratio, quae philosophis nimium familiaris est, teneriores aut vitiosos animos fere offendit; fabularum vero Ludus tum jucundiora monita virtutis efficit, tum humanas mentes a vitiis avocat securius.

Et veluti pueris absyntia tetra Medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore,
Ut puerorum aetas improvida ludificetur
Labrorum tenus: interea perpotet amarum
Absynthi laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potius tali facto recreata valescat.

(*Lucr. l.* 1. *et* 4.).

Et vero Graeci fabulatores hanc scribendi formam post Aegyptios sequuti sunt, qua possent in sui saeculi mores corruptos impune quasi per ludum invehere, et qua mansuefacti homines et exculti a rudibus, tetrisque factis, ad elegantiora honestioraque de-

fluerent. Si enim summa summorum virorum exempla proposuissent hominibus ad imitandum, infirmitatis excusatione se defenderent; quam sane habent nullam, quoties animadvertunt ea praestari ab apibus et formicis, quae ipsi se posse negant; ea quoque vitari quae ipsi admittere non erubescunt. Id sane sentiebat divinus Plato, qui fabulas commendavit maxime, cum hortatus est nutriculas, ut pueris fabulas narrarent, animosque illorum diligentius fabulis, quam corpora ipsa manibus informarent. τοὺς δὲ ἐγκριθέντας πείσομεν τὰς τροφούς τε καὶ μητέρας λέγειν παισί, καὶ πλάττειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν τοῖς μύθοις πολλὺ μᾶλλον ἢ τὰ σώματα ταῖς χερσί. *(Plat. l. 2. de Republ.) Facile enim intelligi potest, satius esse teneras mentes effingere prius ad verum et ad bonum, quam in partem alterutram deteriorem inclinarint, unde postea nisi labore multo deduci ac deflecti nequeant; quod praesertim fit apologis, qui prima specie pro vilibus nugis habentur, at revera prudentibus consiliis vitam instituunt. In iis enim cum animalium dotes aut vitia explicantur: diversa continuo hominum ingenia deteguntur. Cum commendatur in agno simplicitas, in formica laboris constantia, fides in cane, commendatur in primis hae virtutes in homine: cum vero redarguitur in lupo furor et rapacitas; adulatio, fraudes, et alia hujuscemodi vitia in vulpe; monetur quisque nostrum ut ab his quam maxime abhorreat. Potest igitur unusquisque suam in his apologis imaginem propriis ac nativis expressam coloribus contemplari, suam quodammodo indolem recognoscere, et ad illos ut ad speculum minime fallax vitam conformare.*

Neque mirum adeo tot numerari scriptores fabularum inter praestantissimos viros qui olim floruere. In hoc scribendi genere Graeci Aegyptios habuere duces, qui per hieroglyphicas imagines, animi sensa et res ipsas tamquam litteris exprimebant. Fuit Aesopus ex insula Samo admodum ingeniosus fingendorum apologorum artifex, a quo omnes postea apologi dicti sunt Aesopii. Taceo Hesiodum, qui fabulosos Deorum or-

tus carmine cecinit : omitto Porphyrium, qui, teste Eusebio, libros composuit, in quibus fictitias Deorum genealogias instituerat; praetereo innumeros alios fabulatores; ut Orpheum, Musaeum, quorum opera cum illorum nominibus pene interierunt, e quibus tamen Ovidius sua in varias mutatorum corporum formas deprompsit argumenta. Nullus ferme fuit inter antiquos Poetas, aut historiae scriptores, tum Graecos, tum Latinos, qui non aliquid fabularum suis operibus inseruerit. Testes sunt locupletissimi Homerus, Hesiodus, Ennius, Horatius. Verum nullus hoc scribendi genus usurpavit ex instituto, praeter Aesopum, in his jocis fingendis facile principem; et ab illo deinde Phaedrum, qui diu latuit ignobilis, culpa et incuria temporum; quique nostra aetate rediit ad maximum splendorem cura et vigiliis Fratrum Pithoeorum. Ingens sane beneficium toti rei litterariae contulerunt summi illi viri, cum Phaedri apologos publici fecere juris. Nemo enim non sentit florente adhuc lingua Latina scripsisse Phaedrum, suasque fabulas conspersisse optimis et ad vitam utilissimis sententiis. Non est vero quod reprehendant nonnulli Phaedrum, ut minus religiosum in observandis numeris et legibus carminis jambici: nam usus est fortasse ille comicorum licentia, neque tanta putavit religione retinendos esse numeros, dum pure et emendate loqueretur. Quo in studio adeo nemini cedit, ut apud veteres fuerit nemo, qui haberet ingenium ad illam Terentii lenitatem magis factum quam Phaedrus. Et vero necesse fuit eum hoc uti genere scribendi tenero et suavi, magis quam gravi; cum ea sit Apologorum natura, ut sermone non debeant, nisi facili, nisi molli, nisi simplici tractari. Quamobrem adhibere maluit jambos in scribendis fabulis, quod hoc metri genus a quotidiano et naturali sermone recedat minus; atque adeo ab ipsa quasi natura, si creditur Aristoteli, appositum et comparatum sit.

Jam si quis erit qui quaerat hujus novae editionis occasione, quae me causa impulerit, ut ad Phaedrum

de novo excudendum, hoc tempore accederem; is si me satis audiet, fatebitur nullam potuisse contingere, tum magis honorificam mihi, tum litteris perdiscendis utiliorem. Ubi primum perillustris DUX MONTAUSERIUS *instituendo Serenissimo* DELPHINO *fuit a Sapientissimo Rege praepositus, eo studia cogitationesque contulit, ut in erudienda mente, et informandis moribus teneri Principis, Rempublicam litterarum erudiret, ornaret, amplificaret. Nimirum vir ille praestantissimus ut erat in omni varietate disciplinarum excellens, et quidquid otii, vel defendenda patriae salus, vel propaganda Principis gloria reliquerat, id omne collocarat in celebrandis et recolendis artibus iis, quas alii sine summo et quasi sempiterno otio non facile pervestigant, intelligebat in auctoribus Latinae linguae contineri multa quae ad vitam recte componendam maxime conferrent: verum ut ad illos auctores pervolvendos, facilior et mollior aditus haberetur, vidit multa in eis inesse, quae, quamquam ab interpretibus pene innumeris fuere tractata, sunt tamen aut obscuriora, aut minus cohaerentia, aut non satis explicata; quaeque adeo illustrari verbis, explicari notis oporteret, ne puerilium animorum impetus, occurrentibus difficultatibus quam plurimis in horum librorum lectione, retardaretur. Cogitavit primus ea vi ac ingenii luce qua praestat, id certius effici non posse, quam continua quadam interpretatione Auctorum, maxime vero Poetarum; et adjectis quibusdam notis, iisque brevibus, ad singula loca, in quibus petita vel e Grammatica, vel ex Historia, vel aliunde difficultas invenitur. Facit enim interpretatio ut praepostera et inter se implicata verba, in nativum ordinem digerantur. Faciunt autem notae, ut obscura illustrentur, et abstrusa pateant; facit demum pateant; facit demum notarum brevitas, ut earum rescindatur importuna luxuries. Atque haec fuit consilii mei ratio, cum jubente Illustri Duce Montauserio, ut antea Dictionarium condendum, sic hodie suscepi Phaedrum explanandum. In quo Mon-*

tauserii mentem utrum fuerim assecutus, aliorum erit, non meum judicare.

Nec mediocri fuit adjumento atque incitamento Clarissimi BOSSUETII *auctoritas et consilium, quem ad summa omnia mente et animo videtur natura genuisse, ars effinxisse, studium et exercitatio perfecisse: cujus fuit laus quaedam singularis et pene propria, ut in infinita litterarum, tum sacrarum, tum prophanarum multitudine perinde excelluerit, ac si in una solummodo disciplina studium omne suum posuisset; quem ut inter doctissimos eloquentia, sic doctrina inter eloquentissimos tanta felicitate semper extulit, ut eum nec in aula regia sine incredibili voluptate, nec in subselliis Theologicis sine maxima admiratione quisquam audiverit; quem denique postquam* LUDOVICUS MAGNUS LUDOVICO FILIO PRAECEPTOREM *per honorifice acciverit, quotidie videmus negotia cum otio, otium cum negototiis tanta industria conjungentem, ut apud eum nihil tumultus aulae tranquillitati studiorum, nihil studendi assiduitas obsequiis et muneri praestando detrahat quicquam. Ille simul ac cognovit consilium Ducis Montauserii utile Delphino, dignum Ludovico, litterarum gloriae, et Galliarum splendori per-opportunum, non cessavit hortando impellere, ut quae tanti operis pars mihi obtigisset, qua possem diligentia perficerem. Atque hoc etiam opus nostrum mire promovit Nobilissimus* HUETIUS. *Qui in omni doctrinae genere, tum laboris contentione, tum felicitate ingenii, eo progressus est, ut quaerenti defuerit orbis scientiarum; sic universas eruditionis opes exhausit, ut non ipsi quemadmodum aliis tempus ad discendum, sed materia et res ipsae defuisse videantur. Profecto non tam est unus e doctis Huetius, quam viva quaedam et ut ita dicam ambulans Bibliotheca, quam scientiarum exemplar et species ipsa doctrinae: adeo summa, infima, recondita, obvia, in numerato habet, et quasi ad manum. Tot tamque eximiis disciplinis conciliatricibus regum, maximo sapientissimoque Ludovico Regi*

Christianissimo innotuit, et ab eo vocatus in partem gloriosissimi sanctissimique muneris, quo per optimam et accuratissimam Serenissimi Delphini institutionem, gentium prope infinitarum saluti et felicitati consulitur.

At quoniam videtur tua interesse, Lector, vel maxime scire quis fuerit Phaedrus, eam rem brevi proloquar. Si quae olim a Suetonio de Poetis, Philologis et Grammaticis Latinis conscripta fuerant, ea ad nos integra pervenissent, Phaedrum certe nossemus melius: neque enim mihi credibile est, eum fuisse praetermissum a Suetonio, qui tanta diligentia veterum illorum perquisierat vitam, et ad posteros, nisi invidissent fata, transmiserat. Phaedri meminere Martialis et Avienus, quorum hic Theodosio imperante floruit. Sed nihil praeter memoriam tanti viri nobis reliquerunt. Quare sibi ipsi facem praeferat Phaedrus, suae sibi vitae scriptor sit ac testis. Thrax fuit, quod hominum genus primis temporibus, et disciplinarum artiumque cognitione, et severa morum disciplina fuit excultum. At, ut misera est humanarum conditio rerum, tanta illos temporum decursu barbaries foedavit, ut, si Thucydidi credimus, nihil Thracibus crudelius fuerit, efferatius nihil: haec tamen feritas et barbaries nihil obfuit Phaedro ad praeclaram artium cognitionem contendenti. Conditione servus fuit, quod ipsi vitio dari non debet, cum servitus fuerit ipsi communis cum Aesopo, Terentio, et aliis praestantibus ingeniis. Qua autem occasione Romae in domo Augusta servierit, non omnino patet. Constat solummodo, eum ob elegantiam ingenii, morumque suavitatem fuisse manumissum, unde illius opus inscribitur Phaedri Augusti Caesaris Liberti. *Vixit aetate Octaviani Caesaris ac Tiberii, quanquam et potuerit ad Caji usque tempora pervenisse, cum multum senex vixerit, ut ipse docet fabula libri quinti de venatore et cane senio debili. Fuere ipsi inimici non pauci, quorum contumeliis persaepe jactatus est, ut probant frequentes illius quere-*

lae. Hos inter fuit ipsi infensissimus Sejanus, penes quem tum temporis erat auctoritas summa, teste Suetonio. De illo sic Phaedrus conquestus est:

Quod si accusator alius Sejano foret,
Si testis alius, judex alius denique,
Dignum faterer esse me tantis malis,
Nec his dolorem delinirem remediis.

Libros Fabularum scripsit quinque, quorum tres consecrat Particuloni, Phileto et Eutycho, quos omnes arbitror pileata capita fuisse. Jam nihil est quo te amplius morer, (Amice Lector) quod te moneam habeo jam nihil, nisi ut te hoc saeculo felicem, felices litteras, felicissimos litteratos viros praedices, qui Delphini studia sic possunt adjuvare, ut publica omnium studia promoveant; sic in hodierni temporis famam et utilitatem adlaborant, ut in sempiternam gloriam adlaborent. Fruere his bonis quae tibi largitur verus aetatis nostrae Moecenas MONTAUSERIUS, *qui jamdudum ivit in litterarum plausum, et cujus nomen vivet.*

Latinis dum manebit pretium litteris.

PHÆDRI

AUGUSTI CÆSARIS LIBERTI

FABULARUM ÆSOPIARUM

LIBRI QUINQUE.

LIBER PRIMUS.

PROLOGUS.

Æsopus auctor, quam materiam repperit,
Hanc ego polivi versibus senariis.
Duplex libelli dos est: quod risum movet,
Et quod prudenti vitam consilio monet.
Calumniari si quis autem voluerit,
Quod arbores loquantur, non tantum ferae,
Fictis jocari nos meminerit fabulis.

INTERPRETATIO.

Ego reddidi versibus jambis *sex pedum illam materiem, quam auctor AEsopus excogitavit. Est gemina utilitas hujusce libri: quia concitat risum; et quia instruit vitam sapientibus monitis. Si quis vero reprehendat maligne, quoniam arbores loquuntur, non solum belluae, recordetur nos ludere fictionibus poeticis.*

ANNOTATIONES.

1. AESOPUS *auctor.*) Multi ante AEsopum finxere fabulas, ut Homerus, Hesiodus et Archilochus, sed alias longe a fabulis AEsopicis AEsopus enim e Phrygia fabulator caeteris materiam praebuit vel quod imprimis id tractavit, vel quod creditur ἀριστα πάντων συγρά-

ψαι τοὺς μύθους, *optime omnium scripsisse fabulas.* Unde ait Quintilianus: *Illae quoque fabulae, quae etiamsi originem non ab AEsopo acceperunt (nam videtur earum primus auctor Hesiodus) nomine tamen AEsopi maxime celebrantur.*

2. *Polivi.*) Dedi novam faciem his fabulis, quas Graece conscriptas verti in Latinas. Revera enim versus ornat quod incultum est pèr se in oratione pedestri; et quod scabrum et hiulcum in sermone, levigat.

Versibus senariis.) Jambicis senariis. Sunt enim jambici dimetri, id est, quatuor pedum; et jambici tetrametri, id est, octo pedum; et jambici trimetri, id est, sex pedum, quales sunt versus fabularum Phaedri, iique maxime usitati. Nam tetrametri sunt comicorum.

3. *Libelli dos.*) Metaphora: Nam dos proprie dicitur quod marito cum uxore datur. Sumitur praeterea *dos* pro eo quod alicui datum est vel a natura, vel ab hominibus; unde dotes animi dicuntur, et etiam librorum, et aliarum rerum quae utilitatem afferunt.

4. *Fictis fabulis.*) Nec inepte vox illa *fictis* additur. Maluit proprie loqui Phaedrus ut Cicero in Miloniana. Fabula enim ex earum vocum numero est, quae verum et falsum significat. Unde infra legitur *vera fabella*, lib. 2. Fab. 5. Et apud Graecos μῦθος pro fabula falsa, et vera usurpatur. Et apud Homerum pro sermone vero sumitur.

FABULA I.

Facile est opprimere innocentem.

LUPUS ET AGNUS.

Ad rivum eundem Lupus et Agnus venerant
Siti compulsi: superior stabat Lupus,
Longeque inferior Agnus. Tunc fauce improbâ
Latro incitatus jurgii causam intulit.

Cur, iniquit, turbulentam fecisti mihi
Aquam bibenti? Laniger contra timens:
Qui possum, quaeso, facere quod quereris, Lupe?
A te decurrit ad meos haustus liquor.
Repulsus ille veritatis viribus,
Ante hos sex menses, ait male dixisti mihi.
Respondit Agnus: Equidem natus non eram.
Pater hercule tuus, iniquit maledixit mihi.
Atque ita correptum lacerat injusta nece.
Haec propter illos scripta est homines fabula,
Qui fictis causis innocentes opprimunt.

INTERPRETATIO.

Lupus et Agnus pressi siti accesserant ad eundem rivulum. Lupus erat superiorus, et Agnus multo inferiorus. Tunc Lupus *praedo compulsus gula crudeli, movit materiam rixae. Quare, ait, reddidisti aquam turbidam mihi potanti? Agnus metuens ex adverso respondit: Quomodo, obsecro, Lupe, valeo efficere quod expostulas? Aqua defluit a te ad meos potus. Ille confutatus vi veritatis, dixit: Sed convitiatus es mihi sex adhinc mensibus. Agnus reponit: Certe ego non eram procreatus. Per herculem tuus parens, ait, me incessit maledictis. Et sic invasit et discerpsit morte immerità. Haec fabula excogitata est propter illos qui obruunt insontes falsis rationibus.*

ANNOTATIONES.

1. *Lupus et Agnus.*) Unde Horatius, Epod. 4.
Lupis et Agnis quanta sortito obtigit,
Mihi tecum discordia est.

12. *Hercule.*) Adverbium est jurantis per Herculem. Cum autem per Herculem jurare hominibus minime esset consuentum, primus id instituit Nestor, iisqne qui ad Trojam erant, tradidit; ut Vinitor apud Philostratum in Heroicis ait.

15. *Fictis causis.*) Subauditur *De* et est ellipsis.

FABULA II.

Minima de malis.

RANAE REGEM POSTULANTES.

Athenae quum florerent aequis legibus,
Procax libertas civitatem miscuit,
Fraenumque solvit pristinum licentia.
Hinc conspiratis factionum partibus,
Arcem tyrannus occupat Pisistratus,
Quum tristem servitutem flerent Attici
Non quia crudelis ille, sed quoniam grave
Omne insuentis onus, et coepissent queri,
AEsopus talem tum fabellam rettulit.
Ranae vagantes liberis paludibus,
Clamore magno Regem petiere a Jove,
Qui dissolutos mores vi compesceret.
Pater Deorum risit, atque illis dedit
Parvum tigillum, missum quod subito vadis
Motu sonoque terruit pavidum genus.
Hoc mersum limo cum jaceret diutius,
Forte una tacite profert e stagno caput,
Et explorato rege, cunctas, evocat.
Illae timore posito certatim adnatant,
Tignumque supra turba petulans insilit:
Quod quum inquinassent omni contumelia,
Alium rogantes regem misere ad Jovem,
Inutilis quoniam esset qui fuerat datus.
Tum misit illis hydrum, qui dente aspero
Corripere coepit singulas: frustra necem
Fugitant inertes: vocem praecludit motus.
Furtim igitur dant Mercurio mandata ad Jovem
Adflictis ut succurrat. Tunc contra Deus,
Quia noluistis vestrum ferre, inquit, bonum,
Malum perferte. Vos quoque, o cives, ait;
Hoc sustinete, majus ne veniat malum.

INTERPRETATIO.

Cum Athenae clarescerent justis institutis, libertas petulans divisit civium multitudinem, et licentia abrupit vinculum antiquum. Inde partibus inter se divisis per factiones, Tyrannus Pisistratus invasit arcem urbis. *Cum Athenienses deplorarent molestum servitium, et coepissent expostulare, non quod Pisistratus esset saevus, verum quod* servitus *est omnino pondus durum iis qui non consueverunt ferre; AEsopus proposuit hunc Apologum. Ranae subsultantes in paludibus apertis, postularunt magna voce Regem a Jove, qui coerceret sua auctoritate mores depravatos. Pater deorum risit. et eis proefecit parvum tigillum, quod delapsum repente in aquam territavit motu et strepitu animalia timida. Cum hoc mersum caeno haereret per longius tempus, una forsitan effert caput tacite e stagno, et observato rege excivit socias, quae abjecto metu enatant* certatim, *et insiliunt petulanter supra lignum. Cum hoc conspurcassent sordibus, omnibus, delegarunt ad Jovem postulantes alium regem, quia ille erat prorsus inutilis qui fuerat praepositus, Tunc Juppiter dedit illis hydrum, qui coepit discerpere quasque dente immiti. Nequicquam imbelles fugiunt mortem, timor impedit vocem. Ergo submittunt clanculum Mercurium ad Jovem, ut subveniat miseris. Tum contra Juppiter* edixit: *Sustinete hoc malum, quia recusastis frui vestro bono. Sic quoque, o Cives, perferte istud malum, ne vobis accidat pejus.*

ANNOTATIONES.

Describit ibi ferum Caligulae ingenium, de quo olim affirmavit Nero, ut refert Suetonius, *Exitio suo, omniumque, Caium Caligulam vivere; et se Natricem(serpentis genus) populo Romano; Phaetontem orbi terrarum educare.*

1. *Athenae.*) Urbs erat Graeciae spectatissima et magni nominis, ut pote quae erat sedes potentissimae Reipublicae, ac praestantissimarum quarumque artium parens.

AEquis legibus.) A Solone sapiente latis, quibus cives erant aequales, et aequali jure continebantur, ut in Democratia solet.

5. *Arcem occupat Pisistratus.*) Hujus historiam ita paucis refert Justinus: *Pisistratus, quasi sibi, non patriae vicisset, tyrannidem per dolum occupat: quippe voluntariis verberibus domi affectus, laceratoque corpore, in pubblicum progreditur. Advocata concione, vulnera populo ostendit: de crudulitate principium, a quibus haec se passum simulabat, queritur adduntur vocibus lacrymae. Obtinet ad custodiam corporis sui satellitum auxilium, per quos occupata tyrannide, per annos triginta tres regnavit.*

Tyrannus.) In bonam partem quandoque vox illa usurpata est, pro Rege qui figebat leges, et populis juste praeerat. Nunc vero ad illos principes refertur, qui libidine dominandi duro imperio subditos tenent; ut in hoc loco Phaedri.

7. *Non quia crudelis ille.*) Licet Pisistratum tyrannum vocet, tamen non saeviebat in illos, nec crudeliter imperabat. Ita enim Solon de Pisistrato loquitur. τε φησι πάντων τυράννων εἶναι βέλτιστον *Illum esse omnium tyrannorum optimum.* Legas praeterea testimonium Valer. Maximi lib. 5. cap. 1. et etiam Senecae, lib. 3. *De ira.*

10. *Liberis paludibus.*) Ellipsis praepositionis *In.*

14. *Parvum tigillum.* Ut rem minimam minome faceret, addidit parvum. Ita Terentius *minutos* dicit *pisciculos.*

27. *Mercurium.*) Is Jovis et Majae filius fuit, deorum legatus. Recte ergo Ranae Mercurio dant mandata ad Jovem.

30. *Mulum perferte.*) Rigaltius non existimavit dici posse Latine ferre bonum suum et ferre malum; idcirco per malum intelligit δύσκολον principem truculentem. Sed locus Plauti non venit ipsi in mentem.

Hem ista virtus est, quando usu' est qui malum infert fortiter.

31. *Majus ne veniat malum.*) Hanc mentem habuit et Horatius :

AEtas parentum, pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem

FABULA III.

In propria pelle quiesce.

GRAGULUS SUPERBUS.

Ne gloriari libeat alienis bonis,
Suoque potius habitu vitam degere,
AEsopus nobis hoc exemplum prodidit.
Tumens inani Graculus superbia,
Pennas Pavoni quae deciderant, sustulit,
Seque exornavit : deinde contemnens suos,
Immiscuit se Pavonum formoso gregi.
Illi impudenti pennas eripiunt avi,
Fugantque rostris. Male multatus Graculus
Redire moerens coepit ad proprium genus;
A quo repulsus tristem sustinuit notam.
Cum quidam ex illis, quos prius despexerat:
Contentus nostris si fuisses sedibus,
Et quod natura dederat voluisses pati;
Nec illam expertus esses contumeliam.
Nec hanc repulsam tua sentiret calamitas.

INTERPRETATIO.

Ne quis velit superbire bonis aliorum, et agere potius vitam in sua veste, AEsopus reliquit nobis illud exemplum. Graculus inflatus vano tumore, collegit plumas, quae exciderant Pavoni, iisque se vestivit. Dein spernens suos, aggregavit se for-

mosae turbae Pavonum. Qui *eximunt plumas huic volucri inverecundo, et abigunt rostris. Graculus exceptus pessime caepit reverti maestus ad suum genus; a quo rejectus pertulit molestum convitium. Quidam ex iis, quos ante contempserat,* dixit : *si fuisses contentus nostro loco, et voluisses ferre quod natura largita fuerat, neque passus esses illud probrum, neque tuum infortunium subiret hanc repulsam.*

ANNOTATIONES.

2. *Suo habitu.*) In ea nempe conditione in qua nati sumus. Est autem habitus quidquid vel a natura, vel a fortuna cultus ornamentique possidemus.

4. *Tumens Graculus inani superbia.*) Descripsit hoc Corniculae infortunium, his versibus Horatius :

Moveat Cornicula risum
Furtivis nudata coloribus.

7. *Immiscuit se Pavonum formoso gregi.*) Vox illa *immiscuit* hcc loco est τρισύλλαβος Ita Virgilius :

Miscueruntque herbas et non innoxia verba.

FABULA IV.

Avidum sua saepe deludit aviditas.

CANIS NATANS.

Amittit merito proprium qui alienum appetit.
Canis per flumen carnem dum ferret natans
Lympharum in speculo vidit simulacrum suum,
Aliamque praedam ab alio perferri putans,
Eripere voluit : verum decepta aviditas,
Et quem tenebat ore demisit cibum;
Nec quem petebat, adeo potuit attingere.

INTERPRETATIO.

Qui concupiscit alienum, deperdit iure suum. Intereadum Canis nando per amnem gestaret carnem, vidit in speculo aquarum suam imaginem et ratus ferri aliam praedam ab alio cane, *voluit* ipsi *auferre* : *sed voracitas* fuit *frustrata. Nam sivit cadere escam quam portabat gula, neque potuit adeo assequi cibum cui inhiabat.*

ANNOTATIONES.

4. *Aliamque praedam ab alio.*) Littera *M* non eliditur hoc loco, more veterum. Ita Lucretius :

Semina seque simul cum eo commiscuit ignis.

7. *Nec adeo.*) Freinshemius commiseratione nescio qua ductus emendat *adeo*, et reponit *eo*, referendo ad vocem supra, *ore*. Tanaquillus Faber vult retineri voculum *adeo*, ut concinne et eleganter usurpatam a Phaedro genuinae latinitatis scientissimo. Quam lectionem sequutus sum quoque, utpote meliorem. *Neque adeo potuit*, verteres Gallice : *Avec tout cela il ne put*

FABULA V.

Potentioris societatem fuge.

VACCA, CAPELLA, OVIS, ET LEO.

Numquam est fidelis cum potente societas,
Testatur haec fabella propositum meum.
Vacca et Capella, et patiens Ovis injuriae,
Socii fuere cum Leone in saltibus.
Hi quum cepissent Cervum vasti corporis,
Sic est locutus, partibus factis, Leo :
Ego primam tollo, nominor quia Leo :
Secundam, quia sum fortis, tribuetis mihi :
Tunc quia plus valeo, me sequetur tertia :
Malo adficietur si quis quartam tetigerit.
Sic totam praedam sola improbitas abstulit.

INTERPRETATIO.

Consociatio cum potente nunquam est fida, Haec fabula confirmat meam sententiam. Vacca et Capella, et Ovis tolerans injuriarum, extitere socii Leonis in sylvis. Cum hi cepissent Cervum immani corpore, Leo sic dixit, factis partibus: Ego sumo mihi primam partem, *quia vocor Leo: Concedetis mihi et alteram, quia sum animosus; Quin mihi et tertia obtinget quia praesto robore. Si quis* vestrum *abstulerit quartam, mactabitur infortunio. Ita sola iniquitate potitus est omni praeda.*

ANNOTATIO.

Ad hanc Fabulam pertinet et alia de Olla aenea et fictili, ex qua sic conclusit Phaedrus:

Potentiorum semper est vicinitas
Vitanda tenuioribus.

FABULA VI.

Improborum improba soboles.

RANAE AD SOLEM.

Vicini furis celebres vidit nuptias
Æsopus, et continuo narrare incipit.
Uxorem quondam Sol quum vellet ducere,
Clamorem Ranae sustulere ad sidera.
Convicio permotus quaerit Juppiter
Causam querelae: quaedam tum stagni incola,
Nunc, inquit, omnes unus exurit lacus,
Cogitque miseras arida sede emori:
Quidnam futurum est, si crearit liberos?

INTERPRETATIO.

Æsopus conspiciens nuptias famosas latronis finitimi, caepit statim referre. Cum Sol vellet olim accipere conjugem, Ranae emiserunt suas querimonias

ad caelum. Juppiter commotus hac vociferatione, rogat causam questus. Tum quaedam inquilina lacus dixit. Unus cum sit, exsiccat nunc nostra stagna, et adigit ad mortem inopes, arefactis paludibus. Quid vero tum eveniet si susceperit filios?

ANNOTATIO

5. *Convicio*) Convicium, quasi convocium dictum, ideo secundam habet longam. Haec vox non a vitiis dicitur, sed a conlatione vocum. Neque significat hoc loco maledictum aut contumeliam.

FABULA VII.

Stultorum honor inglorius.

VULPES AD PERSONAM TRAGICAM

Personam tragicam forte vulpes viderat:
O quanta species, inquit, cerebrum non habet!
Hoc illi dictum est, quibus honorem et gloriam
Fortuna tribuit, sensum communem abstulit.

INTERPRETATIO

Vulpes vidensfortuito Larvam scenicam, exclamat: O quanta forma, non habet cerebrum! Haec verba spectant illos quibus fortuna dedit decus et claritatem, negavit autem sensum communem.

ANNOTATIONES.

1. *Personam tragicam.*) Erat larva, qua personae in scena vultum et caput obtegebant, ut sic melius personam quamlibet sustinerent.

4. *Sensum communem.*) Ita Horatius, Satyr. 1. *Communi sensu plane caret.* Et Juvenalis, Satyr. 8, *Rarus enim ferme sensus communis in illa fortuna.* Fortasse ex Phaedro, quem scimus illa tempestate lectituri solitum Martialis testimonio.

FABULA VIII.

Malos tueri haud tutum.

LUPUS ET GRUS

Qui pretium meriti ab improbis desiderat,
Bis peccat: primum quoniam indignos adjuvat:
Impune abire deinde quia jam non potest.
Os devoratum fauce quum haereret Lupi,
Magno dolore victus coepit singulos
Inlicere pretio ut illud extraherent malum.
Tandem persuasa est jurejurando Gruis,
Gulaeque credens colli longitudinem,
Periculosam fecit medicinam Lupo.
Pro quo quum facto flagitaret praemium:
Ingrata es, inquit, ore quae nostro caput
Incolume abstuleris, et mercedem postules.

INTERPRETATIO.

Qui expetit mercedem beneficii a malis, incidit in duplicem culpam: primo quia auxiliatur improbis, deinde quia non potest se expedire ab illis *citra periculum. Cum os devoratum adhaereret gutturi Lupi, superatus summo dolore coepit inducere proemio cuncta* animalia, *ut auferrent hoc incommodum. Tandem Grus adducta juramento, aggressa est curationem Lupi plenam aleae committens longam cervicem ipsius faucibus. Exposcenti vero pretium pro tali merito, Lupus respondit: Immemor es quae eduxeris tuum collum salvum e mea gula, et petis praemium.*

ANNOTATIONES.

Hanc fabulam integram finxit etiam Æsopus. *Lupus gutturi osse infixo, mercedem Grui se praebiturum dixit, si capite iniecto, os e gutture sibi extraheret, et c.*

7. *Gruis.*) Antique pro *Grus* ; sic apud Ennium *mentis* pro *mens.*

8. *Colli longitudinem.*) Longum collum, Hellenismus, cujus apud Poetas Latinos sunt exempla non pauca, Ut infra *Corvi stupor* pro *Corvo stupido.* Fab. 13. *Doctorum corda virorum* , pro doctis viris. *Olli respondit suavis sonus Egeriai* , apud Ennium: Id est , *Suave loquens Egeria respondit.*

9. *Periculosam fecit medicinam lupo.*) Ambiguitas in hac voce *periculosam*, nec enim periculosa erat Lupo talis medicina, sed potius ipsi Grui , cui erat periculum ne devoraretur a Lupo. Addit enim Lupus , *ingrata es ore quae nostso caput incolume abstuleris.*

FABULA IX.

Ne insultes miseris.

PASSER ET LEPUS.

Sibi non cavere , et aliis consilium dare
Stultum esse paucis ostendamus versibus.
Oppressum ab Aquila fletus edentem graves
Leporem objurgabat Passer. Ubi pernicitas
Nota, inquit , illa est? quid ita cessarunt pedes?
Dum loquitur, ispsum accipiter nec opinum rapit ,
Questuque vano clamitantem interficit.
Lepus semianimus mortis in solatium :
Qui modo securus nostra inridebas mala ,
Simili querela fata deploras tua.

INTERPRETATIO

Demonstremus paucis versiculis esse ineptum consulere aliis , et sibi non providere. Passerculus increpabat Leporem captum ab aquila dantem acerbos gemitus. Ubi , inquit , est ista velocitas cognita? Quid pedes sic pigri fuere? Dum diceret haec, Accipiter

ipsum arripit incautum et occidit edentem querimonias inutiles. Lepus semivivus in consolationem mortis ait: Tu passercule, *qui jam iam sine cura deridebas meum infortunium, defles pari questu tuam sortem.*

ANNOTATIONES.

5. *Quid ita.*) Locutio elliptica, pro, ob quid ita vel, quam ob causam.

8. *Mortis in solatium.*) Ita reponunt Mursius et Faber, in solatio mendum arbitrantes, nec injuria: vult praeterea Faber Phaedrum scripsisse, *mortis in solatiom*, more veterum, cujus hodieque apud Plautum, Terentium, Lucretium, et Catullum vestigia supersunt, sed sciolum aliquem exscriptorem *solatio* scripsisse, omittendo *m.*

FABULA X.

Mendaci ne verum quidem dicenti creditur.

LUPUS ET VULPES JUDICE SIMIO.

Quicumque turpi fraude semel innotuit,
Etiam si verum dicit, amittit fidem.
Hoc adtestatur brevis AEsopi fabula.
Lupus arguebat Vulpem furti crimine,
Negabat illa se esse culpae proximam.
Tunc judex inter illos sedit Simius.
Uterque causam cum perorassent suam,
Dixisse fertur Simius sententiam:
Tu non videris perdidisse quod petis:
Te credo subripuisse quod pulchre negas.

INTERPRETATIO.

Quisquis manifestus fuit semel mendacii inhonesti, ei *denegatur fides, etiam dicenti vera. Brevis fabula AEsopi probat illud. Lupus insimulabat furti Vulpem,*

haec contendebat se non esse affinem hujus criminis. Tunc Simius consedit arbiter inter hos. Et *cum uterque dixisset pro se, ferunt Simium protulisse tale judicium: Tu non videris,* o Lupe, *amisisse quod postulas; et arbitror,* o Vulpes, *te furatam esse, quod bene pernegas.*

ANNOTATIO.

2. *Etiam si verum dicit, amittit fidem.*) Id enim jure cautum est, ne quis possit probare aliquid per juramentum, ubi turpi fraude semel innotuit.

FABULA XI.

Ridicula in imbelle virtutis ostentatio

ASINUS ET LEO VENANTES.

Virtutis expers verbis jactans gloriam
Ignotos fallit, notis est derisui.
Venari Asello comite quum vellet Leo,
Contexit illum frutice, et admonuit simul
Ut insueta voce terreret feras,
Fugientes ipse exciperet. Hic auriculas
Clamore subito tollit totis viribus,
Novoque turbat bestias miraculo;
Quae dum paventes, exitus notos petunt,
Leonis afficiuntur horrendo impetu
Qui postquam caede fessus est, Asinum evocat,
Jubetque vocem premere: tunc ille insolens:
Qualis videtur tibi opera haec vocis meae?
Insignis, inquit, sic ut nisi nossem tuum
Animum, genusque, simili fuissem in metu.

INTERPRETATIO.

Expers fortitudinis se extollens verbis, decipit ignotos, et se praebet deridendum notis. Cum leo vellet

venari socio Asino, illum occultavit in vepribus, ei praeterea monuit, ut territaret animalia cantu insolito, dum *ipse* illa *caperet in fuga. Asinus erectis statim auriculis caepit rudere quam maxime, et terrere feras hac arte insolita. Quae exterritae dum quaerunt effugia* sibi *nota, opprimuntur impressione horrenda Leonis. Qui postquam defatigatus est tanta strage, vocat ad se Asinum et praecipit, contineat vocem: tunc Asinus insolescens: Quale tibi videtur beneficium meae vocis? Insigne ait, et ita ut ipse fugissem timore pari, nisi mihi fuisses perspectus* tuus *animus, et* tua *progenies.*

ANNOTATIONES.

AEsopus et hanc Fabulam attigit, licet non eodem modo, ubi dicit Asinum pelle Leonis indutum perterruisse feras omnes praeter Vulpem, quae audita voce Asini, ait ad ipsum: *Ego te pariter timuissem, nisi rudentem audivissem.*

1. *Virtutis expers.* (Vox aequivoca, quae ad virtutem animi, et ad fortitudinem significandam assumitur. Ibi vero usurpatur pro robore et fortitudine.

2. *Ignotos.*) Hic active vox ista accipitur de iis, qui non noscunt aliquid.

6 *Hic auriculas clamore subito tollit.*) Hanc lectionem retinuimus; non displicebit tamen si quis ope veterum exemplarium scribere malit.

Heic auritulus
Clamorem subitum tollit totis viribus.

10 *Leonis afficiuntur horrendo impetu.*) Legitur in quodam exemplari, affliguntur; quae lectio verior videtur, quamquam primam retinuerim, quia hunc locum Phaedri non obscurat.

50. *Simili fuissem in metu.*) Exemplar Danielis habet *simili fuissem metu*, et sensui Phaedri meo judicio accommodatius. Videtur Fabro ratio carminis postulare *fuissem similiter*, cum legatur apud Plautum in Poenulo, *Quo genere gnata qui parentes fuverint*, pro *fuerint*. Idque a verbo *fuo*, quod nec Virgilius ipse in AEneide refugit.

Tros Rutulusve fuat.

Format autem ex se se *fuvi*, ad eundem ferme modum quo dicebatur, *pluo*, *pluvi*.

FABULA XII.

Utilissimum saepe quod contemnitur.

CERVUS CORNIBUS IMPEDITUS.

Laudatis utiliora quae contempseris
Saepe inveniri, haec exerit narratio.
Ad fontem Cervus quum bibisset, restitit,
Et in liquore vidit effigiem suam.
Ibi dum ramosa mirans laudat cornua,
Grurumque nimiam tenuitatem vituperat,
Venantum subito vocibus conterritus
Per campum fugere coepit, et cursu levi
Canes elusit. Silva tum excepit ferum,
In qua retentis impeditus cornibus
Lacerari coepit morsibus saevis canum.
Tunc moriens, vocem hanc edidisse dicitur:
O me infelicem, qui nunc demum intelligo,
Ut illa mihi profuerint quae despexeram,
Et quae laudaram, quantum luctus habuerint!

INTERPRETATIO.

Haec fabulu ostendit illa quae sprevimus esse utiliora quam quae laudavimus. Cum Cervus potasset ad rivum substitit, et intuitus est suum simulacrum in aquis. Ibi stupens dum laudat cornua arborea, et damnat nimiam gracilitatem tibiarum turbatus repente clamoribus venantum caepit aufugere per agros, et fefellit canes celeri cursu. Tum subiit saltus, in quibus retentus cornibus ramosis, coepit discerpi diris dentibus canum. Tunc fertur moriens misisse hanc vocem. Ome miserum, qui nunc tandem video quam ca-me

juverint quae contempseram ; et quam ea quae laudaveram , mihi fuerint perniciosa !

ANNOTATIONES.

2. *Exerit.*) Prodit et notum facit.

7. *Venantum.*) Ut Virgilius saepe *natantum* pro *natantium.*

9. *Elusit.*) Elegantissime dictum de illis flexibus , circuitibusque implicitis , et in se redeuntibus , quibus ferae insequentes canes eludunt. Vulgo , *Les mettent en defaut.*

Ferum.) Ferus pro fera usurpatur , ut apud Virgilium :

In latus inque feri :

Aeque etiam apud Phaedrum :

Tum gaudens ferus bobus quietis caepit agere gratias.

FABULA XIII.

Laudatore nihil insidiosius

VULPES ET CORVUS.

Qui se laudari gaudet verbis subdolis ,
Fere dat poenas turpi poenitentia.
Quum de fenestra Corvus raptum caseum
Comesse vellet celsa residens arbore,
Hunc vidit Vulpes , dehinc sic occoepit loqui :
O qui tuarum , Corve , pennarum est nitor !
Quantum decoris corpore et vultu geris !
Si vocem haberes , nulla prior ales foret.
At ille stultus , dum vult vocem ostendere ,
Emisit ore caseum , quem celeriter
Dolosa Vulpes avidis rapuit dentibus.
Tum demum ingemuit Corvi deceptus stupor.
Hac re probatur quantum ingenium valet ;
Virtute semper praevalet sapientia.

INTERPRETATIO.

Qui laetatur se laudari sermonibus fraudulentis, solvit ferme semper poenas paenitudine indecora. Cum Corvus sedens in arbore alta vellet comedere caseum raptum de fenestra; Vulpes hunc videns incipit loqui ita: O Corve, quanta est elegantia pennarum tuarum! Quantus te ore et corpore refers? Si tibi vox esset, fores prima ex alitibus! Verum hic male sanus volens ostendere vocem, demisit rostro caseum, quem Vulpes versipellis statim arripuit dente avido. Tunc stupidus Corvus delusus dedit gemitum. Haec fabula probat quid possit ingenium, et sapientiam semper praestare virtuti.

ANNOTATIONES.

Ad hanc Fabulam Horatius:

Plerumque recoctus
Scriba ex quinque viro Corvum deludet hiantem.

2. *Fere dat poenas turpi poenitentia*) Non abs re quibusdam rectius videtur, quod exemplar Danielis suggerit:

Sera dant paenas turpeis poenitentia.

3. *Quum de fenestra Corvus.*) Huc pertinet Horatianum illud lib. II. Epistol.

Sed tacitus pasci si posset Corvus, haberet
Plus dapis, et rixae multo minus, invidiaeque.

8. *Nulla ales.*) Usitatior est ales apud Poetas masculino genere, aliquando tamen et foeminino legitur, ut in hoc loco.

12. *Tunc Corvi deceptus stupor.*) Tunc Corvus stupidus deceptus ingemuit. Sic Catullus,

Talis iste meus stupor, nihil videt, nihil audit.

Hic loquendi modus usitatissimus est apud antiquos, ut diximus ad Fabulam 11.

13. *Quantum ingenium valet.*) Hic non m necat more antiquo.

14. *Virtute.*) Id est vi et fortitudine.

FABULA XIV.

Fallax vulgi judicium.

Ex Sutore Medicus.

Malus quum Sutor inopia deperditus
Medicinam ignoto facere caepisset loco,
Et venditaret falso antidotum nomine,
Verbosis adquisivit sibi famam strophis.
Hic quum jaceret morbo confectus gravi,
Rex urbis, ejus experiendi gratia
Scyphum poposcit; fusa dein simulans aqua
Antidoto miscere illius se toxicum,
Hoc bibere jussit ipsum, posito praemio.
Timore mortis ille tum confessus est,
Non artis ulla medicum se prudentia,
Verum stupore vulgi factum nobilem.
Rex advocata concione haec addidit:
Quantae putatis esse vos dementiae,
Qui capita vestra non dubitatis credere,
Cui calceandos nemo commisit pedes!
Hoc pertinere vere ad illos dixerim,
Quorum stultitia quaestus impudentiae est.

INTERPRETATIO.

Cum Cerdo imperitus, oppressus paupertate incaepisset exercere medicinam in loco ubi non erat notus, atque venderet medicamentum pro vero antidoto, comparavit sibi nomen praestigiis verborum. Cum hic decumberet affectus morbo gravi, Rex civitatis exploraturus illius scientiam, *petit calicem, in quem infundens aquam finxit se miscere venenum cum antidoto, deinde jussit exhaurire, proposita mercede. Tum Sutor fassus est metu mortis se non evasisse medicum alla arte et exercitatione, sed sibi acquisivisse* hanc

famam inscitia vulgi. Rex vocatis civibus sic arguebat : Quantae existimatis vos esse stultitiae, qui non timetis committere illi vitam vestram, cui nullus credidit pedes calceis inducendos. Affirmaverim vere hoc spectare illos, quorum audacia facit rem ex fatuitate multitudinis.

ANNOTATIONES.

2. *Ignoto loco.*) Peregrino in locó ubi eam nemo noverat.

4. *Verbosis strophis.*) Id est laqueis verborum. Metaphora. Strophae enim proprie laquei sunt decipiendis et captandis feris aptae a *στρέφω verto.*

6. *Rex urbis.*) Qui summam tenet et regit in urbe. Atque sic antiquitus vocabantur singularum urbium Rectores.

15. *Capita vestra.*) Cum caput sit praecipua corporis pars, usitatissimum est apud Ciceronem, ut vox illa usurpetur pro vita. Elegantissime autem hoc loco usurpetur propter sequentem vocem, *pedes*, augetque dicti acrimoniam, ex oppositione. Capiti enim opponit pedes.

18. *Quorum stultitia, quaestus impudentiae est.*) Id est, qui ita fatui sunt, ut quaestus ad impudentes devolet; vel, ut iis sit quaestus, qui gnaviter impudentes sunt, ita Georgius Graevius.

FABULA XV.

Pauper dominum, non sortem mutat.

ASINUS EGREGIE CORDATUS.

In principatu commutando, saepius
Nil praeter domini nomen mutant pauperes.
Id esse verum parva haec fabella indicat.
Asellum in prato timidus pascebat senex;
Is hostium clamore subito territus,
Suadebat Asino fugere, ne possent capi.

At ille lentus: Quaeso num binas mihi
Clitellas impositurum victorem putas?
Senex negavit: Ergo, quid refert mea
Cui serviam, clitellas dum portem meas?

INTERPRETATIO.

In mutatione imperii, inopes mutant saepius nihil aliud, nisi nomen sui domini. Haec parva fabula exerit illud esse certum. Senex pavidus pascebat Asinum in prato. Ille conterritus adventu repentino hostium hortabatur Asinum ad fugam, ne caperentur. Verum hic gradiens lentè: Dic amabo, num credis victorem mihi daturum binas clitellas? Senex negavit id facturum. *Quid mea igitur interest cujus sim, cum* debeam *semper ferre meas clitellas?*

ANNOTATIONES.

1. *In principatu commutando.*) Elegans in hanc fabulam exemplum politicum legere est apud Tacitum, ubi dicit Augustum, licet mutato imperio, eadem magistratuum vocabula retinuisse, *Ne dimissis, inquit, quidem finem esse militiae, sed apud vexillum retentos, alio vocabulo, eosdem labores perferre.*

8. *Clitellas*) Clitellae sunt instrumenta lignea, in quibus colligatae sarcinae imponuntur Asinis.

FABULA XVI.

Fidejussorem infidum cave.

OVIS ET CERVUS.

Fraudator nomen quum locat sponsu improbo,
Non rem expedire, sed mala videre expetit.
Ovem rogabat Cervus modium tritici
Lupo sponsore; at illa praemetuens dolum,

Rapere atque abire semper adsuevit Lupus:
Tu de conspectu fugere veloci impetu:
Ubi vos requiram quum dies advenerit?

INTERPRETATIO.

Cum fraudator se obstringit malo praede, cupit facere malum, non absolvere negotium. Cervus petebat ab Ove modium frumenti sponsu lupi: sed haec praetimens fraudem, dixit: *Lupus solet semper subripere et secedere. Tu vero* o Cerve, *soles abire ex oculis summa velocitate, ubi vos quaeram cum dies aderit* praestituta solutioni?

ANNOTATIONES.

1. *Fraudator.*) Qui in fraudem creditorum, et eorum fraudandorum causa quid fecit, gessitve, fraudator dicitur.

Sponsore improbo.) Non locuplete, qui non est solvenda.

2. *Non rem expedire, sed mala videre expetit.*) Sensus istius versus est subobscurus, aliud enim significat quam verba sonant. Talis enim est. *Non sincere agere, sed aliquod architectari malum vult.*

FABULA XVII.

Calumniatorem sua poena manet.

Ovis, Canis, et Lupus.

Solent mendaces luere poenas malefici.
Calumniator ab Ove quum peteret Canis
Quem commendasse panem se contenderet,
Lupus citatus testis, non unum modo
Deberi dixit, verum affirmavit decem.
Ovis damnata falso testimonio,
Quod non debebat, solvit. Post paucos dies

Ovis jacentem in fovea conspexit Lupum :
Haec (inquit) merces fraudis a Superis datur

INTERPRETATIO.

Fraudulenti solent dare poenas mendacii. Cum Canis sycophanta repeteret ab Ove panem, quem affirmabat se illi dedisse servandum, Lupus vocatus in testem asseveravit non deberi solum unum panem, *verum decem. Ovis condemnata hac affirmatione mendaci, repraesentavit quod non debebat. Aliquot interjectis diebus Ovis vidit Lupum prostratum in fovea. Dii, inquit, rependunt hoc praemium maleficii.*

FABULA XVIII.

Horret quisque adire locum, ubi laesus est

MULIER PARTURIENS.

Nemo libenter recolit, qui laesit, locum
Instante partu mulier per actis mensibus,
Humo jacebat flebiles gemitus ciens,
Vir est hortatus, corpus lecto reciperet,
Onus naturae melius quo deponeret.
Minime, inquit, illo posse confido loco
Malum finiri, quo conceptum est initio.

INTERPRETATIO.

Nullus revisit lubens locum qui nocuit. Mulier parturiens exacto suo tempore recumbebat humi edens graves gemitus. Maritus ipsam *monuit ut reponeret corpus cubili, quo abjiceret commodius pondus naturae. Nullatenus, inquit: existimo malum posse auferri ibi, ubi primo contractum est.*

ANNOTATIONES.

2. *Peractis mensibus.* Novem scilicet, ad solutionem partus requisitis in muliere.

3. *Humo.* (Pro *humi* Ita Ovidius: *Sedit humo nuda*

FABULA XIX.

Omnem aditum malis praecludito.

CANIS PETURIENS.

Habent insidias hominis blanditiae mali,
Quas ut vitemus, versus subjecti monent.
  Canis parturiens, quum rogasset alteram,
Ut foetum in ejus tugurio deponeret,
Facile impetravit; deint reposcenti locum,
Preces admovit, tempus exorans breve,
Dum firmiores catulos posset ducere,
Hoc quoque consumto, flagitare validius
Cubile coepit: Si mihi et turbae meae
Par (inquit) esse potueris, cedam loco.

INTERPRETATIO.

Blanditiae improbi hominis sunt plenae insidiarum. Versus consequentes nos decent illas fugere. Cum canis instante partu petiisset ab alia, ut ederet catulos in ipsius casa, exoravit facile: deinde cum alia *reposceret sedem, adhibuit preces rogans breve tempus dum posset abigere catulos robustiores. Hoc etiam finito, caepit postulare vehementius tugurium. Cedam, inquit, tibi illud si potueris esse par* resistendo *mihi et meis catulis.*

FABULA XX.

Stultitia plerumque exitio est.

CANES FAMELICI.

Stultum consilium non modo effectu caret,
Sed ad perniciem quoque mortales devocat.

Corium depressum in fluvio viderunt Canes :
Id ut comesse extractum possent facilius,
Aquam coepere bibere, sed rupti prius
Periere, quam quod petierant, contingerent.

INTERPRETATIO.

Susceptum ridiculum, non modo est irritum, verum etiam ducit homines in ruinam. Canes aspexerunt in imo fluenti corium demersum, et caeperunt haurire aquam, ut illud eductum possent comedere facilius : sed disrupti perierunt priusquam perficerent quod conati erant.

ANNOTATIO.

6. *Contingerent.*) Id est *Attingerent.* Ut Virgilius.

Funemque manu contingere gaudent.

FABULA XXI.

Miser vel ignavissimo cuique ludibrio est.

LEO SENIO CONFECTUS.

Quicumque amisit dignitatem pristinam,
Ignavis etiam jocus est in casu gravi.
Defectus annis et desertus viribus
Leo quum jaceret spiritum extremum trahens,
Aper fulmineis ad eum venit dentibus,
Et vindicavit ictu veterem injuriam.
Infestis Taurus mox confodix cornibus
Hostile corpus. Asinus ut vidit ferum
Impune laedi, calcibus frontem exterit.
At ille expirans : Fortes indigne tuli
Mihi insultare ; te naturae dedecus
Quod ferre cogor, certe bis videor mori.

INTERPRETATIO.

Qui dejectus est de veteri honore, est derisui in tanta calamitate, etiam inertibus. Cum Leo confectus oetate, et destitutus robore jaceret exspirans, Aper saevus dentibus accurrit ad illum, et ultus est antiquas injurias plagis. Quin et *statim Taurus infensus transverbera* illum suis *cornibus. Ut Asinus conspexit vulnerari sine periculo Leonem, comminuit ipsi caput pedibus. At Leo trahens extremum spiritum: Indignatus sum, ait, feras generosas mihi intulisse contumeliam: quod autem cogor te sustinere opprobrium naturae, sane videor bis perire.*

ANNOTATIONES.

3. *Defectus annis.*) Qui deficiebat propter annos.

Desertus viribus.) Id est, a viribus Ellipsis praepositionis *a.*

5. *Fulmines dentibus.*) Qui instar fulminis sternunt et proterunt obvia quaeque. Unde Ovidius:

Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri. Et

Fulmines celeres dissipat ore Canes.

12. *Bis videor mori.*) Semel apri dentibus, et iterum per infamiam; cum bona fama sit veluti altera vita, infame quid est vinci ab ignavo, gloriosum vero a forti, unde Virgilius:

AEnae magni dextra cadis

Et Ovidius:

Quisquis es, o Juvenis, dixit solamen habeto
Mortis, ab AEmonio quod sis jugulatus Achille.

FABULA XXII.

Qui alteri suam ob causum commodat, injuria postulat id gratiae apponi sibi.

MUSTELA ET HOMO.

Mustela ab homine prensa quum instantem necem
Effugere vellet: Quaeso (inquit) parcas mihi,

Quae tibi molestis muribus purgo domum.
Respondit ille : Facere si causa mea,
Gratum esset , et dedissem veniam supplici :
Nunc quia laboras , ut fruaris reliquiis ,
Quae sunt rosuri , simul et ipsos devores ,
Noli imputare vanum beneficium mihi.
Atque ita locutus improbam letho dedit.
Hoc in se dictum debent illi agnoscere ,
Quorum privata servit utilitas sibi ,
Et meritum inane jactat imprudentibus.

INTERPRETATIO.

Cum Mustela capta ab homine vellet vitare mortem imminentem : te oro , ait , ignoscas mihi , quae libero tuas aedes muribus tibi imcommodis. Ille retulit : si praestares id mea causa , hoc gratiae apponerem tibi , et exorares quod a me petis suppliciter. Verum quia insequeris mures , quo rodas quae sunt rosuri , et quo simul eos vores , noli mihi expensum ferre falsum officium. Et sic fatus dedit neci hanc malignam. Hi debent fateri illam fabulam sibi scriptam, qui dum student propriae utilitati, imputant vanum beneficium incautis et minime advertentibus.

ANNOTATIONES.

3. *Molestis muribus purgo domum.*) Ita Palladius de Mustela.

Mordaces morsu solitus consumere mures ,
Invisum et domibus perdere dente genus.

6. *Reliquiis quae sunt rosuri.*) *Reliquium* , et in plurari *Reliquia* , etiam neutro genere a Latinis dicuntur , ut *Alimonium* , *Deliquium.* Plautus *Reliquia* in neutro usurpavit in milite glorioso.

At pedites tibi reliquia erant , si viverent.

8. *Imputare beneficium.*) Non est hoc loco , acceptum referre beneficium , sed collatum alicui. Phrasis Senecae et Plinio , potius quam Ciceroni , usitata.

12. *Et meritum inane jactant imprudentibus.*) Istuc ipsum est quod dicit Terentius. *Ego Charine neutiquam officium liberi esse hominis puto. Cum is nil promerat, postulare id gratiae apponi sibi.*

Id supra rotundissime dixit Phaedrus, *Vanum beneficium cuipiam imputare.*

FABULA XXIII.

Suspecta malorum beneficia.

CANIS FIDELIS.

Repente liberalis stultis gratus est,
Verum peritis irritos tendit dolos.
Nocturnus quum fur panem misisset Cani,
Objecto tentans an cibo posset capi,
Heus (inquit) linguam vis meam praecludere,
Ne latrem pro re domini? multum falleris,
Namque ista subita me jubet benignitas
Vigilare, facias ne mea culpa lucrum.

INTERPRETATIO.

Beneficus subito placet imprudendibus, sed struit inanes insidias prudentibus. Cum fur nocturnus porrexisset panem Cani, volens experiri num posset capi oblata offa: Heus, ait Canis, *vis mihi detinere linguam ne latrem pro bonis heri mei? Erras plurimum; namque tua liberalitas repentina me monet ut vigilem, ne facias tuam rem mea negligentia.*

ANNOTATIO.

6. *Pro re domini.*) Rei appellatio generalis est, et estenditur ad omnia bona quae quis possidet. Sic Terentius, *Ad rem nostram sumus attentiores.*

FABULA XXIV.

Potentes ne tentes aemulari.

RANA RUPTA.

Inops potentem dum vult imitari, perit.
In prato quodam Rana conspexit Bovem,
Et tacta invidia tantae magnitudinis,
Rugosam inflavit pellem: tum natos suos
Interrogavit, an Bove esset latior.
Illi negarunt. Rursus intendit cutem
Majore nisu, et simili quaesivit modo,
Quis major esset? illi dixerunt: Bovem.
Novissime indignata, dum vult validius
Inflare sese, rupto jacuit corpore.

INTERPRETATIO.

Dum pauper studet imitari divitem, perit. Rana vidit aliquando Bovem in aliquo prato, et mote invidia ob tantam ipsius *magnitudinem, distendit cutem rugosam. Tum petiit a natis suis, num esset maior bove? Hi negarunt. Inflavit iterum pellem conatu validiori, et similiter interrogavit, quisnam esset amplior? Responderunt: bovem. Tandem succensens, dum conatur se magis ac magis intendere, disrupta periit.*

ANNOTATIO

Hanc attigit fabulam Horatius, lib. 2. Satyr. 3.
—— *Illa rogare*
Quantane? num tandem, se inflans, sic magna fuisset?
Maior dimidio. Num tanto? Cum magis atque Semagis inflaret: Non si te ruperis, inquit, Par eris. —

FABULA XXV.

Rete ne tendas Accipitri et Milvio.

CANIS ET CROCODILUS

Consilia qui dant prava cautis hominibus,
Et perdunt operam, et deridentur turpiter.
Canes currentes bibere in Nilo flumine
A Crocodilis ne rapiantur, traditum est.
Igitur quum currens bibere coepisset canis,
Sic Crocodilus: Quamlibet lambe otio,
Noli vereri; at ille: Facerem mehercule,
Nisi esse scirem carnis te cupidum meae.

INTERPRETATIO

Qui dant perversa consilia viris prudentibus, et abutuntur operam, et se praebent ridiculos. Ferunt Canes in fluvio Nilo bibere currendo, ne devorentur a Crocodilis. Cum ergo Canis quidam caepisset lambere currens, ita Crocodilus ad eum: bibe lambere quantumvis otiose, nihil time. At Canis: facerem equidem nisi nossem te esse avidum meae carnis.

ANNOTATIONES

3. *Canes currentes bibere in Nilo.*) Sic Plinius lib. 8. *Certum est, inquit, iuxta Nilum amnem Canes cnrrentes lambere, ne Crocodilorum aviditati occasionem praebeant.* Unde natum Provercium: *Tanquam Canis e Nilo.*

Nilo.) Nilus fluvius Africae maximus et notissimus. Credidere antiqui Nilum fuisse unum e Brachiis Gehonis, ut legere est apud varios Auctores, praesertim apud Lucanum lib. decimo, in quo sacerdotes Ægyptii inducuntur idipsum referentes inter epulas, precibus ipsius Caesaris. Verum hodie compertum est, ut patet ex Historia Africae de *Marmol*, et dissertatione Isaaci

Vossii de Nili origine, hunc oriri ex duobus fontibus in Æthiopia superiori, et in regno Abassenorum, in terra Sachala, inter montes excelsos, qui siti sunt ultra Tropicum Cancri, duodecim circiter gradibus citra Æquatorem. Augetnr vero Nilius solutis nivibus, et imbribus assiduis, qui multi sunt in Æthiopia mense Majo: non exundat tamen nisi decimo quinto Junii, propter longum iter, quod excurrere debent illae aquae antequam ad Ægyptum usque perveniant, testimonio Abassenorum.

4. *Crocodilis.*) Crocodilus Ægypti animal quadrupes Nascitur ex ovo magnitudine ovi anserini. Caetera quae ed ipso narrantur sunt passim obvia.

FABULA XXVI.

Par pari refertur.

VULPES ET CICONIA.

Nulli nocendum: si quis vero laeserit,
Multantum simili jure fabella admonet.
  Vulpes ad coenam dicitur Ciconiam
Prior invitasse, et illi in patina liquidam
Posuisse sorbitionem, quam nullo modo
Gustare esuriens potuerit Ciconia:
Quae Vulpem cum revocasset, intrito cibo
Plenam lagenam posuit: huic rostrum inserens
Satiatur ipsa, et torquet convivam fame:
Quae quum lagenae frnstra collum lamberet,
Peregrinam sic locutam volucrem accepimus:
Sua quisque exempla debet aequo animo pati.

INTERPRETATIO.

Nemo laedendus: si quis vero nocuerit alicui, fabula docet puniendum pari modo. Ferunt Vulpem

prius vocasse Ciconiam ad prandium, et ipsi apposuisse sorbitiunculam fluidam in vase, quam Ciconia famelica nequiverit gustare ullatenus. Haec cum invitasset vicissim Vulpem ad coenam, ipsi anteposuit lagenam refertam cibo comminuto, in quam immittens collum, repletur ipsa, et cruciat convivam fame: Quae cum lingeret incassum oras amphorae, cognovimus advenam avem sic locutam: Quilibet debet repraesentare libenter in se exemplum quod dedit.

ANNOTATIONES.

2. *Multandum simili jure.*) Id est, poena talionis. Unde Cicero: *Quis aspernabitur idem jus dici sibi, quod ipse aliis dixit, vel dici effecit?*

8. *Plenam lagenam posuit.*) Lagena usitate dicitur. Tamen in veteri marmore legitur Laguna. *M. Ulpi. Aug. lib. Phaedimo. Divi Trajani Aug. a potione et Laguna.* Rigaltius vult legi in veteribus libris, *Lagona.* Sed id factum est, ut in aliis nominibus Graecis, in quibus υ vertitur in o Ita ex νύξ *nox.*

11. *Peregrina volucris.*) Sic vocat Ciconiam, quae, teste Petronio, est hospita avis, exul hyemis titulus tepidi temporis.

FABULA XXVII.

Avarus suus sibi carnifex est.

Canis, Thesaurus, et Vulturius

Haec res avaris esse conveniens potest,
Et qui humiles nati, dici locupletes student.
Humana effodiens ossa, thesaurum Canis
Invenit: et violavit quia Manes Deos,
Injecta est illi divitiarum cupiditas,
Poenas ut sanctae religioni penderet.
Itaque aurum dum custodit, oblitus cibi

Fame est consumptus: quem stans Vulturius super
Fertur locutus, O Canis, merito jaces,
Qui concupisti subito regales opes,
Trivio conceptus et educatus stercore.

INTERPRETATIO.

Hoc argumentum potest esse congruens avaris, *et* illis *qui editi licet humili fortuna*, *ambiunt* tamen *nominari divites. Canis effodiendo cadaver humanum*, *reperit thesaurum. Et quia offendit deos Manes*, *immissa est ipsi fames auri*, *ut lueret paenas sanctae religioni* violatae. *Dum ergo incubat auro*, *immemor ciborum*, *enectus est fame. Super quem vultur sedens dicitur protulisse* haec verba: *Juste periisti*, *o Canis*, *qui natus in compitis*, *ex nutribus sordibus appetisti derepente divitias regum.*

ANNOTATIONES.

4. *Violavit quia Manes deos.*) Dii Manes erant dii inferorum, ut quidam existimant, quibus fiebant sacra ne nocerent. Alii putant hoc nomine appellatas fuisse animas separatas a corpore. Unde videmus vetusta sepulchrorum monumenta *diis manibus*, esse inscripta. Sunt *etiam* qui dicant eosdem esse quos Vetustas genios appellavit, qui ne ipsa quidem mortua corpora deserant, sepulchrisque inhabitent. Piaculum erat antiquitus vim inferre manibus mortuorum.

6. *Paenas ut sancte religioni penderet.*) Id est, violate religioni sepulchrorum. Antiquitus enim grande erat piaculum violare religionem sepulchrorum, et saevire in mortuos. Ita Cicero de legibus, *Deorum Manium jura sancta sunto*. Et Virgilius 3. AEneid.

Quid miserum AEnea laceras, *jam parce sepulto*,
Parce pias scelerare manus.

FABULA XXVIII.

Ne magnus tenuem despicito.

VULPES ET AQUILA.

Quamvis sublimes debent humiles metuere:
Vindicta docili quia patet solertiae.
Vulpinos catulos Aquila quondam sustulit:
Nidoque posuit pullis, escam ut carperent:
Hanc persecuta mater, orare incipit,
Ne tantum miserae luctum importaret sibi.
Comtempsit illa, tuta quippe ipso loco.
Vulpes ab ara rapuit ardentem facem,
Totamque flammis arborem circumdedit,
Hosti dolorem damno miscens sanguinis.
Aquila ut periculo mortis eriperet suos,
Incolumes natos supplex Vulpi tradidit.

INTERPRETATIO.

Quantumvis potentes; debent extimescere abiectos, quia ultionis fit copia quibus est solertia docilis. Aquila rapuit quondam natos Vulpis, et abscondit cubili in escam suorum catulorum. Vulpes genitrix hanc insequuta caepit precari ne inferret sibi infelici tantum dolorem. Aquila sprevit secura quippe situ *loci. Vulpes abstulit ab altari torrem accensum, et circumcinxit totam arborem ignibus, addens dolori inimicae, periculum prolis amittendae. Aquila supplex reddidit Vulpi natos salvos, ut liberaret suos* catulos *a periculo mortis.*

ANNOTATIONES.

8. *Ardentem facem.*) Non est otiosum epithetum. Fax enim nihil aliud est quam fustis incisus, et ita comparatus ut flammam si ita usus postulet, concipere possit. Sic Virgilius:

Ferroque faces inspicat acuto.

10. *Damno sanguinis.*) Id est natorum periculo. Ita Venus apud Virgilium vocat AEneam: *Sanguis meus.*

FABULA XXIX.

Est cui magno constitit dicterium.

ASINUS IRRIDENS APRUM.

Plerumque stulti risum dum captant levem,
Gravi distringunt alios contumelia,
Et sibi nócivum concitant periculum.
Asellus Apro cum fuisset obvius:
Salve, inquit, Frater. Ille indignans repudiat
Officium, et quaerit cur sic mentiri velit.
* *
* *
Aper cum vellet facere generosum impetum,
Repressit iram: et, facilis vindicta est mihi,
Sed inquinari nolo ignavo sanguine.

INTERPRETATIO.

Dum stolidi quaerunt risum inanem, laedunt persaepe alios summa injuria, sibique parant exitium nocium. Cum Asellus occurrisset Apro, dixit, Ave Frater. Hic succensens rejicit officium, petitque quare velit mentiri ita?
* *
* *

Cum Sus nemoris cultor pararet illum afficere horrendo impetu, cohibuit iram, et dixit: mihi facile est ulcisci, verum nolo contaminari sanguine vili et abjecto.

ANNOTATIO.

Duos Versus hujusce Fabulae, ut spurcos et invenustos omisi dedita opera.

FABULA XXX

Mala publica in plebem recidunt.

RANAE METUENTES TAURORUM PRAELIA.

Humiles laborant, ubi potentes dissident.
Rana in palude pugnam Taurorum intuens;
Heu quanta nobis instat pernicies! ait.
Interrogata ab alia, cur hoc diceret,
De principatu quum illi certarent gregis,
Longeque ab illis degerent vitam boves:
Natio (ait) separata, ac diversum est genus
Sed pulsus regno nemoris qui profugerit,
Paludis in secreta veniet latibula,
Et proculcatas obteret duro pede:
Caput ita ad nostrum furor illorum pertinet.

INTERPRETATIO.

Parvi sunt in periculo ubi Magnates decertant Rana videns e palude certamen Taurorum: Heu, inquit, quanta nobis ruina paratur! Altera percontante quare loqueretur illud, cum illi contenderent inter se uter pecori imperaret, et boves viverent vitam longe aliam ab ipis. Gens est, inquit, seiuncta a nobis, et genus separatum: sed qui aufugerit eiectus imperio sylvarum, in latebras properabit paludis, et proterens nos opprimet pedibus duris. Sic eorum rabies spectat ad nostram salutem.

ANNOTATIONES.

1. *Humiles laborant ubi potentes dissident.*) Ad id Horatius apposite:

Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi.

11. *Ita.*) Hoc modo, hac ratione.

FABULA XXXI.

Cui fidas, vide.

MILVIUS, ET COLUMBAE.

Qui se committit homini tutandum improbo,
Auxilia dum requirit, exitium invenit.
Columbae saepe quum fugissent Milvium,
Et celeritate pennae vitassent necem,
Consilium raptor vertit ad fallaciam:
Et genus inerme tali decepit dolo:
Quare sollicitum potius aevum ducitis,
Quam regem me creatis icto foedere,
Qui vos ab omni tutas praestem injuria?
Illae credentes, tradunt sese Milvio,
Qui regnum adeptus coepit vesci singulas,
Et exercere imperium saevis unguibus.
De reliquis tunc una: Merito plectimur.

INTERPRETATIO.

Qui se credit defendendum malo homini, dum inclamat opem, reperit perniciem. Cum Columbae saepe vitassent Milvium, et se eripuissent a morte pernicitate alarum: Rapax ille recurrit ad dolum, et circumvenit tali fallacia genus imbelle. Cur trahitis potius vitam anxiam, quam eligatis me in regem inito faedere, ut vos reddam securas ab omni contumelia? Hae nimium credulae se se dedunt Milvio, qui potitus regno caepit pasci singulis, et exercere principatum diris unguibus. Tunc una superstes ait, punimur iuste.

ANNOTATIO.

11. *Vesci singulas.*) Pro *singulis.* Ita Virgilius: *Quid puer Ascanius? Superatne et vescitur auras*
Saltem ut in antiquissimis libris legitur, *singulas*,

non omnes collective, vox illa sumitur, sed quod Gallice dicimus, *Les unes apres les autres.* Id est, Liviano more, *Alias post alias.*

EXPLICIT LIBER PRIMUS

Solebant vetores in fine librorum scribere, *explicit*, ut significarent librum absolutum. Unde Hieronymus ad Marcellam: *Solemus completis opusculis, ad distinctionem rei alterius sequentis medium interponere, explicit, aut feliciter explicit.*

LIBER SECUNDUS.

PROLOGUS.

Exemplis continetur Æsopi genus,
Noc aliud quicquam per fabellas quaeritur,
Quam corrigatur error ut mortalium,
Acuatque sese diligens industria.
Quicumque fuerit ergo narrandi locus,
Dum capiat aurem et servet propositum suum,
Re commendatur, non auctoris nomine.
Equidem omni cura morem servabo Senis:
Sed si libuerit aliquid interponere
Dictorum, sensus ut delectet varietas,
Bonas in partes (lector) accipias velim.
Sic ista tibi rependet brevitas gratiam,
Cujus verbosa ne sit commendatio,
Attende cur negare cupidis debeas,
Modestis etiam afferre quod non petierint.

INTERPRETATIO.

Ratio scribendi AEsopi constat exemplis, neque intenditur aliud quicquam per fabulas, nisi ut vitia

hominum emendentur, et ut accurata diligentia excitetur. Quoecumque igitur occurrerit occasio narrandi, dum teneat aures, et sequatur suum consilium, aestimatur rebus ipsis, non nomine auctoris. Certe sequar omni industria consuetudinem senis AEsopi: Verum si mihi videbitur inserere aliquid jocorum, ut diversitas sensus, magis placeat, velim, lector, aequi bonique consulat. Sic brevitas compensabit hanc gratiam, cuius ne sit laus verbosior, vide cur debeas denegare avidis, et dare ultro modestis quod non postulaverint.

ANNOTATIO

1 *AEsopi genus*) Perperam quidam intelligunt prosapiam AEsopi. Nihil enim aliud intelligit hoc loco Phaedrus, nisi eam scribendi rationem, qua usus est AEsopus in scribendis fabulis. Ita in Prologo lib. 4. Et etiam alio loco:

Usus vetusto genere, sed rebus novis
Nunc fabularum cur sit inventum genus.

Quemadmodum apud Terentium:

Oiim isti fuit generi quondam quoestus apud seclum prius.

Ceterum istud *continetur*, nihil aliud est quam constat. Cicero, *Dii non venis, et nervis, et ossibus continentur*, id est constant.

FABULA I.

Sunt etiam sua proemia laudi.

LEO SAPIENS

Super Juvencum stabat dejectum Leo:
Predator intervenit partem postulans:
Darem (inquit) nisi soleres per te sumere:
Et improbum ejecit. Forte innoxius
Viator est deductus in eundem locum,
Feroque viso rettulit retro pedem.
Cui placidus ille: Non est quod timeas, ait:

Et quae debetur pars tuae modestiae,
Audacter tolle. Tunc diviso tergore,
Silvas petivit, homini ut accessum daret.
Exemplum egregium prorsus et laudabile,
Verum est aviditas dives, et pauper pudor.

INTERPRETATIO.

Leo sedebat, super Juvencum jacentem. Praedo supervenit petens partem. Concederem, ait, ni consuevisses rapere, et repulit hunc malum hominem. *Fortuito vero innocens viator venit eodem, et viso Leone, regressus est. Cui mitis ille dixit: Nihil est quod reformides, sume confidenter partem debitam tuae modestiae. Tum separato tergore*: Leo *immisit se in sylvas, ut accessus pateret viatori. Exemplum illustre omnino, et dignum laude; sed aviditas* habendi *dat divitias*: *pudor vero* et modestia, *paupertatem.*

ANNOTATIO.

7. *Rettulit retro.*) Pleonasmus. Poterat enim oratio carere ista vocula, *retro*, sed ejusmodi Pleonasmi nonnihil habent elegantiae. Ita Terentius: *Ante praescisse. Ita subtristis aliquantulum, etc.*

FABULA II.

Simile simili gaudet.

REPENTE CALVUS.

A foeminis utcunque spoliari viros,
Ament, amentur, nempe exemplis discimus.
Ætatis mediae cuidam, mulier non rudis
Tegebat annos, celans elegantia:
Animosque Ejusdem pulchra juvenis ceperat.
Ambae videri dum volunt illi pares,

Capillos homini legere coepere invicem:
Quum se putaret pingi cura mulierum,
Calvus repente factus est, nam funditus
Canos puella, nigros anus evellerat.

INTERPRETATIO.

Docemur exemplis homines quomodocunque expilari a mulieribus, sive illum *ament, sive amentur* ab illo. *Quaedam faemina callida dissimulabat annos cuidam homini provectae aetatis, tegens illos eleganti cultu. Illius etiam animus detinebatur amore pulchrae adoluscentulae. Dum ambae mulieres affectant esse similes ipsi, coeperunt invicem seligere crines homini.* Hic *cum crederet se ornari studio mulierum, evasit calvus subito: nam puella exemerat omnes capillos albos, anus vero nigros.*

ANNOTATIO.

5. *Dum videri volunt illi pares.*) Ætate aut annis. Oderat enim juvenis capillos albos, utpote senescentis et descriptae aetatis indicia, anus vero nigros, qui sibi non conveniebant.

FABULA III.

Impunitas, peccandi illecebras.

HOMO, ET CANIS.

Laceratus quidam morsu vehementis Canis.
Tinctum cruore panem immisit malefico,
Audierat esse quod remedium vulneris.
Tunc sic Æsopus: Noli coram pluribus
Hoc facere canibus, ne nos vivos devorent,
Quum scierint esse tale culpae praemium.
Successus improborum plures allicit.

INTERPRETATIO.

Quidam laesus dente Canis acris, projecit ipsi improbo panem mersum suo sanguine, quia acceperat id cedere pro remedio vulneris. Tum AEsopus locutus est sic, noli facere hoc in conspectu multuor Canum, ne nos discerpans vivos, cum viderint se donari tali praemio, ob culpam. Successus malorum attrahit multos.

ANNOTATIONES.

2. *Vehemens.*) Vox dissyllaba in hoc loco; ut apud Horatium:

Vehemens et liquidus puroque simillimus amni.

6. *Scierint.*) Pro *sciverint.*

FABULA IV.

Vir dolosus seges est mali.

AQUILA, FELES, ET APER.

Aquila in sublimi quercu nidum fecerat:
Feles cavernam nacta, in media pepererat:
Sus nemoris cultrix foetum ad imam posuerat.
Tum fortuitum Feles contubernium
Fraude et scelesta sic evertit malitita.
Ad nidum scandit volucris: Pernicies: ait,
Tibi paratur, forsam et miserae mihi.
Nam fodere terram quod vides quotidie
Aprum insidiosum, quercum vult evertere,
Ut nostram in plano facile progeniem opprimat.
Terrore effuso, et perturbatis sensibus,
Direpit ad cubile setosae suis;
Magno (inquit) in periculo sunt nati tui.
Nam simul exieris pastum, cum tenero grege,
Aquila est parata rapere porcellos tibi.

Hunc quoque timore postquam complevit locum,
Dolosa tuto condidit sese cavo.
Inde evagata noctu suspenso pede,
Ubi esca se replevit et prolem suam,
Pavorem simulans prospicit toto die.
Ruinam metuens Aquila ramis desidet;
Aper rapinam vitans non prodit foras.
Quia multa? inepia sunt consumti cum suis:
Felisque catulis largam praebuerunt dapem.
Qnantum homo bilinguis saepe concinnet mali,
Documentum habere stulta credulitas potest.

INTERPRETATIO.

Aquila posuerat nidum in alta quercu. Feles reperta caverna, partum ediderat in media quercu. *Sus incola sylvarum deperer at ad radices arboris. Tum Feles turbavit hanc soladitatem fortuitam dolo, et scelerata malignitate. Repit. ad nidum Aquilae: tibi, inquit, struitur exitium; quin et forte mihi infelici; nam Aper dolosus, quem cernis quotidie fodere terram, vult eruere quercum, ut devoret facile nostros catulos humi* dejectos: *ita immisso terrore, et commotis animis, venit ad sedem suis setigerae: Nati tui versantur grandi in discrimine. Nam simul atque iveris ad pabulum cum turba tenella, Aquila in procinctu est ad tibi rapiendas suculas. Postquam ergo permiscuit terrore hunc locum insidiosa abdidit sese caverna secure. Inde axiens noctu suspenso gradu, ubi se ingurgitavit cibis et suos catulos, fingens timorem, circumspectat toto die. Aquila timens periculum, dedisset arbore. Aper fugiens perniciem, non se proritit foras. Quid plura? perierunt fame cum suis, et dederunt magnum convivium natis felis. Credulitas stolida monetur hoc apologo quantum mali vir fallax inferat.*

ANNOTATIONES.

4. *Contubernium.*) Vocabulum militare, manipu-

lum enim militum significat, teste Vegetio, qui centurias in contubernia divisas fuisse scribit: ut decem militibus sub uno papilione degentibus, unus quasi praeesset decanus, qui caput contubernii nominabatur. Unde commilitones et contubernales dicuntur, a communibus tabernaculis.

8. *Quotidie.*) Secunda syllaba in hac voce brevis est, aliquando etiamnum longa. Ita Terentius:

Verum ubi videbit tantos sibi sumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum.

9. *Insidiosum Aprum.*) Difficultas esse potest cur dicit Aprum insidiosum, et non insidiosam in foeminino, cum sermo sit de Suo foemina. Certo error inest, nisi velis Aprum esse ex eo genere animalium quod vocant Epicoenum.

10. *In plano.*) Humi strata nostra proles, quercu eversà.

14. *Nam simul exieris.*) Nam simul atque exieris.

25. *Homo bilinguis.*) Qui dolose et fraudulenter agit. Unde Virgilius vocat *Tyrios bilingues*, haud fidei servantissimos.

FABULA V.

Ne quid nimis.

CAESAR AD ATRIENSEM.

Est Ardelionum quaedam Romae natio,
Trepide concursans, occupata in otio,
Gratis anhelans, multa agendo nihil agens,
Sibi molesta, et aliis odiosissima.
Hanc emendare, si tamen possum, volo
Vera fabella: pretium est operae attendere.
Caesar Tiberius quum petens Neapolim,
In Misenensem villam venisset suam,
Quae monte summo posita Luculli manu,

Prospectat Siculum, et prospicit Tuscum mare,
Ex alticinctis unus atriensibus,
Cui tunica ab humeris linteo Pelusio
Erat destricta, cirris dependentibus,
Perambulante laeta Domino viridaria,
Alveolo coepit ligneo conspergere 16
Humum aestuantem, come officium jactitans:
Sed deridetur: inde notis flexibus
Praecurrit alium in xystum, sedans pulverem.
Agnoscit hominem Caesari, remque intelligit.
Heus (inquit Dominus:) ille enimvero adsilit.
Tum sic jocata est tanti majestas Ducis:
Multo majoris alapae mecum veneunt.

INTERPRETATIO.

Est Roma genus Ardelionum oberrans sollicite, inquies in quiete, anhelans incassum, plura faciendo, faciens nihil, sibique importunum, et invisum caeteris. Mens est mihi hoc corrigere, modo tamen valeam, vera historia: operae pretium est illam *auscultare. Cum Tiberius Caesar profectus Neapolim, venisset in suam villam Misenensem, quae aedificata a Lucullo in vertice montis spectat* mare *siculum et aspicit mare Tuscum, unus servorum atriensium altius cinctorum, cuius vestis colligebatur ab humeris linteo Pelusio cirris defluentibus, demetiente hero viridaria amoena, coepit aspergere terram arescentem vasculo ligneo, ostentans hoc officium urbanum; verum irridetur. Postea praevertit* Caesarem *in aliud ambulacrum divortis notis compescens pulverem, Tiberius sentit hominem, et capit rem. Hens tu, ait Caesar: luc statim accurrit. Tum princeps sic iocans, alapae non venduntur apud me tam vili pretio.*

ANNOTATIONES.

1. *Ardelionum.*) Hi vocantur homines qui sene-

gotiis omnium immiscent, ab ardendo dicti, quod pro festinando veteres usurparunt. Quamquam melius ab Ardea avi dicti Ardaliones, quia avis hujus instar huc et illuc volitant et circumcursant, dum omnibus se student negotiis immiscere. Hoc genus gominum describit Martialis tali Epigrammate:

Nil bene cum facias, attamen omnia belle.
Vis dicam qui sis? magnus es Ardelio.

5. *Vera fabula.*) Fabula enim ad verum vel falsum extenditur, ut supra ad fabulam primam libri primi annotavimus.

7. *Neapolim.*) Urbs Campaniae maritima regni Neapolitani caput, ac totius Italiae clarissima, prius Parthenope dicta.

8. *Misenensem villam.*) Domus rustica. De hac villa Misenensi ita Tacitus: *Mutatis saepius locis* (Tiberius) *tantem ad PromontoriumMiseni consedit in villa*, cujus *Lucullus dominus fuerat.* Est autem vicinum illud promontorium monti, Miseno dicto, a Miseno socio Æneae ibi sepulto. De quo Virgilius 6. Æneid.

Monte sub aerio qui nunc Misenus ab illo Dicitur.

9. *Inculli manu.*) Quam posuerat Lucullus Pompeii et Ciceronis aequalis. Summus et fortunatissimus Romanorum legatus, qui duobus praeliis vicit Mithridatem, et egit de illo Romae triumphum. Postea abjecta rerum publicarum cura genio indulsit, et posuit superba palatia, aedesque magnificas, inter quas fuit villa Misenensis.

10. *Siculum.*) Subintellige mare, quod a Sicilia Cretam usque excurrit.

Tuscum.) Mare, vulgo *Mer de Toscane.* Quod non solum Hetruriam, sed et Latium, et regnum Naepolitanum usque ad Fretum Siculum alluit.

11. *Ex alticinctis.*) Alticinctos pueros vocat Horatius servos Nasidieni, id est, strenuos et industrios qui demissam vestem non gerebant, ne inter agendum impedirentur.

Atriensibus servis.) Qui stabant in atrio domus, limenque custodiebant. Ab Atriorum tutela, Varrone te-

ste, nomen habent servi Atrienses. Fulvius Ursinus suspicatur eosdem esse qui in inscriptionibus dicuntur, *Servi a supellectili*: quia nempe servaverint supellectilem convivalem, veteresque coenitarent in Atrio, hoc est prope culinam, ut videre est ex verbis Servii in 1. Æneid. *Vocemque per ampla volutant Atria. Tangit, inquit, Romanorum morem: nam, ut ait Cato, in Atrio, et duobus ferculis epulabantur antiqui. Ibi etiam et pecunias habebant. Unde qui honoratiores servi erant, liminum custodes adhibebantur.*

12. *Linteo Pelusio.*) Pelusium erat ostium Nili et civitas Ægypti feracissima lini, ex quo conficiebantur. lintea.

18. *Xystum.*) Locus erat deambulationi adornatus, consitis ut inque platanis.

19. *Remque intelligit.*) Mentem et consilium Ardelionis qui ambiret libertatem.

22. *Alapae mecum veneunt.*) Id est, libertas carius emitur. Apud Veteres enim quando aliquem manumittebant, alapa percussam circumagebant, et liberum confirmabant apud Praetorem. De modo manumittendi passim, neque quicquam protritum magis.

FABULA VI.

Potentiam malitia adjutam quis effugiat?

AQUILA, CORNIX, ET TESTUDO.

Contra potentes nemo est munitus satis:
Si vero accessit consiliator maleficus,
Vis et nequitia quidquid oppugnant ruit.
Aquila in sublime sustulit Testudinem.
Quae quum abdidisset cornea corpus domo,
Nec ullo pacto laedi posset condita,
Venit per auras Cornix, et propter volans:
Opimam sane praedam rapuisti ungnibus,

Sed nisi mostraro quid sit faciendum tibi,
Gravi nequicquam te lassabis pondere.
Promissa parte, suadet ut scopulum super
Altis ab astris duram inlidat corticem,
Qua comminuta facile vescatur cibo.
Inducta verbis Aquila, monitis paruit,
Simul et magistrae large divisit dapem.
Sic tuta quae naturae fuerat munere,
Impar duabus occidit tristi nece.

INTERPRETATIO.

Nullus est sat tectus adversus potentiores. Quidquid violentia et malignitas impugnant, id *perit*, *si consiliarius malignus supervenit. Aquila tulit Testudinem in altum*; *quae cum se abscondisset testa cornea*, *neque posset ullatenus vulnerari abdita*, *Cornix intervenit per aerem et volitans prope*: *Sustulisti profecto escam opiparam tuis unguibus*, *verum ni tibi ostendero quid oporteat te facere*, *fatigabis te frustra tanto onore. Promissa parte monet*, *ut frangat corneam domum* missam *ab alto caelo supra rupem*, *qua illisa*, *nutriatur esca absque negotio. Aquila persuasa his verbis obtemperavit monitori*, *et quoque partita est ample cibum suae praeceptrici. Ita Testudo*, *quae munita fuerat beneficio naturae*, *inferior duabus periit fato luctuoso.*

ANNOTATIONES.

5. *Cornea domo.*) Abusive ponitur pro testa cornea, qua Testudines muniuntur.

7. *Propter volans.*) Id est juxta, ut apud Terentium, *propter dormire.*

FABULA VII.

Plura timenda divitibus.

MULI, ET LATRONES.

Muli gravati sarcinis ibant duo;
Unus ferebat fiscos cum pecunia,
Alter tumentes multo saccos hordeo:
Ille onere dives celsa cervice eminens,
Clarumque collo jactans tintinnabulum:
Comes quieto sequitur et placido gradu.
Subito Latrones ex insidiis advolant,
Interque caedem ferro mulum trusitant.
Diripiunt nummos, negligunt vile hordeum.
Spoliatus igitur casus quum fleret suos,
Equidem (inquit alter) me contemtum guadeo,
Nam nihil amisi, nec sum laesus vulnere.
Hoc argumento tuta est hominum tenuitas,
Magno periclo sunt opes obnoxiae.

INTERPRETATIO

Duo Muli incedebant onusti oneribus. Unus portabat corbes cum nummis, alter saccos repletos multo hordeo. Primus dives sua sarcina supereminens elato capite, et agitans collo tintinnabulum argutum. Alius *it comes lentis et tranquillis passibus. Fures assiliunt derepente ex insidiis, et inter stragem vulnerant Mulum ense, rapiunt pecuniam, nec curant hordem nullius pretii. Cum ergo expilatus doleret suum infortunium, alter dixit: Laetor me neglectum, nihil enim perdidi, neque accepi vulnus. Hoc exemplo egestas hominum secura est, ingentes vero divitiae patent multis discriminibus.*

ANNOTATIONES.

Fiscos.) Fiscus corbis erat vimineus, in quo recondebant Romani pecuniam publicam et imperatoriam. Unde metaphorice desumitur vox illa pro pecunia.

8. *Ferro trusitant.*) Locus vexatissimus; vulgo legebatur *tonsitunt.* Alii *trucidant*, unde *trusitant* posuit Rigaltius. Meursius maluit *tuditant*, ut sit a *tundendo*, quasi ictibus variis ferri tunderent cutem Muli ne cum sarcina aufugeret. Certe *trusitant* nullibi legitur nisi in hoc Phaedri loco. *Tudito* vero est vox nota apud Festum, et significationem habet accommodatam ad locum Phaedri. *Trusito* posset esse verbum frequentativum a verbo *trudo*; unde *trusito*, sed illius significatio non convenit clare sensui Phaedri. Idcirco rejicio.

13. *Tuta est hominum tenuitas.*) Unde Sallustius: *Egestas habetur facile sine damno.* Et Horatius: *Cantabit vacuus coram latrone viator.*

FABULA VIII.

Plus videas tuis oculis quam alienis.

Cervus et Boves.

Cervus nemorosis excitatus latibulis,
Ut venatorum fugeret instantem necem,
Caeco timore proximam villam petit,
Et opportuno se Bovili condidit.
Hic bos latenti: Quidnam voluisti tibi,
Infelix ultro qui ad necem cucurreris,
Hominumque tecto spiritum commiseris?
At ille supplex: Vos modo, inquit, parcite,
Occasione rursus erumpam data,
Spatium diei noctis excipiunt vices;
Frondem bubulcus adfert, nec ideo videt,

Eunt subinde et redeunt omnes rustici.
Nemo animadvertit: transit etiam villicus,
Nec ille quicquam sentit, tum gaudens ferus
Bobus quietis agere coepit gratias,
Hospitium adverso quod praestiterint tempore.
Respondit unus: Salvum te cupimus quidem,
Sed ille qui oculos centum habet, si venerit,
Magno in periculo vita versatur tua.
Haec inter, ipse dominus a coena redit:
Et quia corruptos viderat nuper Boves,
Accedit ad praesepe: Cur frondis parum est?
Stramenta desunt, Tollere haec aranea
Quantum est laboris? Dum scrutatur singula,
Cervi quoque alta est conspicatus cornua.
Quem convocata jubet occidi familia,
Praedamque tollit. Haec significat fabula,
Dominum videre plurimum in rebus suis.

INTERPRETATIO.

Cervus excitus latebris nemoris fugit in villam vicinam metu imprudenti, ut se subduceret morti sibi imminenti a venatoribus, et se occultavit in stabulo commodo. Bos dixit *huic delitescenti: Quidnam proposuisti, miser, qui te objeceris ultro morti, et credideris vitam aedibus hominum? Cui ille rogans; vos, inquit, ne laedite, me proripiam iterum foras ubi se opportunitas obtulerit. Nox venit die exacto: Bubulcus apportat frondes* bobus, *neque tamen animadvertit. Deinde omnes rustici eunt redeuntque; nullus videt. Quin et villicus venit, neque, hic deprehendit quicquam. Tum cervus exultans caepit habere gratiam bobus tacitis, quod illum exceperint hospitio, iniquo tempore. Unus dixit: Equidem te volumus incolumem: sed si ille accesserit, cui sunt centum oculi, tua vita versabitur in summo discrimine. Dum haec loqueretur, Herus venit a caena, et*

quoniam aspexerat non ita pridem boves dejectos, subit bovile: Quare, ait, parum adeo frondium est? Paleae non sufficiunt. Quantum operis est auferre has telas aranearum? Dum lustrat singula, vidit elata cornua Cervi, quem imperavit interficiendum accitis servis, et abstulit praedam. Ista fabula demonstrat dominum cernere multum in suis rebus.

ANNOTATIONES.

2. *Ut venatorum fugeret necem.*) Scilicet a venatoribus sibi inferendam. Ibi est ambigu:tas, quia vox venatorum active non passive sumitur hoc loco.

3. *Caeco timore.*) Quia facit nos caecos, et imprudentes in rebus nostris.

5. *Voluisti tibi.*) Malum parare. Imitatio Virgiliana: *Heu quid misero volui mihi?*

15. *Quietis bobus.*) Qui eum non prodiderant latitantem in stabulo.

16. *Hospitium adverso.*) Ita Cicero: *Amicus certus in re incerta cernitur.* Et Plautus eum amicum pronuntiat, qui in re dubia juvat⁊ Unde Ovidius:

Si fueris dives, multos numerabis amicos;
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

18. *Qui habet centum oculos.*) Nec famam, aut Argum intellige, quibus Poetae tribuunt centum oculos. Ibi est Periphrasis, ut heri curam et perspicaciam depingat. Dat enim centum oculos, ut indicet dominum esse oculatissimum. Unde Socrates.

O' μμα γὰρ δόμων νομίζω δεσπότου παρουσίαν.
Namque lumen aedium puto heri praesentiam.

21. *Corruptos.*) Macilentos, macie perditos. Imitatio Graeci sermonis.

23. *Aranea haec.*) Adjective ibi sumitur, et subauditur texta arenea.

FABULA IX.

Epilogus.

INVIDIA VIRTUTUM COMES.

Æsopo ingentem statuam posuere Attici,
Servumque collocarunt aeterna in basi,
Patere honoris scirent ut cuncti viam,
Nec generi tribui, sed virtuti gloriam.
Quoniam occuparat alter, ne primus forem,
Ne solus esset, studui, quod superfuit:
Nec haec invidia, verum est aemulatio.
Quod si labori faverit Latium meo,
Plures habebit quos opponat Graeciae.
Si livor obtrectare curam voluerit,
Non tamen eripiet laudis conscientiam.
Si nostrum studium ad aures pervenit tuas,
Et arte fictas animus sentit fabulas,
Omnem querelam submovet felicitas.
Sin autem doctus illis occurrit labor,
Sinistra quos in lucem natura extulit,
Nec quicquam possunt nisi meliores carpere.
Fatale exitium corde durato feram,
Donec fortunam criminis pudeat sui.

INTERPRETATIO.

Athenienses erexerunt magnam statuam AEsopo, et posuerunt hunc servum in basi semper mansura, ut innotesceret omnibus pandi iter ad gloriam, neque concedi honores nobilitati, sed virtuti. * * * * *

Quia alius praeripuerat ne essem primus, curavi ne foret unicus scriptor Fabularum. *Id non est invidere, sed aemulari. Si vero Roma aspirarit meo la-*

bori, plures ipsi erunt auctores, *quos conferant cum Graecis* auctoribus. *Si invidia valuerit carpere diligentiam, non ideo auferet tacitam cognitionem laudis* mihi debitae. *Si noster labor devenit ad tuas aures, et si tua mens tangitur fabulis fictis industria, illud bonum praecidit omnem* causam *querimoniae: sin vero eruditum studium incidit in manus eorum, qui nati sunt invita Minerva, neque quicquam valent, nisi obtrectare optimis quibuslibet, sustinebo firmato animo hoc exitiale infortunium, dummodo fortunam poeniteat sui criminis.*

ANNOTATIONES.

1. *AEsopo ingentem statuam posuere Attici.*) Statuae hujus auctorem fuisse nobilissimum illum statuarium Lysippum discimus ex Epigrammate Agathiae Scholastici, qui Justiniani Imperatoris aevo vixit: ex eodem quoque discimus cum iidem Athenienses etiam septem sapientibus Graeciae singulis suas collocassent statuas, omnium maximum honorem eos habuisse AEsopo, ejusque statuam ordine primam esse voluisse. Sic igitur Agathias.

> Εὖγε ποιων Λυσίππε γέρων, Σικυώνιε πλάςα,
> Δεικέλον Αισώπε ςήσας τε σαμίε.

Laudo te Lysippe senex Sicyonie sculptor,
AEsopi effigiem quod statuis Samii, etc.

Attici.) Attica, regio Achaiae seu Helladis, quae et Mopsopia et Cecropia dicta est, in qua Athenae urbs totius Graeciae caput. Hic Atticus nomen gentis.

7. *Latium.*) Regio Italiae notissima inter Hetruriam et Campaniam, a latendo dicta, quod ibi Saturnus latitarit.

9. *Plures habebit.*) qui meo exemplo conscribent fabulas.

Quos opponat Graeciae.) Id est, doctissimis viris e Graecia, qui multa opera reliquerunt posteritati.

14. *Omnem querelam submovet felicitas.*) Ita mihi beatus videor, si movearis fabulis, nullum ut mihi querendi locum relictum esse putem.

15. *Illis doctus occurrit labor.*) Id est, sit adversus labor: nam occurrere pro adversari hoc loco ponitur.

LIBER TERTIUS.

PHAEDRUS AD EUTYCHUM.

Phaedri libellos legere si desideras,
Vaces oportet, Eutyche, a negotiis,
Ut liber animus sentiat vim carminis,
Verum, inquis, tanti non est ingenium tuum,
Momentum ut horae pereat officii mei.
Non ergo causa est manibus id tangi tuis,
Quod occupatis auribus non convenit.
Formasse dices: Aliquae venient feriae
Quae me soluto pectore ad studium vocent:
Legesne, quaeso, potius viles naenias,
Impendas curam quam rei domesticae,
Reddas amicis tempora, uxori vaces,
Animum relaxes, otium des corpori,
Ut adsuetam fortius praestes vicem?
Mutandum tibi propositum est, et vitae genus,
Intrare si Musarum limen cogitas.
Ego, quem Pierio mater enixa est jugo,
In quo tonanti sancta Mnemosyne Jovi
Foecunda novies artium peperit chorum,
Quamvis in ipsa natus sim pene schola,

Curamque habendi penitus corde eraserim,
Et laude invita in hanc vitam incubuerim,
Fastidiose tamen in coetum recipior.
Quid credis illi accidere, qui magnas opes
Exaggerare quaerit omni vigilia,
Docto labori dulce praeponens lucrum?
Sed jam quodcunque fuerit (ut dixit Sinon
Ad regem quum Dardaniae perductus foret)
Librum exarabo tertium AEsopi stilo,
Honori et meritis dedicans illum tuis:
Quem si leges, laetabor, sin autem minus,
Habebunt certe quo se oblectent posteri.

Nunc fabularum cur sit inventum genus,
Brevi docebo Servitus obnoxia
Quia quae volebat non audebat dicere,
Affectus proprios in fabellas transtulit,
Calumniamque fictis elusit jocis.
Ego porro illius semita feci viam,
Et cogitavi plura quam reliquerat,
In calamitatem deligens quaedam meam,
Quod si accusator alius Sejano foret,
Si testis alius, judex alius denique,
Dignum faterer esse me tantis malis,
Nec his dolorem delinirem remediis,
Suspicione si quis errabit sua,
Et rapiet ad se quod erit commune omnium,
Stulte nudabit animi conscientiam.
Huic excusatum me velim nihilominus;
Neque enim notare singulos mens est mihi,
Verum ipsam vitam et mores hominum ostendere.

Rem me professum dicet forsan aliquis gravem,
Si Phryx AEsopus potuit, Anacharsis Scytha
AEternam famam condere ingenio suo,
Ego litteratae qui sum propior Graeciae,
Cur somno inerti deseram patriae decus?
Threissa quum gens numeret auctores suos,
Linoque Apollo sit parens, Musa Orpheo,

Qui saxa cantu movit, et domuit feras,
Hebrique tenuit impetus dulci mora.
Ergo hinc abesto, livor, ne frustra gemas:
Quoniam mihi solemnis debetur gloria.
Induxi te ad legendum: sincerum mihi
Candore noto reddas judicium peto.

INTERPRETATIO.

Si cupis, Eutyche evolvere libros Phaedri, necesse est sis liber a negotiis, ut mens vacua sapiat elegantiam versus: Sed ais, non polles tanto ingenio, ut perdam vel punctum horae mei muneris. Non est igitur ratio cur tractes id tuis manibus quod minime decet aures impeditas. Repones forte; aliqui dies feriales aderunt, qui me revocabunt ad studia libero animo. Verum, amabo, dedas ne te potius lectioni fabularum inutilium, quam des operam rei familiari, praestes amicis officia, servias uxori, remittas animum, procures quietem membris, ut recurras validius ad officium solitum? Est tibi ineundum aliud consilium, et alia *ratio vitae, si vis subire penetralia Musarum. Ego qui editus sum a mea parente in monte Parnassi, in quo veneranda Mnemosyne gravida novem vicibus dedit Jovi parentes artium, quanquam sim natus in ipso ferme loco, et eradicaverim penitus ex animo amorem rei faciendae, meque adjunxerim ad hoc genus vitae gloria reclamante, tamen admittor cum fastidio in earum numerum. Quid existimas illi eventurum qui studet omni cura aggerere amplas divitias, praeferens quaestum jucundum studiis eruditis! Sed jam quodcunque fuerit (ut Sinon dixit cum traheretur ad Regem Trojae) conscribam tertium librum more AEsopi, illum consecrans tuae dignitati tuisque meritis. Si illum legis, gaudebo. Sin vero minus, erit certe delectationi posteris. Nunc aperiam paucis cur fabulae excogitatae sint. Servitus quae non est sui juris, quia non audebat effutire quae*

vellet, velavit fabulis proprias cogitationes, et se subduxit calumniae jocis effictis. Ego porro feci viam pro semita quam triverat, et adinveni plura quam tradiderat, seligens quaedam in meum infortunium. Quod si alter delator a Sejano surgeret, si alter testis, si alter demum judex, profiterer me mereri tot mala, neque levarem meam calamitatem his sôlatiis. Si quis ducatur in errorem sua suspicione, et imputabit sibi dictum quod dicitur omnibus prodit imprudenter suam conscientiam, attamen peto ut me habeat excusatum; nec enim est mihi in animo designare singulos, sed notare vitam et mores hominum. Fortasse aliquis reponet me suscepisse duram provinciam. Si AEsopus e Phrygia, si Anacharsis e Scythia oriundi, *potuerunt transmittere aeternitati sua nomina ingenio, cur ego qui sum vicinior eruditae Graeciae, negabo addere honorem meae patriae otio desidi? Cum natio Thracum recensedt suos auctores: Apollo genuerit Linum, Musa Orpheum, qui excitavit rupes Lyra, delinivit feras, et moratus est fluctus Hebri dulci mora. Ergo hinc procul, invidia, ne doleas incassum: quia dignus sum honore publico. Compuli te ut legeres, postulo ut mihi cognitae sinceritatis praebeas verum testimonium.*

ANNOTATIONES.

2. *Eutyche.*) Non satis compertum est, quisnam fuerit ille Eutychus, et qualem personam in aula Tiberii sustinuerit. Vetus tamen inscriptio Romae legitur, EUTYCHUS AUG. LIB. NERONIANUS MEDICUS LUDI MATUTINI. Ludus autem ille matutinus, arena matutina dicitur apud Martialem Epigrammate 25. lib. 13. Fit et mentio aliorum Eutychorum in inscriptionibus passim.

9. *Aliquae venient feriae.*) Dies quibus nihil agere

erat licitum. Unde Cicero 2. de legibus, ait: *Feriarum festorumque dierum ratio in liberis requietem habet litium, et jurgiorum: in servis operum et laborum, quia compositio animi conferre debet et ad perfectionem operum rusticorum, et ad remissionem animorum.* Erant autem feriae publicae, et aliae familiarum propriae. Publicae erant stativae, quae statis et certis quibusdam diebus observabantur. Aliae conceptivae, quae ordinabantur quotannis a sacerdotibus et magistratibus. Aliae demum imperativae, quas Consules vel Praetores pro arbitrio potestatis indicebant.

18. *Pierio jugo.*) Pierius mons Thessaliae, in Macedoniae confinio, Musis sacer, quae ex eo Pierides dictae sunt.

19. *Mnemosyne.*) Nympha Pieria, quae habuit ex Jove novem Musas. Vox Graeca est μνημοσύνη quae memoriam significat. Poetae hanc Musarum matrem finxere, quia omnium scientiarum thesaurus beneficio memoriae acquiritur et conservatur.

20. *Artium chorum.*) Chorus propriae est coaevorum cantus et saltatio in Tragoediis aut Comoediis. Accipitur vero improprie, pro quovis personarum numero, et ibi pro novem Musis, quae dicuntur artes adinvenisse. Prima vocabatur. Clio historiae parens. 2. Melpomene Tragoediae, Thalia Comoediae, Euterpe Fistularum Thersicore Citharee, Erato Lyrae. Calliope Versuum heroicorum, Urania Astrologiae, et Polimnia Eloquentiae.

23. *Laude invita.*) Quae me alio vocabat. Vult se nullam spectasse laudem in eligendo hoc scribendi genere. Si enim id spectasset, debuerat aliud sequi studii genus quod magis laudatur. Gronovius legit, *laude nuda*, id est, ob solam laudem, et non ob aliud praemium.

28. *Sinon.*) Filius Sisyphi, neposque Autolyci, Graecus versipellis, et veterator: qui obsessa Troja a Trojanis se capiendum obtulit, et ad Priamum Regem deductus, ipsi persuasit. abiisse Graecos, ac equum illum ingentem in urbem deducendum. Notissima historia.

29. *Regem Dardaniae.*) Priamum regem Trojanorum, qui vocati sunt Dardanii a Dardano filio Jovis et Electrae, qui regnum Trojanorum condidit, et ipsa regio Dardania dicta est. Postea urbs provinciae caput dicta fuit Troja, et populi Trojani, a Troe atavo Priami regis.

33. *Servitus obnoxia.*) Potestati et arbitrio aliorum subdita. Intellige Æsopum qui Xanto philosopho servitutem servisse dicitur. Servile quippe est non loqui quod sentias. Unde Plautus ait, *Servum hominem habere oculos, manus et linguam continentem.*

Illius semita feci viam.) Semita est quid minus tritum quam via. Primus Æsopus materiam fabularum reperit, hunc ego polivi versibus senariis. Sic effeci ut illius semita quam primus triverat, evaderet via. Semita enim fit via, cum a pluribus frequentatur, et sic vulgatur magis.

42. *Alius Seiano.*) Id est, *a Sejano*, ut Horatius, *Alius Insippo.* Sejanus pro arbitrio cuncta gessit sub Tiberio, suamque latissime exercuit potestatem, ut ait Tacitus, lib. 4. Ann. Ipse Phaedrus incidit in odium Sejani, a quo variis criminibus accusatis vix evasit incolumis; nam ille erat et accusator et judex.

53. *Phryx Æsopus.*) In Phrygia natus, quae est regio Asiae minoris.

Anacharsis Scytha.) Philosophus Scythicus multa sapientia et doctrina praeditus, qui summa usus est libertate in carpendis hominum moribus, multaque praeclare dicta posteritati reliquit. Scytia Provincia Asiae Borealis gemina intra et extra Imaum montem.

57. *Threissa cum gens.*) Thracia est regio Europae ampla: indicat vero Phaedrus, se gente Thracem esse, ideoque Graeciae eruditionis parenti propiorem quam erat vel Æsopus Phrix, vel Anacharsis Scytha.

Numeret authores suos.) Linus et Orpheus primi litteris excoluerunt Graeciam, itaque authores eos vocat. Porro hos authores dicit noster Thraces numerare suos, hoc est dicere non esse Graecos, verum thracicae gentis homines. Jam cum Thraces fuerint illi qui

Graeciam instruxere litteris, vult dicere: cur ego non studeo servare hoc decus meae patriae, cum praesertim Apollo et Musae dii artium in Thracia mea habitent, ibique, eos authores litteratae Graeciae progenuerint?

58. *Lino.*) Linus filius Apollinis et Therpsicorae, aut, ut alii volunt, Mercurii et Uraniae. Fuit Musicus et Poeta Thebanus.

Orpheo.) Is fuit genere Thrax, filius Calliopes et Apollinis, quem a Mercurio, aut a patre Apolline ferunt accepisse Lyram, qua tantum valuit, ut illius cantu sylvas et saxa moverit, reduxeritque uxorem suam Euridicem ab inferis. Fuit occisus a Menadibus juxta Hebrum fluvium.

60 *Hebrique tenuit impetus.* Hebrus fluvius Thraciae ex Haemo monte oriens, ac in Aegeum mare exiens. Volvit aquas magno impetu.

FABULA I.

Rei bonae vel vestigia delectant.

ANUS AD AMPHORAM.

Anus jacere vidit epotam amphoram,
Adhuc Falerna faece, e testa nobili
Odorem quae jucundum late spargeret.
Hunc postquam totis avida traxit naribus:
O suavis anima! qualem te dicam bonam
Antehac fuisse, tales cum sint reliquiae?
Hoc quo pertineat dicet qui me noverit.

INTERPRETATIO.

Anus vidit jacere lagenam vacuam, quae diffunderet longe suavem animam redolente adhuc testa faecem vini falerni. Posteaquam flagrans illam hausit totis naribus: O dulcis odor, quantum te dicam fuisse bonum olim, cum habeas tales reliquias? Cui notus sum, intelliget quo illud spectet.

ANNOTATIONES.

1. *Amphora.* Vinarium vas octo et quadraginta sextarios continens.

2. *Falerna faece.*) Falernus mons et ager erat Campaniae: ager frumenti, mons vini generosissimi ferax.

3. *Tales cum sint reliquiae.*) Ita Horatius: *Quo semel est imbuta recens servabit odorem Testa diu.*

7. *Hoc quo pertineat.*) Senectutem suam consolatur Phaedrus. Vult ex hoc ultimae senectutis, quae est quasi faex vitae, opuscolo fabularum posse colligi qualis fuerit integra adhuc aetate.

FABULA II.

Beneficio bene erit.

PANTHERA ET PASTORES.

Solet a despectis par referri gratia.
Panthera imprudens olim in foveam decidit,
Videre agrestes: alii fustes congerunt,
Alii onerant saxis, quidam contra miseriti,
Periturae quippe, quamvis nemo laederet,
Misere panem, ut sustineret spiritum.

Nox insecuta est, abeunt securi domum,
Quasi inventuri mortuam postridie.
At illa vires ut refecit languidas,
Veloci saltu foveâ sese liberat,
Et in cubile concito properat gradu.
Paucis diebus interpositis, provolat,
Pecus trucidat, ipsos pastores necat,
Et cuncta vastans saevit irato impetu.
Tum sibi timentes, qui ferae pepercerant,
Damnum haud recusant, tantum pro vita rogant.
At illa: Memini qui me saxo petierint,
Qui panem dederint: vos timere absistite;
Illis revertor hostis qui me laeserant

INTERPRETATIO.

Simile beneficium solet rependi a contemptis. Panthera imprudens corruit aliquando in foveam Rustici adverterunt. Alii conjiciunt fustes, alii obruunt lapidibus. Quidam e contra tacti misericordia dederunt panem, ut sustentaret vitam, quippe moriturae, etsi nullus ipsi *noceret. Nox successit; repetunt securi aedes, quasi reperturi extinctam postero die. Sed ut haec reparavit vires debilitatas, exsilit a fovea magno saltu, et festinat in suum tectum cursu citato. Interjectis diebus aliquot, irrumpit, necat armenta, trucidat pastores, et diruens omnia furit saevo impetu. Tunc, metuentes sibi qui miseriti fuerant ferae, non detrectant stragem, deprecantur solum vitam. Sed illa* dixit: *novi qui me lacesserint saxis, et qui miserint panem; vos desinite metuere. Redeo* solum *infensa his qui me offenderunt.*

ANNOTATIONES.

10 *Se liberat fovea.*) Pro *a fovea*. Ellipsis.

11 *Cubile*. Vox communis hominibus et feris, et etiam avibus, ut legere est passim in Virgilio.

FABULA III.

Experientia praestantior arte.

ÆSOPUS ET RUSTICUS.

Usus peritus hariolo velocior
Vulgo esse fertur, causa sed non dicitur:
Notescet quae nunc primum fabella mea.
Habenti cuidam pecora pepererunt Oves
Agnos humano capite: monstro exterritus
Ad consulendos currit moerens hariolos.
Hic pertinere ad domini respondit caput,
Et insitivos significari liberos;
Sed expirari posse majori hostia.
Quid multa? variis dissident sententiis,
Hominisque curam cura majore aggravant.
Æsopus ibi stans naris emunctae senex,
Natura numquam verba cui potuit dare:
Si procurare vis ostentum, rustice,
Uxores, inquit, da tuis pastoribus.

INTERPRETATIO.

Doctus experientia creditur vulgo verior conjectore, sed siletur ratio, quae jam jam vulgabitur meo Apologo. Oves enixae sunt Agnos capite hominis cuidam diviti pecoris. Territus prodigio properat tristis consulturus hariolos. Ille dicit hoc spectare vitam heri, et averruncandum infortunium hostia. Hic vero asseverat uxorem esse adulteram, et notari gnatos esse adulterinos, sed procurari posse majori victima. Quid plura? distrahuntur diversis opinionibus et adaugent anxietatem hominis majori anxietate. AEsopus hic aderat senex acutae naris, quem natura non potuit un-

quam decipere : Si vis, inquit, o Ruricola, avertere tale portentum, junge conjuges tuis pastoribus.

ANNOTATIONES.

6. *Hariolos.*) Harioli futurorum conjectores dicebantur. Quasi *farioli a fari* vel *fando*, ut, *haedus*, *faedus*.

7. *Caput.* Pro vita saepissime usurpatur. apud melioris notae authores.

8. *Avertendum victima periculum.*) Solebant enim prodigia hostiis procurari, idque ex consilio et Augurum praescripto, quindecimque virorum qui libros Sybillinos super hac re adibant et inspiciebant.

13. *Majori hostia.*) Majorem hostiam pro maxima posuit, quod Poetis non insolens. Maxima autem hostia apud veteres de ovibus dicebatur; ita enim Festus: Maximam hostiam ovilis pecoris appellabant, non ab amplitudine corporis, sed ab animo placidiore.

16. *Procurare ostentum.*) Solemnis vox Augurum, id est avertere, et a cervicibus nostris depellere.

FABULA IV.

Mentem hominis spectato, non frontem.

SIMII CAPUT.

Pendere ad Lanitum quidam vidit Simium
Inter reliquas merces atque opsonia.
Quaesivit quidnam saperet; tum Lanius jocans:
Quale (inquit) caput est, talis praestatur sapor.
Ridicule magis hoc dictum quam vere aestimo,
Quando et formosos saepe inveni pessimos,
Et turpi facie multos cognovi optimos,

INTERPRETATIO.

Aliquis conspexit Simium pendentem apud Lanionem inter alias mercimonias et cibaria. Percontatus est, quis esset sapor; tum Lanius ludens, Quale, ait, caput est, talis est sapor. Puto ho- dici jocosius quam verius, cum vidi saepe pulchros, nequissimos; et inveni plures deformes, honestissimos.

ANNOTATIONES.

1. *Ad Lanium.*) Id est, *Apud lanium.* Plautum locis sexcentis adeas; ita *Ad proetorem solvere*, *pro Apud proetorem*, *etc.*

2. *Inter reliquas merces.*) Hoc loco *reliquas* quatuor syllabarum est.

5. *Ridicule magis.*) In gratiam *Æsopi*, qui licet turpi facie, tamen optimis moribus erat praeditus, unde Ovidius:

Si mihi difficilis formam natura negavit,
Ingenio formae damna rependo meae.

FABULA V.

Erit ubi poenas det procax audacia.

ÆSOPUS ET PETULANS.

Successus ad perniciem multos devocat.
Æsopo quidam petulans lapidem impegerat;
Tanto (inquit) melior: assem deinde illi dedit,
Sic prosecutus: Plus non habeo mehercule,
Sed unde accipere possis monstrabo tibi.
Venit ecce dives et potens: huic similiter
Impinge lapidem, et dignum accipies praemium.
Persuasus ille, fecit quod monitus fuit.
Sed spes fefellit impudentem audaciam,
Comprehensus namque poenas persolvit cruce.

INTERPRETATIO.

Eventus felix trahit plurimos in ruinam. Quidam protervus congesserat saxum in AEsopum. Tanto, ait, meliori; dein erogavit illi assem. Cum iterum illi impegisset lapidem; per herculem nihil mihi est amplius, sed tibi ostendam unde possis habere. En nobilis et dives adest, impinge quoque illi lapidem, et refers mercedem debitam. His adductus verbis, *paruit monenti: Verum spes delusit temeritatem insolentem, captus etenim dedit poenas patibulo.*

ANNOTATIONES.

3. *Tanto, inquit, melior.*) Laudandi atque approbandi apud veteres formula. Improbandi vero: *Tanto nequior.*) Ut est apud Plautum.

Assem.) Non ibi sumitur vox assis pro libra, sed pro nummo aereo.

10. *Cruce.*) Supplicii genus quod in usu fuit ad tempora Constantini Imperatoris, qui illud abrogavit in honorem Crucis J. C.

FABULA VI.

Ridenda imbecillorum superbiloquentia.

MUSCA ET MULA.

Musca in temone sedit, et Mulam increpans,
Quam tarda es, inquit! non vis citius progredi?
Vide, ne dolone collum compungam tibi.
Respondit illa: Verbis non moveor tuis,
Sed istum timeo, sella qui prima sedens
Jugum flagello temperat lento meum.
Et lora fraenis continet spumantibus.
Quapropter aufer frivolam insolentiam:
Namque ubi tricandum est, et ubi currendum, scio.
Hac derideri fabula merito potest,
Qui sine virtute vanas exercet minas.

INTERPRETATIO.

Musca stetit in temone, et arguens Mulam: Quam incedis lente, ait! non placet incedere citatius? Cave ne tibi feriam cervicem meo aculeo. Haec reposuit: verba tua non me tangunt, sed reformido hunc qui sedens in sella anteriori, moderatur meum jugum verbere flexibili, et regit habenas fraenis plenis spuma. Quare omitte ridiculam audiciam: Novi enim quando oportet morari, et quando properare. Ille potest jure irrideri hoc argumento, qui jactat minas inanes sine animo.

ANNOTATIONES.

3. *Dolone.* Dolon est lignum, in quo latet gladiolus. Scite Phaedrus dolonem vocat Muscae aculeum quo pungit irata.

7. *Spumantibus*) Ita tenet ut spument: vult reddere rationem quare non possit citius progredi. Non tantum, ait, tenet, sed tenet tam valide, meque cohibet, ut et frena spument, hoc est, spuma ex labore oppleantur: Imitatione Virginiana:

Stat sonipes, et frena ferox spumantia mandit.

9. *Ubi tricandum.*) Legit Gruttetus *strigandum.* Quid striga, quid strigandum, quia vulgo notum non est, Scaligeri verbis utar. *Strigare diguntur qui quoties interquiescunt, dictum a striga, quae erat spatium trumarum, in quo equi stringebantur.*

FABULA VII.

Liber inops servo divite felicitor.

CANIS ET LUPUS.

Quam dulcis sit libertas, breviter proloquar.
Cani prepasto, macie confectus Lupus

Forte occurrit : salutantes dein invicem
Ut restiterunt ; unde sic quaeso nites,
Aut quo cibo fecisti tantum corporis ?
Ego qui sum longe fortior, pereo fame.
Canis simpliciter : Eadem est conditio tibi,
Praestare domino si par officium potes.
Quod ? inquit ille. Custos ut sis liminis,
A furibus tuearis et noctu domum.
Ego vero sum paratus : nunc patior nives,
Imbresque, in sylvis asperam vitam trahens,
Quanto est facilius mihi sub tecto vivere,
Et otiosum largo satiari cibo ?
Veni ergo mecum. Dum procedunt, aspicit
Lupus a catena collum detritum Canis.
Unde hoc, amice ? Nihil est Dic quaeso tamen.
Qnia videor acer, alligant me interdiu,
Luce ut quiescam, et vigilem nox quum venerit :
Crepusculo solutus, qua visum est, vagor.
Adfertur ultro panis, de mensa sua
Dat ossa dominus, frusta jactat familia,
Et quod fastidit quisque pulmentarium.
Sic sine labore venter impletur meus.
Age, si quo est abire animus, est licentia ?
Non plane est, inquit. Fruere, quae laudas Canis :
Regnare nolo, liber ut non sim mihi.

INTERPRETATIO.

Dicam brevi, quantum libertas sit grata. Lupus macilentus incidit forte in Canem praepinguem : tum se salutantes mutuo ut steterunt : unde, obsecro, sic nitidus es et quibus escis factus es ita corpulentus ? Ego qui te praesto robore enecor esuritione, Canis respondit *ingenue. Tibi erit fortuna similis, si valeas exhibere simile ministerium meo hero. Quodnam, ait ille ? Ut custodias ostium, et serves aedes per noctem tutas a latronibus.*

Ego vero praesto sum. Nunc tolero nives et pluviam, ducens aetatem duram in nemoribus, quanto erit mihi melius morari in aedibus, et me des dem replere multis cibis? Me igitur sequere. Dum eunt comites, Lupus animadvertit collum Canis tritum a vinculis. Dic sodes, unde istud? Nihil est. Dic tamen, amabo. Quoniam videor ferox, me constringunt, ut dormiam per diem, et ut vigilem nocte accedente. Sero liber discurro qua libitum est. Objicitur ultro panis, et herus largitur ossa de sua mensa: Servi projiciunt frusta, et obsonium quod quisque respuit. Ita mea alvus satiatur sine labore. Age, si est animus aliquo ire, jam licet? Non est, ait, mihi. Utere, o Canis, iis quae probas, Imperare nolo, ea lege *ut non sim mei juris.*

ANNOTATIONES.

Lupus et Canis.) Similis ferme Fabula legitur apud Æsopum de Asino sylvestri, qui beatum dicebat Asinum domesticum, et propter bonam corporis habitudinem, et propter ciborum copiam. Sed cum illum vidisset ferentem onera, et Agasonem ipsum baculis percutientem, abiit et infelicem existimavit. Mire Horatius, lib. 2. Sermonum Satyra 7. depingit quam libertas grata sit, fabula Muris rustici, et Muris domestici, quam leges. Hos secutus est tanquam duces in hacce fabula Phaedrus noster.

5. *Fecisti tantum corporis.*) Nullus praeter Phaedrum videtur usurpasse hunc loquendi modum. Significat pinguescere; et nitidum, beneque curata cute fieri, ut ait Horatius. Legitur apud Lucretium verbum significationis oppositae; corpus amittere id est, macrum fieri. Inveni tamen similes, et ferme germanas hujusce loquendi formulas; ut Cicero in Verrem, *Maximam hoc anno pecuniam facere posset*, et Quintilianus, *Vires faciamus.*

20. *Crepusculo.*) Crepusculum est lux dubia, quae fit ante solis ortum et occasum.

23. *Pulmentarium.*) Proprie dicitur puls vel cibus in modum pultis factus. Quanquam et generalius pro quovis obsonio sumitur.

27. *Regnare nolo, ut non sim liber.*) Ita mus rusticus apud Horatium loco laudato:

Tum rusticus, haud mihi vita
Est opus hac, ait, et valeas; magis sylva cavusque
Tutus ab insidiis tenui solabitur aevo.

FABULA VIII

Sat pulcher, qui sat bonus

FRATER ET SOROR

Praecepto monitus saepe te considera.
Habebat quidam filiam turpissimam,
Idemque insigni et pulchra facie filium.
Hi, speculum in cathedra matris ut positum fuit,
Pueriliter ludentes, forte inspexerant.
Hic se formosum jactat: illa irascitur,
Nec gloriantis sustinet fratris jocos,
Accipiens (quid enim?) cuncta in contumeliam.
Ergo ad patrem cucurrit laesura invicem,
Magnaque invidia criminatur filium,
Vir natus, quod rem feminarum tetigerit.
Amplexus utrumque ille, et carpens oscula,
Dulcemque in ambos charitatem partiens:
Quotidie inquit, speculo vos uti volo:
Tu formam ne corrumpas nequitiae malis:
Tu faciem ut istam moribus vincas bonis.

INTERPRETATIO.

Intuere te saepe admonitus praeceptis. Erat cuidam filia maxime deformis, et eidem filius, praeclaro et eleganti vultu. Hi ludentes more puerorum se conside-

rum se consideraverant fortuito in speculo posito in cubili genitricis ; ille se jactitat pulchrum ; haec indignatur , neque fert cavillationes germani superbientis , interpretans etenim omnia in malam partem. Properat igitur ad parentem nocitura invicem , et accusat fratrem summa invidia , quod vir natus contrectaverit ornamenta mulierum. Parens complexus ambos et osculatus (sic dividens gratum amorem in utrumque) impero , inquit , vos contemplari quotidie in speculo. Tu o fili , ne dedecores tuam pulchritudinem malis moribus : Tu vero , nata , ut redimas feciem turpem bona indole.

ANNOTATIONES.

11. *Rem faeminarum.*) Omnem supellectilem mulierum , speculum scilicet , pigmenta, et id genus alia, cultui et ornatui mulierum servientia , intelligit.

14. *Quotidie speculo vos uti volo.*) Sic Plautus Epidico :

Non oris causa modo homines aequum fuit.
Sibi habere speculum, ubi os contemplarent suum ;
Sed qui perspicere possent cor sapientiae.

15. *Formam ne corrumpas.* Sic Plautus Mostell.

Nequicquam exornata est bene , si morata est male.
Pulchrum ornatum turpes mores pejus caeno collinunt ;
Nam si pulchra est , nimis ornata est.

FABULA IX.

Fidelem ubi invenias virum ?

SOCRATIS DICTUM.

Vulgare amici nomen , sed rara est fides.
Quum parvas aedes sibi fundasset Socrates ,

(Cujus non fugio mortem, si famam adsequar,
Et cedo invidiae dummodo absolvar cinis)
E populo sic nescio quis, ut fieri solet:
Quaeso tam augustam talis vir ponis domum?
Utinam, inquit, veris hanc amicis impleam.

INTERPRETATIO.

Nomen amici est obviam, at constantia amicorum minime obvia. Socrates (cujus non deprecor mortem, si obtineam nomen; et subeo invidiam, modo insons fiam post obitum) cum sibi aedificasset parvulam domum, nescio quis e plebe, ut mos est, dixit, *Cur, o tante vir, fundas aedem adeo arctam? Utinam illam repleam amicis sinceris.*

ANNOTATIONES.

2. *Socrates.*) Philosophus Atheniensis. Nota historia de illius morte. Accusatores fuere Anytus et Melitus, qui postea omnium judiciis condemnati, ipse vero Socrates absolutus post mortem, et statua donatus.

4. *Absolvar cinis*) Id est, post concrematum corpus, et in cineres adductum. Respicit ad morem antiquum. Rogo enim imposita cadavera in cineres convertabantur, exceptis infantibus adhuc edentulis.

FABULA X.

Ne sis credulus, maxime criminatori.

RES GESTA SUB AUGUSTO.

Periculosum est credere, et non credere.
Utriusque exemplum breviter exponam rei.
Hippolytus obiit, quia novercae creditum est:
Cassandrae quia non creditum, ruit Ilium.
Ergo exploranda est veritas multum prius,

Quam stulta prave judicet sententia.
Sed fabulosa ne haec vetustate elevem.
Narrabo tibi memoria quod factum est mea.

Maritus quidam quum diligeret conjugem,
Togamque puram jam pararet filio,
Se ductus in secretum a liberto suo
Sperante heredem suffici se proximum,
Qui dum de puero multa mentitus foret,
Et plura de flagitiis castae mulieris,
Adjecit id quod sentiebat maxime
Doliturum amanti, ventitare adulterum,
Stuproque turpi pollui famam domus.
Incensus ille falso uxoris crimine,
Simulavit iter ad villam, clamque in oppido
Subsedit, deinde noctu subito januam
Intravit, recta cubiculum uxori petens,
In quo dormire mater natum jusserat,
Aetatem adultam servans diligentius.
Dum quaerunt lumen, dum concursat familia,
Irae furentis impetum non sustinens
Ad lectum accedit, tentat in tenebris caput.
Ut sentit tonsum, gladio pectus transigit,
Nihil respiciens dum dolorem vindicet.
Lucerna adlata, simul aspexit filium,
Sanctamque uxorem dormentem cubiculo.
Sopita primo quae nil somno senserat:
Repraesentavit in se poenam facinoris,
Et ferro incubuit, quod credulitas strinxerat!
Accusatores postularunt mulierem,
Romamque pertraxerunt ad Centumviros.
Maligna insontem deprimit suspicio,
Quod bona possideat. Stant patroni fortiter
Causam tuentes innocentis foeminae.
A Divo Augusto tunc petiere judices
Ut adjuvaret jurisjurandi fidem,
Quod ipsos error implicuisset criminis.
Qui postquam tenebras dispulit calumniae,
Certumque fontem veritatis repperit,

Luat (inquit) poenas causa libertus mali.
Namque orbam nato simul et privatam viro ,
Miserandam potius quam damnandam existimo.
Quod si damnanda perscrutatus crimina
Paterfamilias esset , si mendacium
Subtiliter limasset a radicibus ,
Non evertisset scelere funesto domum.

Nil spernat auris , nec tamen credat statim ,
Quando quidem et illi peccant , quos minime putes
Et qui non peccant , impugnantur fraudibus

Hoc admonere simplices etiam potest ,
Opinione alterius ne quid ponderent :
Ambitio namque dissidens mortalium ,
Aut gratiae subscribit , aut odio suo.
Erit ille notus , quem per te cognoveris.

Haec secutus sum propterea pluribus ,
Brevitate nimia quoniam quosdam offendimus.

INTERPRETATIO.

Nocivum est credere et non credere. Subjiciam paucis exemplum rei utriusque. Hippolitus periit , quoniam fides habita est novercae. Troja vero eversa , quoniam denegata est fides Cassandrae. Inquirenda est igitur plurimum veritas antequam mens ferat judicium iniquum sententia temeraria. Sed ne minuam hanc veritatem antiquitate mendaci , referam quod accidit meae aetate. Cum vir quidam amaret uxorem , et jam destinaret nato togam puram , ductus est in locum remotum a suo liberto , confidente se substitui proximum haeredem. Hic dum commentus foret plurima de filio , et multa de criminibus conjugis pudicae , addidit id quod intelligebat , amantem aegerrime laturum , venire scilicet *crebro Maechum , et*

dehonestari nomen familiae adulterio infami. Ille inflammatus flagitio supposito suae mulieris, finxit se iturum ad villam, substitit tamen clanculum in pago; dein regressus est noctu domum, et subiit recta cubiculum uxoris, in quo genitrix voluerat quiescere filium, custodiens accuratius aetatem maturam. Dum quaeritur lumen, dum servi concursant, hic impatiens furoris accurrit ad lectum, tentat caput in obscuro: ut attonsum tractat, confodit corpus gladio, nihil curans modo ulciscatur dolorem. Lampade accensa vidit in cubiculo filium dormientem una cum uxore casta, quae sepulta alto somno nihil senserat; exhibuit in se supplicium sceleris, seque interfecit gladio quem crudelitas eduxerat. Delatores accusarunt foeminam, et duxerunt Romam ad Centumviros. Iniqua suspitio quod potiatur bonis, opprimit innocentem. Advocati stant costanter defendentes causam mulieris insontis. Judices tunc rogarunt Divum Augustum ut sublevaret fidem jurisjurandi, quia ambiguitas criminis illos intricabat. Qui postquam discussit tenebras malitiae, et invenit fontem indubitatum veri: puniatur, ait, Libertus origo mali; namque arbitror hanc mulierem dignam potius misericordia, quam condemnatione, quae perdidit simul et maritum et filium. Si vero paterfamilias excussisset flagitium condemnandum, si mendacium rimatus fuisset acute et radicibus, non extinxisset familiam scelere exitiali. Auris contemnat nihil, neque tamen credat statim; quia et hi peccant quos non crederes, et qui non peccant opprimuntur fictis causis. Illud potest etiam docere ignaros, ne quid ponderent trutina aliorum. Etenim ambitio diversa hominum aut dicitur favore, aut suo odio. Ille tibi erit cognitus quem noveris per te. Haec scripsi fusius, quod incurri in offensionem quorundam nimia brevitate.

ANNOTATIONES.

3. *Hippolytus.*) Thesei et Hippolitae Amazonis filius, qui cum constanti animo sperneret mulierum congressum, a Phaedra noverca, absente patre, amatus est, sed repulsam saepius passa impudica mulier, insimulat stupri Hippolytum apud Theseum. Ille credulus, filio, qui jam domum impudicam fugerat, mortem imprecatur. Quod votum ratum fecit Neptunus, emisso tauro marino qui equos Hippolyti consternavit, inde per vepres et saxa distractus periit. Quod ubi rescivit male sibi conscia mulier, scelus suum confessa apud maritum, gladio se confodit.

4. *Cassandra.*) Priami regis Trojanorum filia quae saepius exitium Trojae praedixerat, sed a Trojanis fides ei non fuit habita, diis ita volentibus.

Elevem.) Hoc in loco significat *minuam*; *je diminue.* Significatio insolentior, quae tamen in Cicerone, et in Phaedro bis repetitur. Desumpta videtur metaphora a Trutina pondere librata; ut enim Lanx una elevetur, pondus in ea impositum minuitur, quoque magis minuitur, eo magis Lanx elevatur. Recte igitur elevare crimen, pro minuere assumitur.

10. *Jogamque puram.*) Deposita nimirum praetexta, quam purpura distinctam gestabant usque ad annum aetatis decimum quintum. Erat autem dicta pura, quod albi coloris nulla admista purpura esset. Dicebatur etiam virilis et libera, quia pueris virilem aetatem ingredientibus dabatur. Libera vero, quia pueris toga pura initium quoddam libertatis erat, cum antea essent sub paedagogis.

12. *Proximus haeres.*) Is dicitur qui et secundus. Tria haeredum genera a Jurisconsultis traduntur. Aut enim sunt necessarii; aut sui et necessarii; aut extranei. Necessarius haeres est, servus haeres institutus. Ideoque sic appellatur, quia sive velit, sive nolit, omnino post mortem testatoris liber et necessarius haereres fit. Sui autem et necessarii haeredes sunt veluti filii, sui

haeredes appellantur, quia domestici haeredes sunt, et vivo quoque patre veluti domini habentur: necessarii vero dicuntur, quia sive velint, sive nolint, tam ab intestato quam ex testamento, ex lege duodecim tabularum haeredes fiunt. Caeteri qui testatoris juri subjecti non sunt, extranei haeredes appellantur.

27. *Ut sentit tonsum.*) Viri scilicet caput: nam Romani tunc temporis barbam et capillos tondebant.

35. *Ad Centumviros.*) Centumviri judices erant, de quibus sic scribit Festus: *Centumviralia judicia a Centumviris sunt dicta. Nam cum essent Romae triginta et quinque tribus, quae et Curiae dictae sunt; terni ex singulis tribubus selecti fuerunt ad judicandum. Licet quinque amplius quam centum extiterint, tamen quo facilius nominarentur, Centumviri sunt appellati. In illorum judiciis versabantur jura, ut ait Cicero, Usucapionum, Tutelarum, Gentilitatum Agnationum, Alluvionum, Circumluvionum, Nexorum, Mancipiorum, Parietum, Luminum, Stillicidiorum, Testamentorumque ruptorum, aut ratorum.*

40. *Jurisjurandi fidem.* Judices enim antequam judicarent, in leges jurare consueverant, inquit Asconius.

FABULA XI.

Deformitas dolenda quae ex merito venit.

EUNUCHUS AD IMPROBUM.

Eunuchus litigabat cum quodam improbo:
Cui super obsoena dicta e petulans jurgium,
Damnum insectatus est amissi corporis.
En, ait, hoc unum est, cur laborem validius,
Integritatis testes quia desunt mihi.
Sed quid fortunae, stulte, delictum arguis?
Id demum est homini turpe, quod meruit pati.

INTERPRETATIO.

Spado jurgabat cum aliquo nebulone, qui praetér verba inonesta et jurgium acre, exprobravit jacturam virilitatis ereptae. En, inquit, illud unum est, quod me angit vehementius, quoniam careo testibus corporis integri. Sed quid, insane, corpis flagitum fortunae? Illud quippe infame est homini, quod meritus sit ferre.

ANNOTATIO.

7. *Id demum est homini turpe quod meruit pati.* Sic Plautus:

Pergin' servuum me exprobrare
Esse, quod vi hostili obtigit?

Nulla autem calamitas, aut deformitas corporis, cuiquam probro dari debet.

FABULA XII.

Optima saepe despecta.

MARGARITA IN STERQUILINIO.

In sterquilinio pullus gallinaceus
Dum quaerit escam, margaritam repperit.
Jaces indigno quanta res (inquit) loco!
O si quis pretii cupidus vidisset tui,
Olim redisses ad splendorem maximum.
Ego qui te inveni, potior cui multo est cibus,
Nec tibi prodesse, nec mihi quicquam potest.
Hoc illis narro, qui me non intelligunt.

INTERPRETATIO.

Dum pullus gallinae quaeritat cibum in fimo, invenit unionem. Quam inhonesto, ait, tu quanta res es, abjecta sis loco! O si quis captus tuo pretio te reperisset, jamdudum venisses ad summum honorem. Ego qui te inveni, et cui esca est longe optabilior,

neque valeo tibi esse alicujus utilitatis, neque tu mihi. Hoc dico illis qui me non norunt.

ANNOTATIO.

8. *Hoc illis dico qui me non intelligunt.*) Conqueritur Phaedrus de illis, qui utilitate suarum fabularum non moverentur, nec sentiebant vim carminis, denegarentque ipsi honorem debitum.

FABULA XIII.

Opus artificem probat.

APES ET FUCI, VESPA JUDICE.

Apes in alta quercu fecerant favos:
Hos Fuci inertes esse dicebant suos.
Lis ad forum deducta est, Vespa judice:
Quae genus utrumque nosset cum pulcherrime,
Legem duabus hanc proposuit partibus:
Non inconveniens corpus, et par est color,
In dubium plane res ut merito venerit:
Sed ne religio peccet imprudens mea,
Alveos accipite et ceris opus infundite,
Ut ex sapore mellis, et forma favi,
De queis nunc agitur, auctor horum appareat.
Fuci recusant, Apibus conditio placet:
Tunc illa talem sustulit sententiam.
Apertum est quis non possit, aut quis fecerit,
Quapropter apibus fructum restituo suum.
Hanc praeterissem fabulam silentio,
Si pactam Fuci non recusassent fidem.

INTERPRETATIO.

Apes posuerant favos in sublimi quercu: Fuci pigri contendebant suos esse. Contentio venit in jus, Vespa

judice, cui cum esset perspecta probe natura utriusque, obtulit illam conditionem duabus partibus. Corpus tam simile est, et color similis, ut res adducta sit jure in ambiguum. Verum ne mea religio insciens aberret, capite alvearia, et conficite mel favis, ut ex gustu mellis, et figura favorum, dignoscatur auctor illorum de quibus controvertitur nunc. Fuci respuunt legem, Apes accipiunt. Tunc Vespa protulit tale judicium. Non est jam dubium, quis non valeat facere favos, *aut quis fecerit: Quare reddo Apibus suum opus. Praetermisissem silentio hunc Apologum, si Fuci non violassent fidem datam.*

ANNOTATIONES

2. *Fuci.* Sunt autem fuci, Plinius lib. 11. *sine aculeo, velut imperfectae apes, novissimeque a fessis, et jam emeritis inchoatae, serotinus foetus, et quasi servitia verarum Apum.*

8. *Religio mea.*) Judicibus Religio tribuitur, propter jusjurandum quo tenebantur.

17. *Si Fuci non recusassent fidem.* Carpit illos, quos vocat Virgilius:

O imitatores Fucum pecus.

FABULA XIV.

Otiare, quo labores.

ÆSOPUS LUDENENS.

Puerorum in turba quidam ludentem Atticus
Æsopum nucibus quum vidisset, restitit,
Et quasi delirum risit: quod sansit simul
Derisor potius quam deridendus senex,
Arcum retensum posuit in media via:
Heus (inquit) sapiens, expedi quid fecerim.
Concurrit populus: ille se torquet diu,
Nec quaestionis positam causam intelligit.

Novissime succumbit: Tum victor sophus:
Cito rumpes arcum, semper si tensum habueris.
At si laxaris; quum voles, erit utilis:
Sic lusus animo debent aliquando dari,
Ad cogitandum melior ut redeat tibi.

INTERPRETATIO.

Cum quidam Atheniensis AEsopum vidisset lusitantem nucibus inter pueros, substitit, illumque habuit pro insano. Senex juculator potius quam jocandus, ut intellexit illud, protulit in medio itinere arcum detensum: Heus, ait, Sapiens, aperi quid egerim. Accurrit multitudo: Hic se excruciat diu, neque expedit nodum quaestionis prodositae. Tandem cessit victus. Tum Philosophus victor: Franges brevi arcum, si teneas semper tensum; verum si remiseris, doteris uti cum erit libitum. Ita ludus est nonnumquam concedendus animo, ut fortior recurrat ad cogitandum.

ANNOTATIONES.

1. *Puerorum in turba ludentem AEsopum.*) Nec enim inhonestum quid est, si AEsopus luserit cum pueris. Hoc et summi viri facere ante illum et post illum. Referunt Fridericum secundum Daniae regem remittendi animi causa cum aulicis lusisse familiariter, dicendo, agite ludamus dum Rex abest. Diende postquam tempus adesse visum est, adductiore vultu, desinamus, inquiebant, jam rex rediit.

Atticus.) Ex Attica regione, in qua totius regionis caput Athenae, ut jam dictum est lib. 1. Fab. 3.

9. *Victor sophus.*) Sic Plinius lib. 36. cap. 12. AEsopum Fabularum Philosophum appellat.

FABULA XV.

Qui educat, pater magis, quam qui genuit.

AGNUS A CAPELLA NUTRITUS.

Inter capellas Agno balanti Canis,
Stulte (inquit) erras: non est haec mater tua:
Ovesque segregatas ostendit procul.
Non illam quaero, quae, quum libitum est, concipit,
Dein post onus ignotum certis mensibus,
Novissime prolapsam effundit sarcinam:
Verum illam, quae me nutrit admoto ubere,
Fraudatque natos lacte, ne desit mihi.
Tamen illa est potior, quae te deperit. Non ita est.
Unde ille scivit niger an albus nascere?
Age porro scisset: quum crearer masculus,
Beneficium magnum sane natali dedit,
Ut expectarem lanium in horas singulas.
Cujus potestas nulla in gignendo fuit,
Cur hac sit potior, quae jacentis miseria est,
Dulcemque sponte praestat benevolentiam?
Facit parentes bonitas, non necessitas.
His demonstrare voluit auctor versibus
Obsistere homines legibus, meritis capi.

INTERPRETATIO.

Canis dixit Agno balanti inter Capellas, insane, falleris, illa non est tua mater, et monstravit oves longe semotas. Non quaero illam quae fit gravida cum vult, deinde fert pondus incertum certis mensibus, tandem deponit projectum onus: sed quaero illam, quae me alit ablata mamma, subducitque lac parvulis, ut mihi praebeat. Verum quae genuit, charior est. Non ita res est. Non ita res est Un-

de illa novit, an nascerer albus aut niger? Porro fac novisse. Certe mihi praestitit grande officium, quod me conceperit marem, ut expectarem Lanionem quaqua hora. Quare illa sit potior cujus nulla potestas fuit in procreando, quam quae miserita est destituti, et mihi largitur ultro amorem jucundum? Charitas facit parentes, non natura. Autor voluit ostendere, his versibus, homines adversari legibus, detineri beneficiis.

ANNOTATIONES.

11. *Scisset.*) Per syncopem, pro *scivisset.*

12. *Beneficium magnum sane.*) Ironice dictum.

15. *Facit parentes bonitas, non necessitas.*) Illi vere dici possunt patres, qui non necessitate quadam naturae procreant liberos, sed qui procreatis vitam sustinent alimentis, et consiliis juvant.

19. *Obsistere homines legibus.*) Nam ut ait Poeta: *Nimitur in vetitum semper, cupimusque negata.*

FABULA XVI.

Humanitas et gratior, et tutior

CICADA ET NOCTUA.

Humanitati qui se non accomodat,
Plerumque poenas oppetit superbiae.
Cicada acerbum noctuae convicium
Faciebat, solitae victum in tenebris quaerere,
Cavoque ramo capere somnum interdiu.
Rogata est ut taceret: multo validius
Clamare coepit. Rursus admota prece,
Accensa magis est. Noctua ut vidit sibi
Nullum esse auxilium, et verba contemni sua,

Hac est adgressa garrulam fallacia:
Dormire quia me non simunt cantus tui,
Sonare cithara quos putes Apollinis,
Potare est animus nectar, quod Pallas mihi
Nuper donavit: si non fastidis veni;
Una bibamus. Illa quae ardebat siti,
Simul cognovit vocem laudari suam,
Cupide advolavit. Noctua egressa cavo
Trepidantem consectata est, et letho dedit.
Sic viva quod negarat, tribuit mortua.

INTERPRETATIO.

Qui non se componit ad humanitatem, dat saepe poenas superbiae. Cicada edebat cantum importunum Noctuae quae, solet quaeritare cibos noctu, et dormire per diem ramo cavo arboris Noctua *oravit ut sileret, verum coepit vociferari longe vehementius. Adhibitis rursum precibus, est inflammata magis* Cicada. *Ut Noctua animadvertit nullum sibi superesse auxilium, et negligi suas preces, finxit talem fallaciam ad hanc garrulam. Quoniam tuae voces, quas credas sonare plectro Apollinis, non mihi permittunt capere somnum volo bibere nectar, quod Pallas mihi donavit non ita pridem: Propera si tibi jucundum, et potemus simul. Illa quae aestuabat siti, intelligens quoque laudari cantus suos, adsilit ardenter. Tum noctua exiens cavo, insequuta est trepidam, et occidit. Ita extincta dedit, quod viva denegarat.*

ANNOTATIONES.

12. *Sonare cithara quos putes Apollinis.*) Id est, tu dum cantas tua voce, sonas simile quid ac ipse Apollo dum sonat cithara. Sensus istius versus mihi visus est perobscurus, idcirco explicui.

13. *Nectar.* Potus Deorum. Pallas dederat Noctuae nectar, quia avis est ipsi sacra.

Pallas donavit.) Pallas Jovis filia , nata ex ipsius recebro , ut vulgatum est.

FABULA XVII.

Fructu , non foliis arborem oestima.

ARBORES IN DEORUM TUTELA.

Olim quas vellent esse in tutela sur ,
Divi legerunt esse in tutela sua.
Et myrtus Veneri placuit , Phoebo laurea ,
Pinus Cybelae, popolus celsa Herculi.
Minerva admirans , quare steriles sumerent ,
Interrogavit. Causam dixit Juppiter :
Honore fructum ne videamur vendere.
At me hercule narrabit quod quis voluerit ,
Oliva nobis propter fructum est gratior.
Tunc sic Deorum genitor atque hominem sator:
O nata , merito sapiens dicere omnibus :
Nisi utile est quod facimus , stulta est gloria.
Nihil agere quod non prosit , fabella admonet.

INTERPRETATIO.

Dii elegerunt aliquando arbores , quas optarent esse in suo patrocinio. Quercus arrisit Jovi : Myrthus Veneri ; Laurus Apollini : Pinus Cybeloe : Alta populus Herculi. Minerva admirans cur legerint arbores infoecundas quaesivit causam. Juppiter talem protulit. Ne videamur vendere fructum cultu. Sed certe quidquid erit , summo mihi Olivam propter fructum. Tunc pater deorum et creator hominum : O nata , jure sapiens haberis ab omnibus. Ridicula enim est gloria , nisi prosit quod facimus. Fabula docet nihil esse agendum , quod non sit utile.

ANNOTATIONES.

2. *Quercus Jovi.*) Nam cum Saturni tempore ante

Jovem homines carnibus humanis vescerentur, Juppiter vetuit, ne quis eo cibo uteretur, et a carnibus ad glandes convertit, quae arbor ab eo primum monstrata, sacra idcirco illi creditur.

3. *Myrtus Veneri.*) Quia haec arbor nascitur in litore maris, ubi Venus nata est. Quidam vero volunt idcirco Myrtum esse sacram Veneri, quod Venus Myrto fuisset ornata, cum judicio Paridis discessit pulchrior deabus.

Laurus Phoebo.) Quia Daphnem ab Apolline amatam in hanc arborem mutatam ferunt.

4. *Pinus Cybeloe.*) Huic deae Pinus arbor sacrata fuit, quod Atys quem deperibat; fuerit in hanc arborem mutatus, ut ait Ovidius, lib. 10. Metamorph.

Populus Herculi.) Quia Hercules erat populo ornatus cum descendit ad inferos educturus canem Cerberum.

7. *Honore fructum.*) Elegimus arbores nullos ferentes fructus, ne videamus, si quando homines nos colunt, vendere fructum illarum arborum pro honore. Malim ego legere, quod alicubi invenitur, *Honorem fructu ne videamus vendere*, nempe dando hominibus fructum pro honore quo nos afficiunt.

9. *Olivam Palladi.*) Qui plantationem Olivae invenit.

11. *Sapiens dicere omnibus.*) Unde Martialis, lib. 11. Epig. 77.

Quid petis a Phoebo? nummos habet arca Minervae.
Haec sapit; haec omnes foenerat una deos.

FABULA XVIII.

Tuis contentus ne concupiscas aliena.

PAVO AD JUNONEM.

Pavo ad Junonem venit, indigne ferens
Cantus luscinii quod sibi non tribuerit;

Illum esse cunctis avibus admirabilem,
Se derideri simul ac vocem miserit.
Tunc consolanti gratia, dixit Dea:
Sed forma vincis, vincis magnitudine,
Nitor smaragdi collo praefulget tuo,
Pictisque plumis gemmeam caudam explicas.
Quò mi, inquit, mutam speciem, si vincor sono?
Fatorum arbitrio partes sunt vobis datae:
Tibi forma, vires Aquilae, luscinio melos,
Augurium corvo, laeva cornici omina,
Omnesque propriis sunt contentae vocibus.
Noli adfectare quod tibi non est datum,
Delusa ne spes ad querelam recidat.

INTERPRETATIO

Pavo accessit ad Junonem indignans, quod sibi non concesserit melos luscinii: Hunc esse admirationi omnibus volucribus, se vero esse derisui, ubi canit. Tunc Diva dixit ad hunc solandum: Verum superas figura, superas amplitudine, collum tuum nitidius est smaragdo, et extendis caudam gemmantem variis plumis. Ad quid mihi, inquit, forma muta, si superor cantu? Ista vobis contigerunt nutu fatorum; tibi species, robur Aquilae, cantus Luscinio, augurium Corvo, omina sinistra Cornici, quae omnes contentae sunt propria voce. Noli appetere, quod tibi denegatum est ne spes frustrata delabatur ad querimonias.

ANNOTATIONES.

1. *Pavo.*) Erat, avis Junoni sacra, quia propter illam caesus fuit Argus a Mercurio, et in illam avem mutatus.

Juno.) Filia Saturni, et soror Jovis, cui postea nupsit. Unde Virgilius:

Ast ego quae Divum incedo Regina, Jovisque
Et soror et conjux.

14. *Noli adfectare.*) Quia ut ait Phaedrus in fabula Canis,

Amittit proprium, qui alienum appetit.

Ut etiam Camelus in Fabulis, qui poscens cornua, auribus quoque privatus est.

FABULA XIX.

Multi homine nomines, non re.

ÆSOPUS AD GARRULUM.

Æsopus domino solus cum esset familia,
Parare coenam jussus est maturius.
Ignem ergo quaerens, aliquot lustravit domos;
Tandemque invenit ubi lucernam accenderet.
Tum circumeunti fuerat quod iter longius,
Effecit brevius: namque recta per forum
Coepit redire: et quidam e turba garrulus:
AEsope, medio sole quid cum lumine?
Hominem quaero (inquit) et abit festinans domum.
Hoc si molestus ille ad animum rettulit,
Sensit profecto, se hominem non visum seni,
Intempestive qui occupato adluserit.

INTERPRETATIO.

Cum AEsopus esset solus servus suo hero, jusus est instruere prandium celerius solito. *Pervandit igitur aliquot aedes reperturus ignem, et tandem invenit, quo excitaret facem. Quia autem circumiens protraxerat suum iter, contraxit rediens, namque regressus est recta per forum. Et quidam Gerro e multitudine dixit: AEsope, quid tu cum lucerna alto die? Quaero, inquit, hominem; et properat celerans domum. Si hic importunus revocavit illud in animum, intellexit sane, se non visum esse hominem AEsopo, quod voluerit jocari importune cum negotioso.*

ANNOTATIO.

1. *AEsopus domino solus cum esset familia.*) Cum haberet solum servum AEsopum, neque praeterea ullum. Sic Sidonius Apollinaris:

Respublica nostra
Tota Camillus erat.

FABULA XX.

Miserrimus, qui in vita miser, post mortem miserior.

ASINUS ET GALLI.

Qui natus est infelix, non vitam modo
Tristem decurrit, verum post obitum quoque
Presequitur illum dura fati miseria.
Galli Cybeles circum quaestus ducere
Asinum solebant bajulantem sarcinas.
Is quum labore et plagis esset mortuus,
Detracta pelle sibi facerunt tympana.
Rogati mox a quodam, delicio suo
Quidnam fecissent, hoc locuti sunt modo:
Putabat se post mortem securum fore,
Ecce aliae plagae congeruntur mortuo.

INTERPRETATIO.

Qui genitus est miser, non trahit solum aevum molestum, sed etiam calamitas acerba fati illum premit post mortem.

Galli Cybeles consuerant circumagere, lucri gratia, Asinum ferentem onera. Cum hic periisset labore et vulneribus, avulso corio sibi confecerunt tympana. Statim interroganti cuidam quid fecissent de illo quem habebant in deliciis? Responderunt ita: Putabat se fore tutum post mortem. En nova vulnera dantur extincto.

ANNOTATIONES.

4. *Galli Cybeles.*) Dicti sunt Galli a Gallo fluvio Phrygiae. Fuere sacerdotes Cybelae matris, qui hanc deam vicatim circumferebant more suo circulatorio pectora plangentes ad cantum tibiarum, et tympanorum sonitum.

Cybeles.) Cybele filia coeli et terrae, uxor Saturni. Vocatur Cybele a monte Cybele in Phrygia, ubi primo fuit honoribus divinis donata.

Circum quaestus ducere.) Scilicet gratia, ut sit Elleipsis Graecissans et tmesis.

LIBER QUARTUS.

PROLOGUS.

Joculare tibi videtur: et sane bene.
Dum nihil habemus majus, calamo ludimus;
Sed diligenter intuere has naenias:
Quantam sub illis utilitatem reperies?
Non semper ea sunt que videntur, decipit
Frons prima multos: rara mens intelligit
Quod interiore condidit cura angulo.
Hoc ne locutus sine mercede existimer,
Fabellam adjiciam de mustela et muribus.

INTERPRETATIO.

Jocosum tibi videtur; et recte quidem: nam dum nihil nobis majus est agendum, *ludimus operam scribendis fabulis. Verum considera attente hos apologos. Quantum utilitatis deprehendes sub illis? Non semper ea sunt quae apparent. Prima species fallit plurimos. Pauci admodum capiunt, quod industria abdidit in*

intimo recessu. Ne hoc videar dixisse frustra, addam fabulam Mustelae et Murium.

5. *Decipit frons prima.*) Unde Cicero : *frons, vultus oculi persaepe mentiuntur.*

7. *Quod interiore condidit cura angulo.*) Quod auctoris industria occultavit, et quasi involavit fabularum involucris.

8. *Sine mercede.*) Ne videar frustra dixisse, non intelligit ab omnibus quid fabulis insit eruditionis sapientiaeque, proponam exemplum Mustelae et Murium.

FABULA I.

Astutus astu non capitur.

MUSTELA ET MURES.

Mustela quum annis et senecta debilis
Mures veloces non valeret adsequi,
Involvit se farina, et obscuro loco
Abjecit negligenter. Mus escam putans
Adsiluit et compressus occubuit neci :
Alter similiter ; deinde periit tertius.
Aliquot secutis, venit et retorridus,
Qui saepe laqueos et muscipula effugerat,
Proculque insidias cernens hostis callidi :
Sic valeas, inquit, ut farina es que jaces.

INTERPRETATIO.

Cum Mustela gravis annis, et languida senio non posset attingere cursu mures celebres, abscondit se farina, et se prostavit cum negligentia in angulo coeco. Mus ratus proedam, advolat, sed captus periit; Alius pariter ; dein et alius occubuit neci : aliquot subsecutis adrepsit et rugosus, qui evaserat saepe ex laqueis, et muscipulis, intelligens procul dolos inimi-

ci versuti. Sic te habeas, inquit, ut es farina quae jaces.

ANNOTATIO.

Simile quid legere est apud *Æsopum* Fabula Felis et Murium qui eum non posset assequi mures pessulum qrendam conscendit, de eo se suspendit, et mortuum se simulabat: ad quem sic quidam e muribus dixit. *Heus tu, etsi saccus fieres, non te adibo.*

FABULA II.

Spernit superbus quae nequit assequi.

VULPES ET UVA.

Fame coacta Vulpis, alta in vinea
Uvam adpetebat summis saliens viribus:
Quam tangere ut non potuit, discendens ait:
Nondum matura est, nolo acerbam sumere.
Qui facere quae non possunt, verbis elevant,
Adscribere hoc debebunt exemplum sibi.

INTERPRETATIO.

Vulpes compulsa fame appetebat uvam in vinea celsa, assiliens totis viribus. Ut non potuit hanc contingere, obiens ait: nondum maturuit, nolo edere asperam. Qui attenuant verbis id quod non valent praestare, debent sibi assumere hoc exemplum.

FABULA III.

Vindictae cupidus sibi malum arcessit.

EQUUS ET APER.

Equus sedere solitus quo fuerat sitim,
Dum sese Aper volutat, turbavit vadum.

Hinc orta lis est. Sonipes iratus fero,
Auxilium petit hominis, quem dorso levans
Rediit ad hostem laetus. Hunc telis eques
Postquam interfecit, sic locutus traditur,
Laetor tulisse auxilium me precibus tuis;
Nam praedam cepi, et didici quam sis utilis.
Atque ita coegit fraenos invitum pati.
Tum moestus ille: Parvae vindictam rei
Dum quaero demens, servitutem repperi.
Haec iracundos admonebit fabula,
Impune potius laedi, quam dedi alteri.

INTERPRETATIO.

Tum Aper se versat, fecit vadum turbulentum, in quo Equus solebat restinguere sitim. Inde nata contentio. Equus infensus Apro, imploravit opem hominis, quem portans tergore, reversus est hilaris ad hostem. Postquam Eques confodit suem sylvestrem ictu teli, ita fertur loquutus, Candeo me tibi praestitisse auxilium rogatu tuo: Feci enim praedam, et novi quantae sit utilitatis. Sicque impulit reluctantem accipere fraenos. Tunc ille tristis: incidi in servitutem, dum quaero, insane, ultiorem levis injuriae. Ista fabula docebit pronos in iram, offendi potius impune, quam tradi alteri.

ANNOTATIONES.

4. *Auxilium petiit hominis.*) Horatius ad Tuscum Aristium Fabulam narret de Equo et Cervo.

Imploravit opes hominis frenumque recipit.

Hac fabula primo usus est Stesichorus apud Himerenses adversus Phalarim: ut tradit Aristoteles, cap. 20. lib. 11, Rhetoric. Caeterum hanc Fabulam paulo aliter narrant Stesichorus, Horatiusque, sed tamen res eadem est.

10. *Vindictam dum quero.*) Sic Hecuba inducitur loquens ab Euripide:

Τῆς κακῆς δὲ σιμορυμένη
Αἰῶνα τὸν σύμπαιτα
Δουλεύσαι θέλω

Istos malos ulcisci dum liceat mihi,
Me servituti mancipare haud abnuo
Omne per aevum.

FABULA IV.

Homines non numerandi, sed ponderandi.

ÆSOPUS INTERPRES TESTAMENTI.

Plus esse in uno saepe quam in turba boni,
Narratione posteris tradam brevi.
Quidam decedens tres reliquit filias,
Unam formosam et oculis venantem viros;
At alteram lanificam et frugi rusticam;
Devotam vino tertiam, et turpissimam.
Harum autem matrem fecit heredem senex
Sub conditione, totam ut fortunam tribus
Æqualiter distribuat, sed tali modo,
Ne data possideant aut fruantur: tum simul
Habere res desierint, quas acceperint,
Centena matri conferant sestertia.
Athenas rumor implet: mater sedula
Jurisperitos consulit, nemo expedit
Quo pacto non possideant quod fuerit datum,
Fructumve capiant: deinde, quae tulerint nihil,
Quanam ratione conferant pecuniam.
Postquam consumata est temporis longi mora,
Nec testamenti potuit sensus colligi,
Fidem advocavit, jure neglecto parens:
Seponit moechae vestem, mundum muliebrem,
Lavationem argenteam, eunuchos glabros;

Lanificae agellos, pecora, villam, operarios,
Boves, jumenta, et instrumentum rusticum:
Potrici, plenam antiquis apothecam cadis,
Domum politam, et delicatos hortulos.
Sic destinata dare quum vellet singulis,
Et adprobaret populus qui illas noverat,
AEsopus media subito in turba constitit:
O si maneret condito sensus patri,
Quam graviter ferret: quod voluntatem suam
Interpretari non potuissent Attici!
Rogatus deinde, solvit errorem omnium.
Domum et ornamenta cum venustis hortulis
Et vina vetra date lanificae:
Vestem, uniones pedissequos, et caetera
Ille adsignate, vitam quae luxu trahit:
Agros, vites, et pecora cum pastoribus
Donato moechae: Nulla poterit perpeti
Ut moribus quid teneat alienum suis.
Deformis cultum vendet, ut vinum paret;
Agros abjiciet moechae, ut ornatum paret;
At illa gaudens pecore, et lanae dedita,
Quacumque summa tradet luxuriae domum.
Sic nulla possidebit quod fuerit datum,
Et dictam matri conferent pecuniam
Ex pretio rerum quas vendiderit singulae.
Ita quod multorum fugit imprudentiam,
Unius hominis repperit solertia.

INTERPRETATIO.

Ostendam posteritati brevi narratiuncula plus esse saepe ingenii in uno quam in pluribus. Quidam moriens reliquit tres natas, unam pulchram et venantem viros suis oculis; aliam nentem lanam bonam et ruriculam: Tertiam turpissimam, et deditam vino. Senex moriens renuntiavit illarum matrem haeredem, ea *lege, ut divitat aeque tribus rem familiarem; sed tali ra-*

tione, ut neutra habeat partem concessam, nec ea potiatur: Cum vero cessaverint possidere bona quae contigerint, dent suae parenti centena sestertia. Fama spargitur Athenis. Mater diligens adit Jurisperitos, nullus explicat, quomodo non retinenat quod fuerit attributum, et percipiant fructus; dein quonam pacto largiantur pecuniam dictam, *cum acceperint nihil. Absumpto intervallo longi temporis, non potuit intelligi sensus testamenti. Mater adhibuit fidem; non curans jus. Dat Maechae in* partem, *vestimenta, ornatum mulierum, supellectilem argenteam balneorum, spadones depiles. Dividit lanificae agros, pecora, villam, operarios, boves, equos, et supellectilem rusticam. Seponit autem bibaci cellam refertam vino veteri, ades magnificas, et hortulos amaenissimos. Cum vellet tribuere sinculis ista sic divisa, et populus consentiret, cui erant cognitae; AEsopus prodiit de repente in media multitudine. O si quis esset sensus patri sepulto, quam moleste pateretur, quod Athenienses non potuissent colligere sensum testamenti. Dein cunctis hortantibus, levavit errorem omnium. Dividite lanifice rusticae, aedes, ornamenta cum delicatis hortulis, et vinum antiquum. Tribuite potrici, vestes, gemmas, servos, et caetera. Concedite moechae agros, vites et armenta cum pastoribus. Nulla ex his poterit ferre, ut possideat aliquid non conveniens suis moribus. Turpissima vendet mundum, ut emat vinum. Maecha deseret agros, ut comparet ornamenta. Illa vero devota pecori et lanae, abjiciet venustas aedes qualicunque pretio. Ita nulla retinebit, quod fuerit destinatum, et solvent pecuniam constitutam suae genitrici ex pretio rerum venditarum. Sic sagacitas unius hominis expedivit, quod latuerat multos.*

ANNOTATIONES.

1. *Boni.*) Vox communis quae extenditur, et ad

bona animi, et corporis. Ibi vero ad ingenii bona refertur.

8. *Fortunam.*) Intellige opes, bona et rem familiarem. Frequentius usurpatur vox illa in plurali in hoc sensu.

10. *Fruantur data.*) Pro *datis*, antique dictum.

12. *Centena sestertia.*) Nota discrimen esse inter sestertium masculini generis, et sestertium neutrius, seu inter sestertios et sestertia. Sestertius apud Romanos moneta erat argentea, valens quartam partem denarii argentei, et ut ad Gallicae pecuniae estimationem redigamus, decem delicae pecuniae estimationem redigamus, decem denariolos Turonicos, et semissem: sestertium autem in neutro, valebat mille nummos sestertios.

20. *Fidem advocavit jure neglecto.*) Sic intellige: cum mater videret sensum testamenti non posse colligi a Jurisperitis, bona fide usa est, et ut testamento praescriptum, ita fecit; ut nempe distribueret tribus natis aequaliter partem bonorum. Neglexit vero appositam testamento conditionem; *sed tali modo ne, etc.* quia nullus illam intelligebat.

22. *Lavationem argenteam.*) Supellectilem omnem balneorum, ut strigiles, guttos. urceolos et alia.

FABULA V.

Feriunt summos fulmina montes.

PUGNA MURIUM ET MUSTELARUM.

Quum victi Mures Mustelarum exercitu
Fugerent, et arctos circum trepidarent cavos,
EAgre recepti, tamen evaserunt necem.
Duces eorum, ut qui capitibus cornua
Suis ligarant, ut conspicuum in praelio
Haberent signum quod sequerentur militer,
Haesere in portis, suntque capti ab hostibus,

Quos immolatos victor avidis dentibus
Capacis alvi mersit tartareo specu.
Quecumque populum tristis eventus spremit,
Periclitatur magnitudo principum:
Minuta plebes facili praesidio latet.

INTERPRETATIO.

Cum superati Mures copiis Mustelarum (quorum pugna pingitur in popinis) caperent fugam, et paverent prope cavernas obscuras, vix admissi tamen vitarunt mortem. Ductores illorum, qui imposuerant suis cervicibus cornua, ut Milites haberent in certamine signum evidens quod sequeretur, remanserunt in ingressu, et oppressi sunt ab hostibus. Quos victor mactatos dentibus avidis immisit in ventrem vastum et obscurum. Ubi successus funestus urget populum, sublimitas magnatum versatur in periculo; Popellus vero tutus est levi praesidio.

ANNOTATIONES.

11. *Periclitatur magnitudo principum.*) Similis est sententia:

Tuta est hominum tenuitas;
Magnae periclo sunt opes abnoxiae.

12. *Minuta plebes.*) Pro plebs; non est Archaismus, cum certum sit Livium nunquam aliter locutum, ut nec Sallustium, nec ejus imitotorem Tacitum.

FABULA VI.

Stultus, nisi quod ipse facit, nil rectum putat.

PHAEDRUS IN FABULARUM AESOPIARUM CENSORES.

Tu qui nasute scripta distringis mea,
Et hoc jocorum legere fastidis genus,
Parva libellum sustine patientia,

Severitatem frontis dum placo tuae,
Et in cothurnis prodit Æsopus novis.
Utinam nec unquam Pelii nemoris jugo.
Pinus bipenni concidisset Thessala,
Nec ad professae mortis audacem viam
Fabricasset Argus opere Palladio ratem,
Inhospitalis prima quae Ponti sinus
Patefecit, in perniciem Graium et Barbarum.
Namque et superbi luget AEetae domus,
Et regna Peliae scelere Medeae jacent.
Quae saevum ingenium variis involvens modis
Illic per artus fratris explicuit fugam,
Hic caede Patris Peliadum infecit manus. (ais,
Quid tibi videtur? hoc quoque insulsum est,
Falsoque dictum; longe quia vetustior
Ægea Minos classe perdomuit freta,
Justoque vindicavit exemplo impetum.
Quid ergo possum facere tibi, lector Cato,
Si nec fabellae te juvant, nec fabulae?
Noli molestus esse omnino litteris,
Majorem exhibeant ne tibi molestiam.
Hoc illis dictum est, si qui stulti nauseant:
Et, ut putentur sapere, coelum vituperant.

INTERPRETATIO.

Tu qui carpis subtiliter meas scriptiones, et respuis legere jocos istiusmodi, feras hunc libellum aliquandula patientia, dum sereno austeram frontem, et Æsopus adest cothurnatus insolite. Utinam pinus Thessala fuisset nunquam caesa bipenni in sylva Pelei, neque Argus aedificasset navem arte Palladis ad iter audax mortis indubitatae. Haec prima reclusit sinum Ponti Euxini, maris inhospitalis, in ruinam Graecorum et Barbarorum. Namque familia AEetae superbi dolet, imperium Peliae eversum est flagitiis Medeae,

quae tegens diversis artibus animum crudelem, illic sibi fecit viam sparsis membris fratris, hic cruentavit manus Peliadum morte genitoris, Quid ais? Hoc etiam ridiculum est; inquis, et dictum false, quia Minos longe antiquior subegit navibus AEgeum mare, et ultus est incursiones suppliciis aequis. Quid igitur tibi possum facere, lector severe, si neque Fabellae, neque Fabulae tibi placent? Noli te praebere omnino morosum litteris, ne te afficiant majori incommodo. Istud spectat hos, qui insani fastidiunt cuncta, et criminantur coelum, ut videantur sapientes.

ANNOTATIONES.

5. *Et in cothurnis novis.*) Id est, novo, et tragoediae sermone convenienti, quod erat novum et insolens Æsopo. Cothurnus autem erat calceamenti genus, quo Actores Tragoediarum utebantur. Atque hinc pro sublimiori dicendi genere usurpatur.

6. *Utinam nec unquam.*) Initium Medeae Euripidis: sed suo more modoque contraxit Phaedrus. Possem afferre Ennianos versus (nam olim eam Fabulam convertit Ennius) sed notissimi sunt.

Pelii nemoris.) Sylva quae erat in Pelione monte Thessaliae incumbente in signum Pelasgicum.

7. *Pinus Thessala.*) Quae in Pelio monte Thessaliae reperitur frequens. Unde Ovidius:

Summa virent pinu, caetera quercus habet.

9. *Argus fabricasset ratem.*) Is fuit navis illius artifex, qua vectus est Jason in Colchidem ad Vellus aureum reportandum.

Opere Palladio.) Palladis consilio et arte.

10. *Inhospitalis quae prima ponti sinum.*) *Pontus Euximus, antea dictus, Axenus, id est, inhospitus;* teste Plinio, Erat inter Moesiam inferiorem, et Thraciam ad Occasum: Asiam minorem ad Meridiem: Colchidem ad ortum, et Sarmatiam Europeam, et Sarmatiam Asiaticam ad Boream.

12. *Æetae donus, et regna Peliae scelere Medeae jacent.*) Jason suadente patruo suo Pelia, navi parata, et collecta nobili societate, profectus est Colchos, pro aureo Vellere obtinendo, quem filia regis Colchorum adamavit; cujus auxilio consilioque defunctus multis periculis, Vellus obtinuit. Jasonem ergo Medea, relictis parentibus (erat autem Æetae ex Hecate filia) secuta est, et eidem nupta. Creon rex Corinthiorum filiam suam traditurus Jasoni in matrimonium, jussit occidi Medeam ob malas artes; sed precibus Jasonis, mutatum est mortis supplicium in exilium. Medea obtentis exilii induciis ad spatium unius diei, Creusae filiae Creontis, jam Jasoni desponsatae, pallam veneno tinctam dedit; quam dum tractaret Creusa, accensus subito ignis, illam cum patre consumpsit. Sic luget domus Æetae propter varia scelera filiae Medeae. Ita quoque deletum est penitus regnum Peliae artibus Medeae.

15. *Per artus fratris explicuit fugam.* Cum enim Æetas pater Medeae illam insequeretur ob extinctum Absyrtuum filium suum, et fratrem Medeae; haec dissipavit membra fratris, ut eorum collectio moerorque patrius, celeritatem persequendi retardaret.

16. *Et caede patris Peliadum infecit manus.*) Sic enim res narratur: Pelias Neptuni filius ex Tyro Salmonei regis filia, frater Æsonis, et Thessaliae rex, filiarum suarum manibus jugulatus est, idque hortatus Medeae, quae integrae aetati se illum restituturum simulabat.

18. *Longe quia vetustior Minos qui AEgea classe perdomuit fretum.*) Illam ἀνιστορησίαν Phaedrus expedisset, si novisset duos fuisse Minoas, alterum Jovis filium, justum hominem; alterum nepotem injustum, quia pendere dierum tributum sibi jussit Athenienses. Testis est Diodorus Siculus, testis et Plutarchus in Theseo. Imo falsum fuit Argonautas omnium primos navibus usos. Si quidem Æeta erat Corinthius, et in eas oras cum Medea filia se contulerat, teste Eumelo Historico, Poeta Homeri aequali, apud Scholiasten Pindari, in Oden 13. Pythionicarum.

21. *Lector Cato.*) Posuit pro tetrico ac moroso censore, qui fastidit cuncta.

FABULA VII.

Maledico maledicens pejus audiet

VIPERA ET LIMA.

Mordaciorem qui improbo dente adpetit,
Hoc argumento se describi sentiat.
In officinam fabri venit Vipera.
Haec quum tentaret si qua res esset cibi;
Limam momordit: illa contra contumax:
Quid me, inquit, stulta dente captas laedere,
Omne adsuevi ferrum quae conrodere?

INTERPRETATIO.

Qui lacessit lingua maligna mordaciorem se, intelligat se depingi hac fabula. Vipera irrepsit in officinam fabri. Quae cum quaereret si quid esset escae, adpetit limam: haec renitens contra: Quid me, ait, insana tentas mordere dente, quae solita sum rodere omne ferrum?

ANNOTATIONES.

4. *Si qua res cibi.* Id est, *Si aliquis*; ut *rem voluptatum* dixit Plautus. Nihil crebrius apud Graecos, praesertim apud Atticos, et Jonas, ut χρῆμα συὸς μέγα. *Magnus Aper..*

5. *Illa contra contumax.*) Ita Horatius, lib. 2. sat. 1. loquens de invidia:

Et fragili quaerens illidere dente
Offendat solido.

FABULA VIII.

Improbi, ne pereant, perdunt.

Vulpes et Hircus.

Homo simul ac venit in magnum periculum,
Effugium reperire alterius quaerit malo.
  Quum decidisset Vulpis in puteum inscia,
Et altiore clauderetur margine,
Devenit Hircus sitiens in eundem locum:
Simul rogavit, esset an dulcis liquor,
Et copiosus! illa fraudem moliens:
Descende, amice, tanta bonitas est aquae,
Voluptas ut satiari non possit mea.
Immisit se barbatus: tum Vulpecula
Evasit puteo, nixa celsis cornibus:
Hircumque clauso liquit haerentem vado.

INTERPRETATIO.

Simul atque homo incidit in grande malum, conatur invenire effugium periculo alterius. Cum Vulpecula imprudens decidisset in puteum, qui protendebatur margine elatiori; Hircus sitibundus accessit in eundem locum, quaesivitque an aqua esset multa et suavis? Haec parans dolum: Veni, amice, adeo liquor dulcis est, ut mea sitis non possit expleri. Descendit hircus, tum Vulpes elata altis cornibus illius, *egressa est puteo, et deseruit hircum jacentem alto puteo.*

ANNOTATIO.

Hanc et Fabulam legere est quoque apud AEsopum:

Ἀλώπηξ καὶ τράγος διψῶντες εἰς φρέαρ κατέβησαν.

Vulpes et Hircus sitientes in puteum descenderunt.

FABULA IX.

Suus cuique attributus est error, sed non videmus manticae quod in tergo est.

PERA.

Peras imposuit Juppiter nobis duas:
Propriis repletam vitiis post tergum dedit,
Alienis ante pectus suspendit gravem.
Hac re videre nostra mala non possumus:
Alii simul delinquunt, censores sumus.

INTERPRETATIO.

Juppiter nos oneravit duobus sacculis. Imposuit unum a targo plenum propriis vitiis: Objecit alterum ob oculos onustum vitiis aliorum. Quo fit ut non possimus cernere nostros defectus, simus vero reprehensores ubi alii peccant.

ANNOTATIO.

4. *Hac re.*) Id est, *ideo*, vel, *hac ex re*: sicut dicitur, *quare*, pro, *qua de re*. Ita Cornelius Nepos: *Vidit hostes eadem re fore tardiores*, pro, *eadem ex re*.

Ut videre nostra mala non possimus.) Sic in hanc Fabulam Horatius:

Cum tua praevideas oculis male lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut Aquila, aut Serpens Epidaurius?

Et Catullus:

Sed non videmus manticae quod in tergo est.

Et Persius:

Sed praecedenti spectatur mantica tergo.

FABULA X.

Antecedentem scelestum non deserit pede poena claudo.

FUR ARAM COMPILANS.

Lucernam fur accendit ex ara Jovis,
Ipsumque compilavit ad lumen suum;
Onustus qui sacrilegio quum discederet,
Repente vocem sancta misit religio:
Malorum quamvis ista fuerint munera,
Mihique invisa, ut non offendar subripi;
Tamen, sceleste, spiritu culpam lues,
Olim quum adscriptus venerit poenae dies.
Sed ne ignis noster facinori praelucaet,
Per quem verendos excolit pietas Deos,
Veto esse tale luminis commercium.
Ita hodie nec lucernam de flamma Deum,
Nec de lucerna fas est accendi sacrum.
Quot res contineat hoc argumentum utiles,
Non explicabit alius quam qui repperit.
Significat primo, saepe quos ipse alueris,
Tibi inveniri maxime contrarios.
Secundo ostendit, scelera non ira Deum,
Fatorum dicto sed puniri tempore.
Novissime interdicit, ne cum malefico
Usum bonus consociet ullius rei.

INTERPRETATIO.

Latro excitavit facem ex ara Jovis, et depraedavit eum ad suam lucem. Qui cum se reciperet dives sacrilegio, Religio sancta emisit subito vocem. Etsi ista dona fuerint dona *sceleratorum, et mihi odiosa, ut non indigner auferri, attamen, scelerate; expia-*

bis aliquando tuum crimen capitis poena, cum dies supplicii aderit dictus fatis; verum ne flamma nostra, qua pietas veneratur divos timendos, praeferat lumen sceleri, edico ne talis sit communicatio lucis. Itaque non licet hodie excitari lucernam de igne Deorum, neque accendi *sacrificium de lucerna. Alter ab illo qui excogitavit, non evolvet quantas dotes illa fabula complectatur. Edocet primo, illos, quos ipse foveris, reperiri saepe tibi infensissimos. Significat secundo flagitia non plecti ira Deorum, sed tempore adscripto a fatis. Tandem vetat ne vir frugi habeat societatem ullius rei cum improbo.*

ANNOTATIONES.

3. *Sacrilegio.*) Sacrilegium est sacrarum rerum ablatio.

11. *Luminis commercium.*) Vult vetasse accendi imposterum lumen de igne sacro. Non enim ex culina sed e coelo petebant ignem, quo in sacrificiis uterentur. Unde Servius 12. AEneidos: *Apud majores*, inquit, *arae non incendebantur, sed ignem divinum precibus eliciebant.*

18. *Non ira deum puniri, sed dicto tempore a fasti.*) Summum enim jus vitae et necis tribuebant fatis aut Parcis antiqui, quibus etiam submittebantur dii. Unde nulli Deo licebat quemquam punire, ni Parcae poenam statuissent, et tempus poenae dixissent, ut legere est apud Lucianum.

FABULA XI.

Opes irritamenta malorum.

HERCULES ET PLUTUS.

Opes invisae merito sunt forti viro,
Quia dives arca veram laudem intercipit.
Coelo receptus propter virtutem Hercules,
Quum gratulantes persalutasset Deos,

Veniente Pluto, qui Fortunae est filius,
Avertit oculos: causam quaesivit Pater:
Odi, inquit, illum, quia malis amicus est,
Simulque objecto cuncta corrumpit lucro.

INTERPRETATIO.

Divitiae odiosae sunt juste homini magnanimo, quoniam summae opes eripiunt genuinam gloriam, Hercules admissus inter deos propter virtutem, cum dixisset salutem diis sibi *gratulantibus, accedente Pluto, qui gnatus est fortunae, retorsit oculos. Juppiter rogavit rationem. Hunc odio prosequor, ait, quia favet improbis, et etiam pervertit omnia proposita mercede.*

ANNOTATIONES.

3. *Hercules.*) Jovis et Alcmenae filius, qui ob virtutem et gloriam gestorum creditur annumeratus inter deos.

5. *Pluto.*) Plutus Jasonis, et Cereris filius, divitiarum Deus. Hunc Juppiter excaecavit, quod bonis tantum hominibus opes largiretur. Ex hac autem caecitate evenit, ut jam promiscue bonos et malos ditet. Hunc etiam claudum fingit Luciamus, cum ad aliquem ditandum venit; velocissimum vero cum ab illo recedit.

8. *Et cuncta corrumpit lucro.*) Ad hoc eleganter Propertius:

Auro pulsa fides, auro venalia jura.

Et Petronius:

Quidvis uummis praesentibus opta
Et veniet, clausum possidet arca Jovem.

In quam sententiam et ipse Horatius, lib. 2. satyr. 3.

Omnis enim res
Virtus, fama, decus, divina, humanaque pulchris
Divitiis parent; quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, justus, sapiens, etiam et rex
Et quicquid volet.

FABULA XII.

Sinceritas laudanda.

LEO REGNANS.

Utilius homini nihil est quam recte loqui,
Probanda cunctis est quidem sententia:
Sed ad perniciem solet agi sinceritas.
Quum se ferarum regem fecisset Leo,
Et aequitatis vellet famam consequi,
A pristina deflexit consuetudine:
Atque inter illas tenui contentus cibo,
Sancta incorrupta jura reddebat fide.

* *

INTERPRETATIO.

Nihil magis conducit homini, quam directe loqui. Haec sane opinio debet comprobari ab omnibus, vero ingenuitas solet duci in ruinam. Cum Leo se creasset regem animalium, et ambiret obtinere nomen justitiae, descivit a nativo more agendi, atque inter illa utens parvo, dicebat jus aequum fide intemerata.

* *

Reliqui versus hujusce Fabulae periere.

Tres versus qui restant nobis ex Fabula decimatertia, utpote lutulentos omisimus.

Quin et etiam praetermisimus eadem de causa Fabulam decimam quartam consequentem.

FABULA XV.

Pares non habitus, sed virtus facit.

CAPELLAE ET HIRCI

Barbam capellae quum impetrassent ab Jove,
Hirci moerentes indignari coeperant,
Quod dignitatem feminae aequassent suam.
Sinite, inquit illas gloria vana frui,
Et usurpare vestri ornatum muneris:
Pares dum non sint vestrae fortitudinis.
  Hoc argumentum monet, ut sustineas tibi
Habitu esse similes, qui sint virtute impares.

INTERPRETATIO.

Cum Capellae obtinuissent barbam a Jove, Hirci dolentes coeperunt offendi, quia mulieres haberent parem honorem cum illis. *Sustinete, ait, has potiri laude inani, et sibi arrogare insignia vestrae dignitatis, dum non aequent vestram virtutem. Haec fabula te edocet, ut feras illos usurpare tuum ornatum, qui tibi sunt inferiores virtute.*

FABULA XVI.

In secundis time, in adversis spera.

GUBERNATOR ET NAUTAE.

Quum de fortunis quidam quereretur suis,
AEsopus finxit consolandi gratia.
  Vexata saevis navi tempestantibus,
Inter vectorum lagrymas et mortis metum,
Faciem ad serenam subito mutatur dies,

Ferri secundis tuta coepit flatibus,
Nimiaque nautas hilaritate extollere.
Factus periclo tum gubernator sophus:
Parce guadere oportet, et sensim queri:
Totam quia vitam miscet dolor et guadium.

INTERPRETATIO.

Cum aliquis expostularet de sua sorte, AEsopus excogitavit hoc argumentum, *solandi causa. Navi jactata atris procellis, inter fletus eorum qui vehebantur, et formidinem mortis, dies vertitur derepente ad faciem tranquillam, et navis tuta coepit agi ventis melioribus, atque perfundere nautas nimia laetitia. At Nauclerus factus sapiens periculo: oportet, inquit, laetari parce, et conqueri moderate, quoniam omnis vita miscetur dolore et gaudio.*

FABULA XVII.

Nimia verecundia inverecundum facit.

CANUM LEGATI AD JOVEM.

Canes legatos olim misere ad Jovem:
Melioris vitae tempus oratum suae,
Uti se abriperent hominum contumeliis,
Furfuribus sibi conspersum quod panem darent
Fimoque turpi maximam explerent famem.
Profecti sunt legati non celeri pede,
Dum naribus scrutantur escam in stercore.
Citati non respondent: vix tendem invenit
Eos Mercurius, et turbatos adtrahit.
Tum vero vultum magni ut viderunt Jovis,
Totam timentes concacarunt regiam.
Propulsi vero fustibus, vadunt foras:

Vetat dimitti magnus illos Juppiter.
Mirati, sibi legatos non revertier,
Turpe aestimantes aliquid commissum a suis,
Post aliquod tempus alios adscribi jubent.
Rumor legatos superiores prodidit:
Timentes rursus aliquid ne simile accidat,
Odore canibus anum sed multo replent;
Mandata dant; legati mittuntur, statim
Adeunt: rogantes aditum, continuo impetrant.
Consedit genitor tum Deorum maximus,
Quassatque fulmen: tremere coepere omnia.
Canes, confusus subito quod fuerat fragor,
Repente odorem mixtum cum merdis cacant.
Reclamant omnes vindicandam injuriam.
Sic est locutus ante poenam Juppiter:
Non est legatos regis non dimittere,
Nec est difficile poenas culpe imponere:
Non veto dimitti, verum cruciari fame,
Ne ventrem continere non possint suum:
Sed hoc feretis pro judicio praemium.
Illi autem qui miserunt vos tam futiles,
Nunquam carebunt hominis contumelia.
Ita nunc legatos expectant et posteri;
Novumque venire qui videt, culum olfacit.

INTERPRETATIO.

Canes miserunt quondam legatos ad Jovem, rogaturi tempus vitae felicioris, ut non paterent amplius injuriis hominum, qui illis praeberent panem furfurosum, et satiarent multam famen stercore foedo. Legati abjerunt gradu non citato, dum indagant naribus cibum in fimo. Non parent vocati, et vix Mercurius illos reperit et adducit trepidos. Ut autem aspexere faciem summi Jovis, pavidi conspurcarunt sordibus totum palatium: ejecti vero fustibus, se proripiunt foras. Magnus Juppiter prohibet illos remitti. Stupens quod legati non redirent, rati turpe quid

peccatum ab suis, imperant delegari alios post aliquod tempus. Interim *fama vulgavit quod acciderat primis legatis, veriti rursum ne quid simile contingat, immittunt in anum legatorum plurimum odoris, mandant* facienda, *dimittuntque.* Illi *accedunt statim orantes aditum, et sine mora obtinent. Tunc maximus pater Deorum sedens agitavit fulmen, cuncta caeperunt moveri; et quia strepitus fuerat confusus derepente, canes reddidere subito odorem permixtum tercore. Cuncti conclamant puniendam esse injuriam. Verum Juppiter sic fatus ante supplicium.. Non decet regem retinere legatos, nec est operosum praemium pro meritis adscribere. Haec itaque erit poena. Non prohibeo remitti, sed* jubeo *torqueri fame, ut possint cohibere alvum. Qui vero vos delegarunt tam fluidos, se eripient nunquam ex contumeliis mortalium. Ita nunc Canes praestolantes novissimos legatos, cum vident canem aliquem venientem, odorantur anum.*

ANNOTATIONES.

15. *Non revertier.*) Pro *non reverti.* Hoc Poetis familiare, et usitatum.

18. *Rumor legatos superiores prodidit.*) Rumor spargitur superiores legatos concacasse totam Jovis regiam.

29. *Non est regis legatos non dimittere.*) Ne scilicet jus gentium ipsis retentis violetur, quo jure illi sancti sunt. Ita enim Cicero : *Legatorum jus divino humanoque vallatum praesidio, cujus tam sanctum et venerabile nomen esse debet ut non modo inter sociorum jura, sed et hostium tela incolume versetur.*

33. *Sed hoc feretis pro judicio praemium.*) Hic versus non legitur in Phaedro editionis Rigaltii. Sive sit Phaedri, sive alterius confert tamen multum ad illustrandum hunc locum Phaedri. Idcirco illum non praetermisimus.

FABULA XVIII.

Male qui bene facit, pejorem facit.

HOMO ET COLUBRA.

Qui fert malis auxilium, post tempus dolet.
Gelu rigentem quidam Colubram sustulit,
Sinuque fovit contra se ipse misericors.
Namque ut refecta est, necuit hominem protinus.
Hanc alia quum rogaret causam facinoris,
Respondit: Ne quis discat prodesse improbis.

INTERPRETATIO.

Qui auxiliatur improbis, aliquanto post dolet. Quidam collegit Colubram rigidam frigore, et posuit in sinum indulgens in sui perniciem. Ut enim recepit vires, interfecit statim hominem. Roganti vero alteri rationem sceleris; dixit, ne quis discat auxilium ferre malis.

FABULA XIX.

Avarus auri custos, non dominus.

VULPES ET DRACO.

Vulpis cubile fodiens, dum terram eruit,
Agitque plures altius cuniculos,
Pervenit ad Draconis speluncam ultimam,
Custodiebat qui thesauros abditos.
Hunc simul aspexit; Oro ut imprudentiae
Des primum veniam, deinde si pulchre vides,
Quam non conveniens aurum sit vitae meae,
Respondeas clementer, quem fructum capis
Hoc ex labore, quodve tantum est praemium,

Ut careas somno, et aevum in tenebris exigas?
Nullum, inquit ille: verum hoc a summo mihi
Jove adtributum est. Ergo nec sumis tibi,
Nec ulli donas quicquam? Sic fatis placet.
Nolo irascaris, libere si dixero:
Diis est iratis natus qui est similis tibi.
 Abiturus illuc quo priores abierunt,
Quid mente caeca miserum torques spiritum?
Tibi dico, avare, gaudium heredis tui,
Qui thure superos, ipsum te fraudas cibo;
Qui tristis audis musicum citharae sonum;
Quem tibiarum macerat jucunditas;
Obsoniorum pretia cui gemitum exprimunt;
Qui dum quadrantes aggeras patrimonio,
Coelum fatigas sordido perjurio;
Qui circumcidis omnem impensam funeris,
Libitina ne quid de tuo faciat lucrum.

INTERPRETATIO.

Dum Vulpecula agens suum cubile, egerit terram, et fodit profundius multos cuniculos, devenit ad imum antri Draconis, qui servabat thesauros abditos. Ut illum vidit: Precor primo, inquit, ut parcas meae imprudentiae: Dein si recte intelligis, quam aurum conveniat parum meae vitae, respondeas benigne qualem utilitatem refers ex isto labore: quaeve tanta sit merces, ut priveris somno, et degas vitam in tenebris. Nulla, ait o Vulpes: Verum illud mihi imperatum est a magno Jove. Neque igitur tibi concedis quicquam, neque aliis? Sic visum est fatis. Bona verba quaeso si dixero libere. Qui similis est tibi, genitus est Diis adversis. Cum tibi sit abeundum illuc quo Majores abierunt, quare angis infelicem animum tam caeco furore? Te alloquor, Avare, voluptas tui haeredis, qui subtrahis thus diis, tibi vero cibos; qui maestus excipis sonum

musicum citharae, quem hilaritas tibiarum excruciat, et cui pretia ciborum eliciunt gemitus. Qui dum addis quadrantes tuis bonis, lacessit deos turpi perjurio. Qui ricidis omnes sumptus funeris, ne Libitina lucretur aliquid de tuo funere

ANNOTATIONES.

22. *Obsoniorum pretia cui gemitum exprimunt.*) Inde fecctissimus avari aegrotantis cum medico dialogismus apud Horatium;

Med. *Tu cessas? Agedum sume hoc ptisanarium Oryzoe.*

Ægrot. *Quanti emptae?* Med. *Octo assibus.*

AEgrot. *Eheu.*

Quid refert morbo an furtis, pereamne rapini.

23. *Quadrandes.*) Quadrans est quarta pars denarii, poniturque hoc loco pro nummis minimis, quibus aggerendis avari rem suam amplificant.

26. *Libitina.*) Dea funerum, in cujus templo vendebantur et locabantur necessaria ad funus instruendum.

FABULA XX.

Inventa perficere non inglorium.

PHAEDRUS DE FABULIS.

Quid judicare cogitur livor modo,
Licet dissimulet, pulchre tamen intelligio.
Quicquid putabit esse dignum memoriae,
Æsopi dicet: si quid minus adriserit,
A me contendet fictum quovis pignore.
Quem volo refelli jam nunc responso meo:
Sive hoc ineptum, sive laudandum est opus,
Invenit ille, nostra perfecit manus.
Sed exequamur coeptum propositi ordinem.

INTERPRETATIO.

Quamvis invidia dissimulet, recte tamen video, quid nunc teneatur sentire. Quicquid existimabit in fabulis *dignum commendatione, tribuet AEsopo. Si quid placuerit minus, certabit quovis pretio esse a me excogitatum. Illam volo confutare modo mea responsione. Seu illud opus sit vituperandum, seu commendandum, AEsopus reperit, nostra industria polivit. Verum teneamus ordinem incoeptum nostri instituti.*

FABULA XXI.

Veras divitias eripit nemo.

NAUFRAGIUM SIMONIDIS.

Homo doctus in se semper divitias habet,
Simonides, qui scripsit egregium melos,
Quo paupertatem sustineret facilius,
Circumvire coepit urbes Asiae nobiles,
Mercede accepta laudem victorum canens.
Hoc genere quaestus postquam locuples factus
Venire in patriam voluit cursu pelagio,
(Erat autem natus, ut ajunt, in Ceo insula est,
Ascendit navem, quam tempestas horrida
Simul et vetustas medio dissolvit mari.
Hi zonas, illi res pretiosas colligunt
Subsidium vitae. Quidam curiosior:
Simonide, tu ex opibus nihil sumis tuis?
Mecum, inquit, mea sunt cuncta. Tunc pauci enatant
Quia plures onere degravati perierant.
Praedones adsunt, rapiunt quod quisque extulit,
Nudos relinquunt. Forte Clazomene prope,
Antiqua fuit urbs, quam petierunt naufragi.

Hic litterarum quidam studio dedidus,
Simonidis qui saepe versus legerat,
Eratque absentis admirator maximus,
Sermone ab ipso cognitum, cupidissime
Ad se recepit, veste, nummis, familia
Hominem exornavit. Caeteri tabulam suam
Portant, rogantes victum, quo casu obvius
Simonides, ut vidit: Dixi, inquit, mea
Mecum esse cuncta; vos quod rapuistis, periit.

INTERPRETATIO.

Vir eruditus continet semper in se opes. Simonides, qui composuit pulchros versus, ut ferret commodius pauperim, coepit peragrare praeclaras civitates Asiae, celebrans laudes victorum condicto pretio. Postquam evasit dives hoc genere lucri, cogitavit redire in patriam mari (ferunt enim genitum in insola Ceo.) Conscendit navem, quae distracta est medio in mari, tum saeva tempestate, tum simul vetustate. Alii sumunt crumenas, alii pretiosa quaeque, in sustentaculum vītae. Quidam curiosior dixit: *Simonide, tu colligis nihil ex tuis bonis? Habeo, inquit, omnia mecum. Tum pauci evadunt incolumes, quia multi oppressi sarcinis, extincti fuerant* in undis. *Latrones adsiliunt, auferunt quod quisque servaverat, et dimittunt spoliatos. Fuit forte urbs prope antiqua, dicta Clazomene, in quam naufragi se recipiunt. Hic vir quidam eddictus litteris, qui legerat saepe carmina Simonidis, illumque absentem plurimum admirabatur, excepit apud se amantissime Simonidem quem agnoverat verbis, et dedit vestes, nummos, et servos. Alii* naufragi *ferunt suam tabulam, petentes stipem. Cum Simonides forte fortuna incidisset in illos. Dixi, ait, mea bona esse mecum, vos autem amisistis quod extuleratis.*

ANNOTATIONES.

2. *Simonides*,) Lyricus Poeta fuit e Ceo insula, quaestui poesim habuit, et hac arte vitam sustentabat.

8. *Ceo.*) Insula maris AEgaei. Unde Ovidius:

Cingitur AEgeo nomine Cea mari.

16. *Clazomene.* Urbs fuit Asiae minoris in Jonia, et in ora maris AEgei et sinus Smyrnei, media inter Smyrnam ad ortum, et Chium ad occasum.

24. *Tabulam portant quaerentes victum.*) Sic enim Juvenalis:

Et picta se tempestate tuetur.

Nam moris erat, ut naufragi in tabella ab humeris dependente ferrent pictum naufragium mendicantes stipem. Idem Juven:

Mersa rate naufragus assem
Dum rogat.

27. *Mecum, inquit, mea sunt cuncta.*) Tribuitur et Bianti hoc dictum apud Laertium, a quo transduxisse Phaedrus hoc videtur ad Simonidem.

FABULA XXII.

Magna ne jactes, sed praestes.

MONS PARTURIENS.

Mons parturiebat, gemitus immanes ciens,
Eratque in terris maxima expectatio:
At ille murem peperit. Hoc scriptum est tibi,
Qui magna quum minaris, extricas nihil.

INTERPRETATIO.

Mons proximus partui edebat grandes gemitus, et erat summa expectatio in terris. Verum peperit murem. Hoc tibi dicitur, qui cum jactitas magnifica, perficis nihil.

1. *Mons parturiens.*) Notus est ad hanc Fabulam versus Horatii :

Parturient montes, nascetur ridiculus mus. Et alio in loco :

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu? De magnificis, verum inanibus promissis et molitionibus.

FABULA XXIII.

Vera gloria fictam obscurat.

FORMICA ET MUSCA.

Formica et Musca contendebant acriter,
Quae pluris esset. Musca sic coepit prior:
Conferre nostris tu potes te laudibus?
Ubi immolatur, exta praegusto Deum;
Moror inter aras, templa perlustro omnia,
In capite regis sedeo, quum visum est mihi.
Et matronarum casta delibo oscula;
Laboro nihil, atque optimis rebus fruor.
Quid horum simile tibi contingit, rustica?
Est gloriosus sane convictus Deum,
Sed illi, qui invitatur, non qui invisus est.
Reges commemoras et matronarum oscula,
Ego granum in hiemem quum studiose congero,
Te circa murum video pasci stercore:
Aras frequentas, nempe abigeris quo venis:
Nihil laboras, ideo quum opus est, nil habes:
Superba jactas tegere quod debet pudor.
AEstate me lacessis; quum bruma est, siles.
Mori contractam quum te cogunt frigora,
Me copiosa recipit incolumem domus.
Satis profecto retudi superbiam.

Fabella talis hominum discernit notas
Eorum, qui se falsis ornant laudibus,
Et quorum virtus exhibet solidum decus.

INTERPRETATIO.

Formica et Musca disputabant ardenter, utra praestaret. Musca incepit prima. Tu potes te comparare nostris laudibus? Ubi mactatur victima, *praelibo viscera* oblata *diis. Versor inter altaria, et pervado omnia delubra. Ubi placet, insideo capiti regum, et deosculor caste nobiles foeminas. Ago nihil, et vescor rebus optimis. Quid simile horum tibi accidit, o agrestis? Est gloriosum fateor, o Musca, uti convictu Deorum, sed* gloriosum *illi, qui vocatur, non qui venit odiosus. Memoras reges, et oscula nobilium mulierum: cum ego recondo diligenter frumentum in hyemem, te aspicio circa murum vescentèm sordibus. Moraris inter aras, sed expelleris illuc unde venisti. Non laboras, idcirco eges ubi ingruit necessitas. Iactitas insolens quod verecundia debet occultare. Irritas me aestate, obmutescis hyeme; cum frigus te cogit mori rigentem, ego recipior salva in aedes abundantissimas. Repressi profecto satis tuum fastum. Hic Apologus distinguit hominum characteres; illorum qui se efferunt ementitis laudibus, et eorum quorum virtus confert veram gloriam.*

ANNOTATIONES.

4. *Immolatur.*) Vox illa proprie significat victimam mola salsa conspergere. Unde immolatio est quasi mola in caput victimae aspersio. Quia autem in sacrificiis mactabatur victima, usurpatur vox immolari pro mactari frequentissime apud auctores.

Exta praegusto Deum.) Id est diis oblata. Exenterata enim victima Sacerdos cultro ferreo exta rimabatur, postea farina farris ea involvebat, et aris imposita comburebat in honorem Deorum. Exta vero tribuebantur Diis, quia per ipsas voluntas Deorum innotescebat.

18. *Bruma.*) Bruma dicitur dies solstitii hyemalis, quod accidit die 20, aut 21 Decembris, quo die Sol ad nos redit.

FABULA XXIV.

Deum colenti stat sua merces.

Simonides a diis servatus.

Quantum valerent inter homines literae,
Dixi superius: quantus nunc illis honos
A superis sit tributus, tradam memoriae.
Simonides idem ille, de quo rettuli,
Victoris laudem cuidam pyctae ut scriberet,
Certo condixit pretio, secretum petiit:
Exigua quum fraenaret materia impetum,
Usus poetae, ut moris est, licentia:
Atque interposuit gemina Ledae sidera,
Auctoritatem similis referens gloriae.
Opus adprobavit: sed mercedis tertiam
Accepit partem. Quum reliquum posceret:
Illi (inquit) reddent, quorum sunt laudes duae.
Verum ne irate dimissum te sentiam,
Ad coenam mihi promitte; cognatos volo
Hodie invitare, quorum es in numero mihi.
Fraudatus quamvis et dolens iniuria.
Ne male dimissam gratiam corrumperet,
Promisit. Rediit hora dicta; recubuit.
Splendebat hilare poculis convivium,
Magno apparatu laetu resonabat domus;
Repente quum duo iuvenes sparsi pulvere,
Sudore multo diffluentes corpora,
Humanam supra formam, cuidam servulo
Mandant, ut ad se provocet Simonidem:

Illius interesse ne faciat moram.
Homo perturbatus excitat Simonidem.
Unum promorat vix pedem triclinio,
Ruina camerae subito oppressit caeteros;
Nec ulli juvenes sunt reperti ad januam.
Ut est vulgatus ordo narratae rei,
Omnes scierunt, numinum praesentiam
Vati dedisse vitam, mercedis loco.

INTERPRETATIO.

Ostendi supra, quantae artes essent auctoritatis inter homines: nunc prodam posteris, quanta ipsis gloria sit concessa a Diis. Simonides idem ille, de quo mentionem feci, pactus est certa mercede canere laudes cujusdam pugilis victoris. Secessit: Cum vero vis ingenii langnesceret augusto argumento, usus est, juxta consuetudinem, libertate poetarum; et inseruit in opus *ambo sydera Ledae, proponens exemplum laudis paris. Laudavit opus; verum donavit poetae tertiam partem praemii. Petenti reliquum, dixit: Persolvent tibi illi duo, qui habent partem laudum* in tuo opere. *Sed ne intelligam te a me recessisse iracunde, condic mihi ad coenam, volo vocare hodie agnatos, quos inter te pono. Hic licet delusus, et impatiens injuriae, condixit illi, ne perderet beneficium male repudiatum. Venit ad horam adscriptam, accubuit. Coena nitebat laete poculis, et domus perstrepebat ingenti apparatu: cum ecce duo adolescentes praestantiores forma mortali, conspersi pulvere, membris madentibus plurimo sudore, praecipiunt cuidam puero, ut Simonides ad se prodeat foras, e re illius plurimum esse ne moretur. Puer sollicitus evocat Simonidem, vixque protulerat unum pedem e triclinio, cum subitus casus coenaculi oppressit caeteros* convivas, *neque ulli juvenes visi sunt ante aedes. Ut istud sparsum est in vulgus, secundum quod acciderat, agnovere cuncti deos praesentes tribuisse vitam poetae pro parte pretii.*

ANNOTATIONES.

2. *Dixi superius.*) Cum nempe retulit Simonidem naufragum invenisse Clazomenae virum qui hunc exceperit, ornaveritque rebus omnibus, ob illius peritiam, eruditionemque singularem.

5. *Pyctae.*) πυκτης, vox Graeca quae significat pugil Latine : legebatur antea picte, id est, ornate. Sed melius restitutum pyctae.

9. *Cemina Ledae sydera.*) Intellige Castorem et Pollucem, Ledae ex Jove filios. Juppiter enim mutatus in Cygnum cum Leda concubuit, ex quo concubitu, Leda dicitur peperisse duo ova, ex quorum altero nati sunt Pollux et Helena, ex altero vero Castor et Clytemnestra : occiso autem Castore a Lynceo, Juppiter concessit Polluci, ut alternaret immortalitatem suam cum fratre Castore. (Hic enim cum Clytemnestra ex Tyndaro rege oriundus ; alter vero ex Jove fingebatur. Unde Virgilius :

Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itque reditque viam toties,

Vocantur vero ab Astronomis, *Gemini*.

10 *Auctoritatem similis referens gloriae.*) Vult retulisse Simonidem quae de simili Castoris et Pollucis victoria memorantur ; illos nuntiasse Vatinio victoriam, quam obtinuerant Romani contra Persas ; adjuvisse etiam, ut refert Justinus, *Locrenses contra Crotonienses, et pugnasse diverso a caeteris armorum habitu, albis equis et coccineis paludamentis.*

28. *Triclinio.* Triclinium a tribus lectis dictum, in quo coenabant Romani.

FABULA XXV.

Multum auxiliatur qui cito.

EPILOGUS AD EUTYCHUM.

Supersunt mihi quae scribam, sed parco sciens ;
Primum esse ne tibi videar molestior,

Distringit quem multarum rerum varietas:
Dein si quis eadem forte conari velit,
Habere ut possit aliquid operis residui:
Quamvis materiae tanta abundet copia,
Labori faber ut desit, non fabro labor.
Brevitati nostrae praemium ut reddas peto,
Quod es pollicitus. Exhibe vocis fidem:
Nam vita morti propior est quotidie:
Et hoc minus veniet ad me muneris,
Quo plus consumet temporis dilatio.
Si cito rem perages, usus fiet longior:
Fruar diutius, si celerius coepero,
Languentis aevi dum sunt aliquae reliquiae,
Auxilio locus est: olim senio debilem
Frustra adiuvare bonitas nitetur tua.
Quum iam disierit esse beneficium utile,
Et mors vicina flagitabit debitum.
Stultum admovere tibi preces existima,
Proclivis ultro quum sit misericordia.
Saepe impetravit veniam confessus reus,
Quanto innocenti iustius debet dari?
Tuae prius sunt partes, aliorum dein:
Similique gyro venient aliorum vices.
Decerne quod religio, quod patitur fides,
Et gratulari me fac iudicio tuo.
Excedit animus quem proposuit terminum,
Sed difficulter continetur spiritus,
Integritatis qui sincerae conscius
A noxiorum premitur insolentiis.
Qui sint requires, apparebuntur tempore.
Ego quondam legi quam puer sententiam:
Palam mutire plebeio periculum est,
Dum sanitas constabit pulchre, meminero.

INTERPRETATIO.

Restant adhuc mihi quae fingam, verum abstineo non ignarus, primo ne tibi sim importunus, qui distineris multitudine diversorum negotiorum. Deinde si quis velit forsan tentare eadem, ut possit ipsi superesse aliquid residuae materiae quam scribat. *Quamvis tanta sit ubertas argumenti, ut artifex desit operi, non opus artifici. Postulo ut tribuas mercedem quam promisisti brevitati nostrae, et praestes fidem verborum. Quotidie enim mors magis magisque instat, et eo minus redibit ad me praemii, quo plus temporis procrastinatio edet. Si conficias rem citius, usura erit diuturnior, et potiar longius, si incoepero maturius. Dum reliquiae aliquae vitae deficientis restant adhuc, locus relinquitur auxilio: Incassum tua benevolentia conabitur auxiliari mihi confecto annis, cum iam benignitas cessaverit esse opportuna, et mors propinqua exiget* vitam *debitam. Crede esse ridiculum adhibere preces erga te, cum facilis ultro sis ad misericordiam. Reus confitens exoravit saepe numero veniam. Quanto aequius debet concedi insonti! Tuum est primo, deinde aliorum, et venient partes aliorum pari cursu. Statue quod religio, et quod fides sinunt, et effice ut laudem tuam sententiam. Iam mea mens aberrat a proposito termino; verum animus integer, conscius suae innocentiae qui obruitur iniuriis malevolorum, vix sibi potest temperare. Rogas quinam sint* malevoli: *erumpent quandoque. Ego meminero semper optime dum ero sanus, huius effari quod didici puer: Periculosum est homini novo obloqui publice.*

ANNOTATIONES.

11. *Ex hoc minus veniet ad me muneris.*) Hic versus mensuris suis caret. Emendari sic autem potest. *Et hoc minus, et minus veniet, ad me muneris; vel, Et hoc minus tui ad me veniet muneris.*

26. *Simili gyro venient aliorum vices.*) Tuo nempe exemplo alii monebuntur, ut et ipsi suo

quisque tempore et loco praestent debitum officium, et innocentiae succurrant.

28. *Gratulari me fac iudicio tuo.*) Elleipsis praepositionis *de*, ut sit, *de tuo iudicio*.

32. *A noxiorum.*) Sejani scilicet, quem sibi accusatorem, testem ac iudicem simul fuisse conquestus est alia fabula.

34. *Legi puer sententiam.* Ex Ennii Thelopo sumptus est.

Palam mutire plebeio piaculum est.

Istud ipsum est, quod alicubi facere dixit Iuvenalis:

Plurima sunt quae
Non audient homines pertusa dicere laena.

36. *Sanitas constabit.*) Absolute pro ipsa ratione. Ita Cicero: *Quibus ad sanitatem redeundi potestas facta est*; pro, ad bonam mentem. Sensus igitur: *Dum sanitas constabit*; id est, dum ero sana mente praeditus, caute revocabo in memoriam hanc sententiam.

LIBER QUINTUS.

PROLOGUS AD PARTICULONEM.

Quum destinassem operis habere terminum,
In hoc ut aliis esset materiae satis,
Consilium tacito corde damnavi meum.
Nam si quis talis etiam est tituli *artifex*,
Quo pacto divinabit quidnam omiserim,
Ut illum ipsum cupiam famae tradere:
Sua cuique quum sit animi cogitatio.
Colorque privus? Ergo non levitas mihi,
Sed certa ratio causam scribendi dedit.

Quare, Particulo, quoniam caperis fabulis,
Quas Æsopias, non AEsopi nomino,
Quasi paucas ostenderit, ego plures dissero,
Usus vetusto genere, sed rebus novis.
Quartum libellum dum vacive perleges,
Hunc obtrectare si volet malignitas,
Imitati dum non possit, obtrectet licet.
Mihi parta laus est, quod tu, quod similes tui
Vestras in chartas verba transfertis mea,
Dignumque longa iudicatis memoria.
In litterarum plausum ire desiderio.

INTERPRETATIO.

Cum proposuissem imponere finem operi eo consilio, ut superesset aliis satis argumenti, repudiavi tacite meum consilium. Nam si quis auctor talis operis surgat, qua ratione intelliget, id quod praetermiserim, ut velim commendare ipsum famae, cum sit suus cuique modus cogitandi, et color proprius? Non igitur aliqua inconstantia mihi praebuit ansam exarandarum fabularum, sed ratio indubitata. Quocirca, Particulo, cum delectaris fabulis, quas inscripsi fabulas AEsopias, non AEsopi, quia scripserit paucas, ego axaravi multas sequens veterem rationem, sed inserens *novas res. Dum tu otiosus leges hunc quartum librum; si livor voluerit illum carpere, carpat per me licet, modo non queat hunc assequi* imitando. *Acquisita mihi est gloria, quod tu et quod viri tui ingenii transcribitis meos apologos in vestris commentariis, et existimatis dignos aeternitate. Cupio venire in approbationem litteratorum hominum.*

ANNOTATIONES.

4. *Tituli artifex.*) Si quis velit scribere fabulas et illud opus tali titulo insignire. Vox illa *artifex* desideratur in quibusdam exemplaribus. Fuit vero restituta in editione Phaedri, quam curavit Lithoeus.

8. *Colorque privus.*) Legendum est, et ob sensum, et ob metri necessitatem, *colorque privus*; id est proprior et particularis. At vero color metaphorice est agendi ratio, ut legere est apud Senecam.

20. *In litterarum plausum ire desidero.*) Parum curo quid de me sentiat vulgus ac judicet, modo eruditorum hominum aestimationem habeam.

FABULA I.

Nihil ad honorem fama ingenii aptius.

DEMETRIUS ET MENANDER.

Æsopi nomen sicubi interposuero,
Cui reddidi jampridem quidquid debui,
Auctoritatis esse scito gratia.
Ut quidam artifices nostro faciunt saeculo,
Qui pretium operibus majus inveniunt, novo
Si marmori adscripserunt Praxitelem suo,
Myronem argento. Plus vetustis nam favet
Invidia mordax, quam bonis praesentibus.
Sed jam ad fabellam talis exempli feror.
  Demetrius qui dictus est Phalereus,
Athenas occupavit imperio improbo.
Ut mos est vulgi, passim et certatim ruunt:
FELICITER, subclamant. Ipsi principes
Illam osculantur, qua sunt oppressi manum,
Tacite gementes tristem fortunae vicem.
Quin etiam resides et sequentes otium,
Ne defuisse noceat, reptant ultimi;
In queis Menander nobilis comoediis,
Quas, ipsum ignorans, legerat Demetrius,
Et admiratus fuerat ingenium viri;
Unguento delibutus, vestitu adfluens,

Veniebat gressu delicato et languido,
Hunc ubi tyrannus vidit extremo agmine:
Effeminatus quid hic conspectu meo
Audet venire? responderunt proximi:
Hic est Menander scriptor: mutatus statim
Compellat hominem blande, dextramque arripit.

INTERPRETATIO.

Si inseruero alicubi nomen AEsopi, cui jamdudum detuli honorem *debitum, noveris id factum causa auctoritatis* comparandae, *exemplo quorundam artificum nostrae aetatis, qui addunt pretium suis operibus, si apponant* nomen *Praxitelis novae statuae marmoreae; aut Myronis, stutuae argenteae. Livor enim maleficus plus laudat vetera, quam nova. Sed jam venio ad fabulam ejusmodi exempli. Demetrius vocatus Phalereus invasit imperium Athenarum maligna auctoritate. Plebs juxta consuetudinem accurrit undique certatim, acclamat* Feliciter. *Primi urbis prensant dextram qua premuntur, dolentes intra se de luctuosa mutatione sortis. Quin et desides et indulgentes otio veniunt novissimi, ne crimini sit non adfuisse. Inter quos Menander clarus scriptor Commaediarum, quas Demetrius legerat, (Menandro sibi non cognito) et admirator fuerat ingenii tanti viri: Ille incedebat gradu molli et effoeminato, perfusus odoribus, et veste fluente. Ubi illum Rex conspexit in ultima turba: Quare hic Cinaedus audet subire meum conspectum? Qui adhaerebant* Tyranno, *dixere: Hic est poeta Menander. Rex statim matatus* vocat ad se hominem amice et prehendit manum.

ANNOTATIONES.

6. *Praxitelem.*) Statuarius fuit multi nominis, maxime ob duplicem Venerem, quas summa arte et industria elaboravit: natus erat in extrema Italiae ora, quam olim magnam Graeciam appellabant Romani.

7. *Myronem.*) Statuarius fuit insignis, ex eius operibus praecipuam laudem meruit Bucula ex aere ita ad vivum conflata, ut non gregem tantum, sed et pastorem posset fallere.

10 *Demetrius Phalereus.*) Orator fuit et Philosophus eximius. Est autem memorabile in illo exemplum levitatis fortunae, auraeque popularis. Primo enim fuit in tanto honore Demetrius apud Athenienses, ut ipsi trecentas statuas virtutis ergo posuerint: tanta postea flagravit invidia, ut fugere coactus sit in AEgyptum, et trecentae illae statuae uno die per tumultum eversae fuerint.

13. *Feliciter subclamant.*) Solemnis erat acclamationis formula apud antiquos, ut hodie, *vivas.* Tralatitia acclamatio. Ita Iuvenalis.

Dictum feliciter, *ingens*
Coena sedet.

14. *Manum osculantur.*) Antiquus modus adorandi principes.

17. *Reptant ultimi.*) Ita emendo, *reptant*, et melior lectio. Sic. Terentius:

Perreptavi totam oppidum.

18. *Menander.*) Atheniensis Poeta, Comicorum princeps, cuius est insignis commendatio apud Quinctilianum. Scripsit centum et octo Comoedias, de quibus nihil restat, nisi quidam versus huc et illuc sparsi.

FABULA II.

Ventosa lingua: pedes fugaces.

VIATORES ET LATRO.

Viam expediti pariter carpebant duo;
Imbellis alter, alter at promptus manu
Occurrit illis Latro, et intentans necem
Aurum poposcit: Audax confestim irruens
Vim vi repellit, ac ferro incautum occupat,
Et vindicavit sese forti dextera.

Latrone occiso timidus accurrit comes,
Stringitque gladium, dein reiecta penula:
Cedo, inquit, illum; iam curabo sentiat
Quos adtentarit. Tunc qui depugnaverat:
Vellem istis verbis saltem adiuvisses modo,
Constantior fuissem vera existimans:
Nunc conde ferrum, et linguam pariter futilem,
Ut possis alios ignorantes fallere.
Ego qui sum expertus quantis fugias viribus,
Scio quod virtuti non sit credendum tuae.
  Illi adsignari debet haec narratio,
Qui re secunda fortis est, dubia fugax.

INTERPRETATIO.

Duo homines strenui faciebant iter, unus *erat* timidus, alter vero audax. Latro fit illis obviam, *qui* petiit aurum minitans mortem. Promptus manu statim faciens impetum repellit vim vi, atque invadit *Latronem* nec opinum gladio. *Et se, se expedivit acri manu. Procdone interfecto, socius imbellis venit, et educit ensem, deinde abiecto pallio, clamat: Ubinam ille est, iam efficiam intelligat quos aggressus est. Tum qui conserverat manum, dixit: utinam saltem me tunc sustinuisses his verbis, fuissem animosior reputans vera. Nunc mitte gladium et verbosam pariter iactationem, ut possis decipere ignotos. Ego qui novi quanta velocitate fugias, scio non esse fidendum tuae virtuti. Fabula illi scribitur, qui magno animo est re prospera, sed fugit re periculosa.*

ANNOTATIONES.

8. *Reiecta penula.* Vestis densa ac vilis, quae supra tunicam in itinere assumitur propter imbrem aut frigus.

18. *Qui re secunda fortis est, dubia fugax.*) Quod bene Nonnius:

Extra bella leo, lepus in discrimine pugnae.

Et Tacitus : *Paganorum lixarum ignava, sed ante periculum procax manus.*

FABULA III.

Sponte peccanti nullus est veniae locus.

CALVUS ET MUSCA.

Calvi momordit Musca nudatum caput;
Quam opprimere captans, alapam sibi duxit gravem.
Tunc illa irridens : Punctum volucris parvulae
Voluisti morte ulcisci : quid facies tibi,
Injuriae qui addideris contumeliam?
Respondit : Mecum facile redeo in gratiam,
Quia non fuisse mentem laedendi scio :
Sed te contemti generis animal improbum,
Quae delectaris bibere humanum sanguinem,
Optem necare vel majore incommodo.
Hoc argumentum veniam mage dari docet,
Qui casu peccat, quam qui consilio est nocens :
Illum esse quavis peona dignum judico.

INTERPRETATIO.

Musca pupugit caput nudum Calvi : hic *conatus illam occidere, sibi inflixit magnum colaphum. Tunc illa ridens : voluisti, inquit, vindicare nece punctionem avis parvulae. Quam sumes poenam de te qui cumulavisti injuriam contumelia? Respondit, ineo pacem facile mecum, quia novi non fuisse animum nocendi. Verum tu animal pessimum prolis abjectae, cui gratum est haurire sanguinem mortalium, vellem te opprimere vel majori damno. Haec fabula innuit concedi potius veniam illi qui errat fortuito, quam qui reus est consulto; quem existimo promereri quodvis supplicium.*

ANNOTATIO.

5. *Volucris parvulae.*) Volucris, quasi volantis. Nam Musca insecti genus est, non volucris.

FABULA IV.

Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit.

Homo et Asinus.

Quidam immolasset verrem quum sancto Herculi,
Cui pro salute votum debebat sua,
Asello iussit reliquias poni hordei.
Quas aspernatus ille, sic locutus est:
Tuum libenter prorsus adpeterem cibum,
Nisi qui nutritus illo est, iugulatus foret.
Huius respectu fabulae deterritus
Periculosum semper vitavi lucrum.
Sed dicis: Qui rapuere divitias, habent.
Numeremus, agedum, qui deprensi perierint.
Maiorem turbam punitorum reperies.
Paucis temeritas est bono, multis malo.

INTERPRETATIO.

Cum quidam mactasset porcum marem Herculi sancto, cui reus erat voti ob suam incolumitatem, imperavit ut residuum hordei apponeretur Asello. Quo repudiato, ille dixit: Uterer lubenter prorsus hoc hordeo, ni immolasset eum qui hoc est saginatus. Deterritus intuitu hujusce argumenti, fugi perpetuo quaestum plenum aleae. Verum obiicis, qui corraserunt opes, has possident. Agedum recenseamus, quot circumventi, extincti sint. Invenies maiorem numerum eorum qui dederint poenas. Audacia est utilitati non multis, pluribus vero damno.

ANNOTATIONES.

1. *Verrem Herculi sancto.*) Sacrificabatur Aper Herculi, ob devictum ab ipso Aprum Erymantheum, quem vivum humeris sustulit. Apud Varronem Hercules vocatur sanctus pater. et Propertius Herculem alloquens, ait:

Sancte pater salve, cui iam favet aspera Iuno.

10. *Deprensi.*) Qui ob nimias opes variis accusationibus circumventi, suppliciis fuerint affecti. Respicit suorum temporum calamitatem, quibus, praesentissimum erat unicuique periculum ex magis divitiis, ut docent Tacitus et Suetonius.

FABULA V.

Praejudicata opinio judicium obruit.

SCURRA ET RUSTICUS.

Pravo favore labi mortales solent,
Et pro iudicio dum stant erroris sui,
Ad poenitendum rebus manifestis agi.
  Facturus ludos quidam dives nobilis,
Proposito cunctos invitavit praemio,
Quam quisque possit ut novitatem ostenderet.
Venere artifices laudis ad certamina,
Quos inter Scurra notus urbano sale,
Habere dixit se genus spectaculi,
Quod in theatro numquam prolatum foret.
Dispersus rumor civitatem concitat:
Paulo ante vacua turbam deficiunt loca.
In scena vero postquam solus constitit,
Sine apparatu, nullis adjutoribus,
Silentium ipsa fecit expectatio
Ille in sinum repente demisit capus,
Et sic porcelli vocem est imitatus sua,

Verum ut subesse pallio contenderent,
Et excuti juberent: quo facto simul
Nihil est repertum, multis onerant laudibus,
Hominemque plausu prosequuntur maximo.
Hoc vidit fieri Rusticus: Non me hercule
Me vincet, inquit: et statim professus est
Idem facturum melius se postridie.
Fit turba major: jam favor mentes tenet,
Et derisuri, non spectari sedent.
Uterque prodit. Scurra digrunnit prior,
Movetque plausus et clamores suscitat.
Tunc simulans sese vestimentis Rusticus
Porcellum obtegere, quod faciebat scilicet,
Sed in priore quia nil compererant, latens,
Pervellit autem vero, quem celaverat,
Et cum dolore vocem naturae exprimit.
Adclamat populus. Scurram multo similius
Imitatum, et cogit Rusticum trudi foras.
At ille profert ipsum porcellum e sinu,
Turpemque aperto pignore errorem probans,
En hic declarant, quales sitis judices.

Adhuc supersunt multa quae possim loqui,
Et copiosa abundat rerum varietas,
Sed temperatae suaves sunt argutiae,
Immodicae offendunt. Quare, vir sanctissime
Particulo, chartis nomen victurum meis,
Latinis dum manebit pretium litteris,
Si non ingenium, certe brevitatem adproba,
Quae commendari tanto debet justius,
Quanto Poetae sunt molesti validius.

INTERPRETATIO.

Homines consueverunt falli gratia perversa, et adduci ad poenitentiam rebus evidentissimis, dum

propugnant sententiam sui animi hallucinantis. Quidam nobilis potens opibus daturus ludos convocavit omnes, promissa mercede, ut quisque pro virili apportaret aliquid novi. Convenere artifices ad certationem praemii. Inter quos Scurra quidam nobilis lepidis facetiis, dixit se ostensurum genus spectaculi, quod nunquam fuisset exhibitum in Scena. Vulgata fama excitar totam urbem, nec loca ante sola capiunt multitudinem. Postquam autem prodiit in Theatrum, solus, sine ornatu, nullo socio, ipsa expectatio dedit attentionem. Hic statim depresso capite in sinum, simulavit adeo genuine grunnitum Porci sua voce, ut crederent verum porcellum *latere sub toga, et imperarint excuti: quo peracto ut inventum est nihil: illum cumulant plurimis laudibus, et excipiunt magnis acclamationibus. Agrestis videns id fieri, exclamat: certe non me superabit, et continuo promisit se imitaturum postridie similius* vocem Porci. *Accuritur majori numero; jam favor occupat animos, et venere, non qui spectarent, sed irriderent Ambo subeunt Scenam. Scurra grunnit primus, excitat acclamationes, clamoresque. Tunc Ruricula fingens se occultare vestibus Porcellum, quem revera occultabat, vellicat aurem Porci latentis, et elicit dolore grunnitum nativum. Plebs conclamat Scurram effinxisse multo melius, et voluit rusticum ejici foras. Verum hic educit Porcellum e sinu, convincens illos erroris turpis prolato Porco. En ille probat, quales judices sitis. Restant adhuc plurima quae possim scribere, et diversitas copiosa rerum non deficit. Verum sales moderati conferunt ad delicias, nimii vero nauseae. Quocirca, Particulo vir integerrime, cujus nomen vivet tandiu in meis scriptis, quandiu lingua Latina erit aliquo in pretio, si non laudas ingenium, lauda sane brevitatem, quae debet probari tanto aequius, quanto Poetae prolixiores sunt incommodi.*

ANNOTATIONES.

4. *Facturus ludos quidam dives nobilis.*) Non fuit

semper penes magistratus dare ludos populo, id etiam, nobiles, et potentes usurparunt, sive in funeribus, sive ut ambirent popularem auram, sicque obreperent ad honores.

Ludos.) Erant Romae maxime duo ludorum genera. Alii Circenses fuerunt, alii Scenici. Circenses dicebantur, quod in Circo exhiberentur. Scenici quod in in Scena, hoc est in umbra agerentur, et hi ingeniorum acumine et arte constabant. Plures numerantur ludorum Scenicorum species, Tragoedia, Comoedia, Satyra et Mimus. Ibi loquitur Phoedrus de Ludis Scenicis, et de Mimo.

8. *Scurra.* Qui risum excitat auditoribus, non habita ratione verecundiae et dignitatis.

10 *Theatro.*) In quo ludi Scenici repraesentabantur. Figura erat in modum hemicycli, cujus ab utroque cornu scenae erant. Partes enim Theatri sunt Scena, Orchestra, Proscenium et Pulpitum. Scena frons est Theatri. Proscenium, locus ante Scenam porrectus. Orchestra locus in quo Senatores spectaturi sedebant; apud Graecos vero saltationes in eo peragebantur. Pulpitum est in quo actores prodibant.

13. *Scena.*) Proprie erat arborum in se cubantium concamerata condensatio. Nam priscis temporibus, ante usum Theatrorum, sub frondibus et umbraculis agebant ludos Scenicos. Quare Scena dicta est, inquit Cassiodorus, ab umbra Luci densissima, ubi a pastoribus inchoante vere carmina cantabantur. Nunc dicta est Theatri pars, in qua vel Commoedia, vel Tragoedia, aut Satyra exhibetur.

FABULA VI.

Non omnia omnibus congruunt.

DUO CALVI.

Invenit Calvus forte in trivio pectinem:
Accessit alter aeque defectus pilis:

Heia, inquit, est commune quodcumque est lucri.
Ostendit ille praedam, et adjecit simul:
Superum voluntas favit, sed fato invido
Carbonem, ut ajunt, pro thesauro invenimus.
Quem spes delusit, huic querela convenit.

INTERPRETATIO.

Calvus reperit casu pectinem in compito, intervenit alius pilis aeque carens. Eia, ait, est communis quaecumque sit praeda. Hic exhibet inventum, et addidit: Voluntas Deorum arrisit, verum fatis invidentibus, invenimus carbonem pro thesauro, ut dicitur. Haec querimonia spectat ad eum qui spe frustratus est.

FABULA VII.

Stulta superbia ridetur ab omnibus.

PRINCEPS TIBICEN.

Ubi vanus animus aura captus frivola
Arripuit insolentem sibi fiduciam,
Facile ad derisum stulta levitas ducitur.
Princeps tibicen notior paulo fuit.
Operam Batyllo solitus in scena dare.
Is forte ludis, non satis memini quibus,
Dum pegma rapitur concidit casu gravi
Nec opinans, et sinistram fregit tibiam,
Duas quum dextras maluisset perdere.
Inter manus sublatus et multum gemens,
Domum refertur. Aliquot menses transeunt
Ad sanitatem dum venit curatio.
Ut spectatorum mos est, et lepidum genus,
Desiderari coepit, cujus flatibus
Solebat excitari saltantis vigor.

Erat facturus ludos quidam nobilis,
Et incipiebat Princeps ingredier: eum
Adducit pretio, precibus, ut tantummodo
Ipso ludorum ostenderet sese die.
Qui simul advenit, rumor de tibicine
Fremit in theatro: quidam affirmant mortuum,
Quidam in conspectum proditurum sine mora.
Aulaeo misso, devolutis tonitrubus,
Dii sunt locuti more translatitio.
Chorus reducto tunc et notum canticum
Imposuit, cujus haec fuit sententia:
Laetare incolumis Roma salvo Principe.
In plausus consurrectum est, jactat basia
Tibicen, gratulari fautores putat.
Equester ordo stultum errorem intelligit,
Magnoque risu canticum repeti jubet.
Iteratur illud; homo meus se in pulpito
Totum prosternit; plaudit illudens eques;
Rogare populus hunc coronam existimat.
Ut vero cuneis notuit res omnibus,
Princeps ligato crure nivea fascia,
Niveisque tunicis, niveis etiam calceis,
Superbiens honore divinae domus,
Ab universis capite est protrusus foras.

INTERPRETATIO.

Cum mens inanis, insolescens favore vano, assumpsit sibi confidentiam superbam, levitas inepta incurrit facile in risum omnium. Auloedus, cognomine *Princeps, erat alicujus nominis, quod solebat praestare industriam Bathyllo in Scena. Hic ludis, non sat scio quibus, decidit imprudens casu gravi dum tollitur pegma, et sibi rupit tibiam laevam, cum potius optasset amittere ambas dexteras. Elatus inter manus, et quaerens pluri-*

mum, effertur in aedes. Aliquot menses obeunt, dum curatio adducitur ad sanitatem. Tunc pro more spectantium visus est hic lepidus homo deesse, cuius sono ardor saltantium solebat excitari. Quidam haud ignobilis erat daturus ludos, et Princeps Tibicen *incipiebat ambulare. Illexit hunc mercede et precibus, qui in conspectum prodiret solummodo ipso die ludorum. Ut statim venit, rumor spargitur in Theatro de Tibicine. Quidam contendunt illum esse fato functum; quidam contra, statim se ostensurum. Demisso auloeo, factis tonitrubus, Dii sunt locuti modo vulgari. Chorus et canticum usitatum tunc temporis imposuit tibicini reduci, cuius hic fuit sensus*: Laetare incolumis Roma salvo Principe. *Applausum est; Tibicen protendit manus, credit amicos sibi gratulari. Equites subodorantur illius errorem ineptum, et effusi in risus imperant iterari canticum. Repetitur. Meus homo se totum prosternit in pulpito. Equester ordo irridens consurgit in plausus. Populus credit illum postulare coronam. Cum autem res fuit cognita omnibus cuneis, Princeps crure revincto fascia candida, veste candida et soccis candidis, insolescens majestate domus imperatoriae, pulsus est capite foras ab omnibus.*

ANNOTATIONES

5. *Bathyllo*) Bathyllus Pantomimus fuit Moecenatis libertus.

7. *Pegma.*) Machina est artificiosa, in qua statuae collocantur: erat varie adornata, pro diversitate argumenti.

8. *Sinistram fregit tibiam duas cum dextras maluisset perdere.*) Ludit Phaedrus in voce Tibia. Cum enim dicit sinistram fregit Tibiam, intelligit pedem sinistrum: cum vero addit ista verba: duas cum dextras maluisset perdere, debent referri ad Tibias quibus excitabat saltantium vigorem. Sic in Eunuchi titulo apud Terentium legitur, *eam fabulam actam fuisse tibiis duabus dextris.* Quod tu clarius fiat, res paulo altius est repetenda. Adhibebantur olim Tibiae in ludis sce-

nicis ad exhilarandos animos. Erant dextrae, erant sinistrae Tibiae. Quid autem dextrae, quid sinistrae, ambigitur. Scaliger vult dextras et sinistras appellari ab lateribus unde inflarentur. Victorius autem aliter sentit. *Vocabantur, inquit, Tibiae dextrae quae dextro parte oris et manus tenebantur : eodemque pacto sinistrae quae contraria parte oris, et manus inflarentur. Tibicen autem dicebatur dextris et sinistris, et duabus dextris uti, qui simul ambas inflaret. Sinistrae gravem sonum reddebant, dextrae acutum, utpote variis organis, et inaequalibus foraminibus distinctae.*

23. *Devolutis tonitrubus.*) Quae vocabantur, et Claudiana, quia Claudius Pulcher instituit, ut ludis post Scenam coniectus lapidum ita fieret, ut veri tonitru sonum imitaretur. Nam antea leves admodum, et parvi sonitus fiebant, cum clavi et lapides in labrum aeneum conjicerentur.

24. *Dii sunt loquuti.*) Ut praesentia Deorum sentiretur magis, devolvebant tonitrua, et Dii loquebantur. Unde natum istud, Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς. *Deus e Machina.* Inducebantur autem Dii cum dignus aliquis vindice nodus incidisset.

More translatitio.) Non sibi nativo et proprio.

25 *Chorus.*) Multitudo canentium et saltantium cum tibicine.

Reducto tunc et notum canticum.) Verior haec videtur lectio, quanquam et aliam probem. *Tunc chorus ignotum mox reducto canticum insonuit.* Cum enim Princeps Tibicen detentus fuisset lecto propter acceptum vulnus, potuerat nescire canticum in honorem Imperatoris. Ordoque horum verborum talis est. Tunc chorus insonuit canticum ignotum reducto Principi Tibicini. Quo factum est ut erraverit vehementer, sibi dictum putans, quod imperatori dicebatur.

28. *Iactat basia.*) Id est, adorat populum.

30. *Equester ordo.*) Erat in Theatro certus equestri ordini assignatus locus.

23. *In Pulpito.*) Pulpitum, pars Theatri, ubi personae canere, agereque fabulam solebant.

40. *Cuneis.*) Erant spectatorum sedilia in Theatro, ubi sedebat populus.

FABULA VIII.

Fugit irreparabile tempus.

OCCASIO DEPICTA.

Cursu volucri pendens in novacula,
Calvus, comosa fronte, nudo corpore,
Quem si occuparis, teneas; elapsum semel
Non ipse possit Juppiter reprehendere:
Occasionem rerum significat brevem.
  Effectus impediret ne segnis mora,
Finxere antiqui talem efficiem temporis.

INTERPRETATIO.

Homo calvus gradiens super novacula cursu volucri, nudis membris, et occipite crinito. Quem si arripias possidebis; si sinas elabi semel, non ipse Juppiter valeat occupare. Haec pictura *demonstrat Occasionem rerum esse momentaneam. Prisci pinxerunt talem imaginem temporis, ne cunctatio pigra moraretur eventus.*

ANNOTATIONES.

Haec non est fabula, sed ὑπογραφή. Est enim occasionis descriptio, quam invenies apud Ausonium Epigrammate undecimo.

1. *Pendens cursu volucri in novacula.*) Id est, tanta velocitate, ut posset incedere in novacula.

FABULA IX.

Ne sus Minervam.

TAURUS ET VITULUS.

Angusto in aditu Taurus luctans cornibus,
Quum vix intrare posset ad praesepia,
Monstrabat Vitulus quo se pacto flecteret:
Tace, inquit, ante hoc novi quam tu natus es,
Qui doctiorem emendat, sibi dici putet.

INTERPRETATIO.

Bos enixus cornibus in transitu arcto, cum vix posset ingredi in Bovile, vitulus ostendebat quomodo se flecteret. Sile, ait scio id antequam fuisses procreatus. Sibi pro id dicto habeat, quis docet peritiorem.

FABULA X.

Omnia fert aetas.

VENATOR ET CANIS.

Adversus omnes fortis veloces feras
Canis quum domino semper fecisset satis,
Languere coepit annis ingravantibus.
Aliquando objectus hispidi pugnae suis,
Adripuit aurem, sed cariosis dentibus
Praedam dimisit Hic tum Venator dolens,
Canem obiurgabat: cui senex contra latrans,
Non me destituit animus, sed vires meae.
Quod fuimus laudas, jam damnas quod non sumus.
  Hoc cur, Philete, scripserim, pulchre vides.

INTERPRETATIO.

Cum canis acer praestitisset semper suam operam hero contra cunctas celeres feras, coepit deficere aetate devexa. Commissus vero postea in pugnam cum Apro hirsuto, corripuit illius *aurem; verum reliquit praedam dentibus adesis carie. Hic tum Venator moestus increpabat canem: cui senex Canis allatrans: Animus meus non defuit tibi, sed meae vires. Probas quod fuimus; jam vituperas quod non sumus. O Philete, judicas recte quare finxerim istud.*

ANNOTATIONES.

7. *Senex latrans.*) *Latrantem* pro *Cane* dixit, ut supra *Lanigerum* pro *Agno*, *Barbatum* pro *Capro*, *Sinopedem* pro *equo*.

10. *Hoc cur scripserim vides.*) Nempe quia senex sum et annorum depraedationem ac damna sentio.

F I N I S.

VERSUS RESECTI.

E Fabula XXIX. Lib. I.

Asinus demisso pene, si similem negas
Tibi me esse, certe simile est hoc rostro tuo.

E Fabula XIII. Lib. IV.

Postquam lavare coepit penis tentio
Affrictione veretri linguam mulieris,
Adfinitatem traxit inde obscoenitas.

E Fabula XIV. Lib. IV.

Rogavit tribadas et molles mares
Quae ratio procreasset: exposuit senex:
Idem Prometheus, auctor vulgi fictilis
Qui simul offendit ad naturam frangitur;
Naturae partes, veste quas celat pudor,
Cum separatim toto finxisset die,
Aptare mox ut posset corporibus suis,
Ad coenam est invitatus subito a Libero:
Ubi inrigatus multo venas nectare
Sero domum est reversus titubanti pede
Tum semisomno corde, et errore ebrio
Adplicuit virginale generi masculo,
Et masculina membra adplicuit feminis:
Ita nunc libido pravo fruitur gaudio.

INDEX

PRAECIPUORUM VOCABULORUM ET PHRASIUM,

Quae in is Phaedri Fabulis continentur, cum Italica eorumdem explicatione.

Prior numerus Librum, alter Fabulam designat; parvaque haec nota syllabas, quibus est imposita, longas proferendas esse, pueris indicat.

A

Acuere se se 2 prol. risvegliarsi, accingersi a imprendere cose maggiori.

Addere contumeliam injuriae 5, 3 aggiungere l'insulto e il disprezzo, all' ingiuria e all' oltraggio.

Adducere aliquem 5, 7 indurre, far risolvere alcuno a qualche cosa.

Admovere preces 1, 18; 3, 13 porger suppliche, raccomandarsi.

Adnato, as 1, 2 nuotare verso qualche luogo o cosa.

Advocare concionem 1, 14 adunare la gente.

Advocare fidem 4, 4 mettersi a operare con buona fede.

Advolare ex insidiis 2, 7 saltar fuori, avventarsi da dove uno stava in aguato.

Affectare aliquid. 3, 15 ambire, procurare di ottenere qualche cosa.

Affici, seu Affligi malo 1, 5 incontrare soffrire pena, o danno. Malo afficietur etc. la pagherà.

Affligere feras 1, 11 atterrare, ammazzare fiere etc.

Affluere vestitu 5, 1 aver larga, e lunga veste sciolta pendente.

Alludere occupato 3, 16 scherzare, fare il grazioso con chi ha altro a che attendere.

Alticinctus, a, um 2, 5 affacendato; che sta colla veste legata in su, alzata, per esser più lesto.

Alveolus ligneus 2, 5 Vaso, strumento di legno scavavato per prender acqua.

Agere cuniculos 4, 16 scavar bocche sotterra.

Agere gratias alicui 2, 8 ringraziare alcuno in parole. Agere aliquem ad perniciem 4, 12 condurre in precipizio. Agere aliquem ad poenitendum 5, 5 costringere uno a pentirsi Agendo multa nihil agere 2, 5 faticar molto, e non conchiudere alcuna cosa.

Age porro, agendum, ma su via, orsù dunque.

Aggerare quadrantes 3, 16. Sic exagerant opes 3 prol. accumulare denari, ammassare ricchezze.

Aggredi aliquem fallacia 3, 13 mettersi a ingannare qualcheduno, servirsi di qualche furberia con alcuno per ingannarlo.

Agnoscere dictum in se 1, 21 prendere come det-

to per se. Agnoscere hominem. 2, 5 scoprire, conoscere l'umore, l'intenzione di alcuno.

Amittere fidem 1, 10 perdere il credito Amittere dignitatem 1, 20 decadere dal posto, non esser più nel grado di prima

Angulus interior 4. Prol. ripostiglio nascosto, luogo secreto.

Anhelare gratis 2, 5 ansare affannarsi senza bisogno.

Aperire pignus 5, 5 cavar fuori, far vedere la riprova di qualche cosa. Apertum est 3, 10 è chiaro, si vede apertamente

Apotheca plena cadis. 4, 4 Cantina piena di vasi di vino.

Appetere dente 4, 7 cercar di mordere.

Appetere alienum, aspirare a quel di altri. Appetere cibum. 5, 4 Uvam 4, 2 appetire, aver desiderio di mangiare.

Approbare opus alicui 4, 21 dare ad alcuno un lavoro ben perfezionato, o compiuto, riportar l'approvazione di una cosa fatta.

Ardelio, onis 2 affannone, appalione. Natio ardelionum ib. sorta, razza di affannoni.

Ardere siti 3, 13 essere molto assetato, morir di sete.

Arripere alicui aurem 5, 10 prendere uno per l'orecchio. Arripere sibi fiduciam insolentem 5, 7 presumere temerariamente di sè medesimo.

Ascendere navem 4, 18 salire, entrare in nave.

Ascribere sibi 4, 2 appropriare a sè stesso. Dies ascriptus 4, 10 il giorno, il tempo prefisso.

Assequi aliquem 4, 1 raggiungere alcuno.

Assequi famam 3, 8 divenir celebre.

Assignare aliquid alicui 5, 2 appropriare, adattare qualche cosa ad alcuno. Assignare rem 4, 4 assegnare, dare.

Assilire 4, 1 saltar sopra qualche cosa. Assilire ad vocem alicuius 2, 5 accorrere in un salto alla voce di alcuno.

Atriensis, is 2, 5 custode soprintendente di cose di casa.

Attentare aliquem 5, 2 provocare assalire.

Attestari aliquid 1, 10 attestare, comprovare una cosa.

Attribuere quidquam alicui 4, 16 imporre, ordinare qualche cosa ad alcuno.

Auctoritatis gratia 5 prol. per dare maggior risalto, peso ec.

Avertere oculos 4, 11 volgere altrove lo sguardo.

Auferte insolentiam 3, 5 lasciar di essere, non far più l' arrogante. Auferte aliquo loco aliquid 1, 8 cavar fuori, sottrar alcuna cosa da qualche luogo.

B

Baiulare sarcinas 3, 17 portare la soma.

Bilinguis, is 2, 4 ingannatore, finto.

C

Calumniari aliquid 2, prol. criticare, disapprovare qualche cosa.

Camera, ae 4, 2 volta della stanza.

Candor, notus 3 prol. la candidezza, la schiettezza d' animo, già palese.

Capere animos alicujus 2, 2 innammorare alcuno, guadagnarsi il suo affetto. Capi aura frivola 5, 7 invaghirsi di un vano applauso. Capere aurem 2 prol. dar gusto all' udito, dilettare chi sente. Capere aliquem cibo 1, 22 indurre uno a fare qualche cosa, con darli da mangiare, tirare uno per la gola. Capi fabulis 5 prol. dilettarsi di favole. Capere fructum 4, 16 ricavar profitto, utilità 4, 4 tirare i frutti, l' entrata. Capi meritis 3, 12 restar preso, obbligato pe' beneficj. Capere somnum 3, 13 dormire.

Captare facere aliquid 4, 7; 5, 3 cercare, provare di fare qualche cosa.

Carbonem pro thesauro invenire, trovare una cosa di niun valore, in vece di una preziosa, che si cercava.

Carere affectu. 1, 19 riuscir vano un disegno, andare a voto. Carere somno. 4 16 vegliare, star senza dormire.

Carpere meliores 2. Epil. inquietare, tacciare quelli che sono da più. Carpere viam 5,2 viaggiare. Carpere escam. 1 27 cibarsi. Carpere oscula. 3, 7 baciare.

Cavere sibi. 1, 9 provvedere a sè stesso, assicurar sè medesimo.

Causis fictis. 1, 1 con false accuse, o pretesti.

Cedere loco. 1. 18 partirsi, andarsene. Cedere invidiae. 3, 8 non far conto dell' altrui invidia.

Celare annos. 2. 2 cercare di comparire più giovane che egli non è.

Celebres nuptiae. 1, 6 sposalizio solenne, nozze sontuose.

Certamina laudis. 5 5 publiche prove, dimostrazioni di virtù, valore.

Cesso, as, lasciar di fare qualche cosa. Quid ita cessarunt pedes? perchè hai lasciato di fuggire, non sei scappato?

Ciere gemitus immanes. 4. 19 stridere, urlare orribilmente.

Cinaedus, i. 5. 1 zerbino, persona dedita agli agi, alle delizie.

Circumcidere omnem impensam. 4, 16 riformare, diminuire le spese.

Cirrus, i. 2 5 riccio de' capelli, o falpala, frangia delle vesti.

Citare aliquem. testem 1, 17 chiamare, addurre alcuno per testimonio.

Cogitatio, color. 5 prol. stile, gusto, particolar maniera di comporre.

Colligere res. 4, 18 radunare, mettere insieme.

Colligere sensum. 4, 4 raccapezzare, intendere il significato.

Cognoscere aliquem a sermone. 4, 18 distinguere, conoscere chi uno sia a sentirlo discorrere, al suo parlare.

Commendari re, non nomine alicujus 2 prol. essere una cosa degna di stima per sè stessa, non per riguardo, e merito di alcuno.

Commercium alicujus rei. 4, 10 uso, prestanza di qualche cosa. Veto esse talis luminis commercium, ib vieto, che non si adopri più questo lume.

Committere spiritum aliquo loco, mettere in sicuro la propria vita, ricoverarsi in qualche luogo. Committere se tutandum alicui. 1, 29 darsi in custo-

dia ad alcuno. Committere alicui pedes calceandos 1, 14 lasciarsi fare a qualcuno un pajo di scarpe.

in Commune quodcumque est lucri. 5, 6 a mezzo quel, che vi è di buono.

Compilare aliquem 4 10 rubare uno quanto egli ha.

Conari aliquid 5, 22 tentare, mettersi a fare qualche cosa.

Concinnare aliquid mali 2, 4 tramare, cagionare qualche danno.

Concitare Civitatem 5 5 convocare la gente.

Condere famam ingenio 3 prol. acquistarsi credito col suo sapere. Condere ferrum 5, 2 rimetter la spada nel fodero. Condere linguam. 5, 2 lasciar di dire, chetarsi. Conditus hoc est, sepulchro 4, 5 morto, seppellito.

Conditio eadem est tibi 3 6 ci è l'istesso partito ancora per te.

Condicere certo pretio 4 21 obbligarsi a fare una cosa al prezzo accordato.

Conferre pecuniam 4 4 contribuire, pagare il denaro. Conferre se laudibus alienis 4, 20 confrontare il proprio coll' altrui merito, stimarsi da quanto un alrto.

Confici gravi morbo. 1 14 essere aggravato di una malattia pericolosa. Confici macie. 3 6 essere smunto, ridotto pelle e ossa

Confodere cornibus 1, 20 cozzare.

Congerere granum 4, 20 ammocchiare il grano. Congerere fustes. 3, 2 tirar sopra, ammassare de' legni. Congerere plagas alicui 3. 17 caricar alcun di percosse.

Conscientia laudis 2 Epil. cognizione del proprio merito.

Consectari aliquem 3 13 inseguire, dar la caccia a qualcuno.

Consequi famam 4 12 acquistare concetto farsi stimare.

Consilio. 5 3 pensatamente, a bella posta.

Consistere in media turba 4 4 fermarsi in mezzo alla gente adunata.

Considerare se 3, 7 considerare, riflettere sopra sè stesso.

Consociare usum rei cum aliquo 4 10 prestare qualche cosa ad alcuno.

Conspergere humum 2, 5 inaffiare la terra.

Constat alicui sanitas 4 22 seguita uno a essere in sè, a star sano.

Consulere iurisperitos 4 4 consultarsi co'Savii.

Consumere moram longi temporis 4 4 impiegare molto tempo.

Consurgere in plausus 5 7 alzarsi a gridare viva, ed applaudire.

Contendo, is 4 20 contrastare. Contendere aliquid 1, 17 asserire pretendere 5 5 sostenere, scommettere, che cosi stia una cosa.

Contendere quovis pignore 4 17 sostenere con qualunque scommessa

Continere lora 3 5 tenere in briglia. Contineri, seu continere se in aliqua re 4 22 sapersi contenere, aver pazienza Contineri aliqua re 2 prol regolarsi bene, apprendere buoni insegnamenti da qualche cosa.

Continuo, 1 6 senza alcuno indugio, di subito.

Contractus, a, um. 3 20 intirizzito, raggrinzato.

Contubernium 2 4 camerata, abitazione di più insieme.

Convocare familiam. 2 8 adunar la gente di casa.

Corripere ranas 1 2 sorprendere uccidere.

Corrumpere gratiam. 4 21 abusarsi dell' altrui grazia, favore. Corrumpere formam 3 7 guastar la bellezza del volto. Corruptus, a, um. 2, 8 smunto, rifinito.

Creare liberos 1 6 generare, aver figliuoli.

Creare aliquem Regem 1, 29 eleggere, riconoscere alcuno per Re

Credere rem alicui 1, 8 fidare, dare in custodia qualche cosa ad alcuno. Credere se, suum caput. 1, 14 fidar sè stesso, la propria vita.

D

Damnare tacito corde suum consilium 5 prol. disapprovare dentro di sè, mutare da sè stesso il proprio parere, risoluzione.

Dare accessum alicui 2 1 lasciar che alcuno si accosti. Dare ludum animo. 3, 11 ricreare, sollevare la mente, lo spirito. Dare alicui beneficium. 3 12 far servizio, favore ad alcuno. Dare aliquem letho. 1 21 ammazzare. Dare mandata alicui ad aliquem 1 2 dare ad uno commissioni per alcun altro. Dare otium corpori 3 prol. riposarsi. Dare consilium, 1 9 consigliare. Dare poenas 1 13 soffrire la pena, pagare il fio. Dare operam alicui 5 7 dare di mano accompagnare alcuno in qualche cosa. Dare veniam supplici 1 21 perdonare, far grazia a uno, prega che si raccomanda.

Debere votum 5 4 esser obbligato a far qualche cosa, per averne fatto già voto.

Debitum mortis 4 22 la vita. Cum mors flagitabit debitum ibid quando arriverà l' ora della morte.

Decedere. partire. Decedere h. e. ex hac vita 5 4 morire.

Decurro, is 1, 1 scorrere in più. Decurrere vitam tristem 3 17 passare, vivere una vita infelice

Dedi alteri 4 3 esser dato in potere di alcuno, non esser più padrone di se stesso.

Deducere litem ad forum 3 10 metter la cosa in lite; intentar la causa a Tribunali. Deduci in aliquem locum 2 1 capitare giungere in qualche luogo.

Defectus annis 1 20 vecchio decrepito. Defectus pilis 5 6 calvo senza capelli

Deficiunt loco turbam 5 5 non vi è giù luogo per la gran gente.

Deflectere a pristina consuetudine 4 12 oparar, vivere diversamente da quel che uno faceva avanti.

Degere vitam habitu 1 3 vivere secondo il proprio stato, starsene da quello che uno è.

Delibare oscula 4 20 baciar leggermente.

Delinire dolorem 3 prol mitigare, alleggerire il dolore.

Delinquo, is 4 9 errare in qualche cosa, commetter alcun mancamento.

Delusa spes 3 15 speranza disegno riuscito vano. Quem spes delusit 5 6 quello a cui fallì la speranza.

Demittere ore cibum 1 4 lasciar escire cadere di bocca la roba da mangiare, che uno vi aveva.

Deponere foetum 1 18 partorire.

Deperditus inopia 1 14 rifinito di avere, spiantato affatto,
Derideri turpiter 1, 24 esser burlato solennemente.
Desidere in aliquo loco 2, 5 stare senza partirsi in un luogo
Desertus viribus 1 20 rifinito di forze.
Destituo, is, abbandonare, mancare. Non te destituit animus, sed vires 5 10 l' animo cessa, ma sono mancate le forze.
Distringere, seu distringere scripta alicujus, criticare, censurare gli scritti di alcuno.
Distringere aliquem 4 22 tenere occupato gravemente.
Devocare ad perniciem. 1, 19 esporre a grave pericolo, fare andare in rovina.
Devolvere tornitrua. 5, 7 ruzzolare sassi, che facciano rumore come se tonasse.
Devotus vino. 4, 4 dedito a ber molto, perduto dietro il vino.
Dicere sententiam. 1, 10 dar la sentenza. Hora dicta. 4, 21 all' ora prefissa, al tempo assegnato.
Digrunnire. 5, 5 imitar la voce del porco.
Dimittere gratiam, 4, 21 ricusare, non accettare uno invito, una cortesia. Dimittere praedam. 5, 10 lasciare andare, scappare la preda già presa.
Direpo, is. 2, 4 tornare indietro da uno ad un luogo.
Disserere rem aliquam. 5 prol. esporre, dichiarare una cosa.
Dissoluti mores. 1, 2 costumi rilassati.
Ducere alicui alapam. 5, 3 dare un ceffone ad alcuno. Ducere asinum circum in quaestum. 3, 17 condurre il Somaro in giro alla cerca. Ducere uxorem. 1, 6 prendere moglie, accasarsi. Ducere aevum sollicitum. 1, 29 vivere in pena e timore. Duci ad derisum. 5, 7 esser messo in ridicolo.

E.

Edere graves fletus. 1, 9 piangere dirottamente. Edere vocem. 1, 12 dire, parlare. Haec edidit. 1, 14 così parlò, disse.

Efferre in lucem. 2 Ep. dare alla luce, partorire.
Effugere muscipula. 4, 1 scappare, salvarsi, dalle trappole.
Elevare aliquid verbis. 4, 2 avvilire con parole, parlare con disprezzo di qualche cosa.
Eludere calumniam. 3 prol. scansare la calunnia. Eludere canes. 1, 12 sfuggire, salvarsi da' cani.
Eminere cervice. 2, 7 stare, andare col capo in alto.
Emittere aliquid ore. 1, 13 lasciare uscire, cadere una cosa di bocca.
Enato, as, 4, 21 salvarsi nuotando.
Epotas, a, um, bevuto; amphora epota. 2, 1 vaso di vino votato, bevuto.
Eradere corde curam habendi. 3 prol. distaccare, togliere tutto l'affetto, e attacco alla roba.
Eripere periculo. 1, 27 sottrarre, liberare dal pericolo,
Eruere terram. 4, 16 scavar la terra.
Erumpere ex aliquo loco. 2, 8 scappar con impeto da qualche luogo.
Esse bono alicui. 5, 4 giovare. Esse malo. ibid. pregiudicare. Esse censorem. 4, 9 criticare, censurare. Esse derisui notis. 1, 11 farsi uno burlare da quelli, che conoscono chi egli sia. Esse nocentem. 5, 3 nuocere. Esse fugacem. 5, 2 fuggire. Esse jocum alicui. 1, 20 esser burlato, servir di giuoco ad alcuno. Esse aliquem magnae dementiae. 1, 14 essere un gran pazzo. Esse parem alicui 1, 18 esser da quanto un altro. Esse socium cum aliquo 1, 4 andare in compagnia di alcuno. Esse tanti 3 prol. aver sí gran merito. Esse sibi liberum 3, 6 esser uno padrone di sè stesso. Esse pluris 4, 20 essere in maggior credito. Cujus nulla fuit potestas in ea re 3, 12 chi non potè a meno di far quella cosa. Est licentia 3, 6 è lecito, è permesso. Est periculum 4, 22 è cosa pericolosa. Est animus mihi 3, 13 ho intenzione, ho risoluto. Est potior 3, 9; 3, 12 è da stimarsi assai più, piace maggiormente.
Evadere necem 4, 5 fuggir la morte, salvar la vita, Evadere puteo 4, 8 saltar fuori, liberarsi dal pozzo.
Evocare aliquam 1, 2; 1, 11 chiamar fuori alcuno da qualche luogo.

Exaggerare opes 3 prol. Vide Aggerare.
Exarare librum 9 prol. scrivere, comporre un libro.
Excedere terminum 4, 22 oltrepassarsi il segno, avanzarsi più di quello che si deve.
Excipere feras 1, 11 sorprendere, uccidere,
Excipere aliquem 12 raccogliere, dare ricetto,
Excipiunt vices noctis spatium diei 2, 8 passato il giorno, viene la sera.
Excitare aliquam 3, 21 chiamar fuori alcuno da qualche luogo. Excitare latibulis 2, 8 fare sbucare, uscire dalla tana.
Excusatum se velle alicui 3 prol. chiedere scusa ad alcuno.
Exequi aliquid 5, 17 proseguire a fare una cosa.
Exercere imperium 1, 29 far da padrone.
Exercere minas 6, 4 minacciare.
Exercere aliquem 1, 12 dimostrare, far conoscere.
Exhibere fidem vocis 4, 22 mantenere la promessa, parola data.
Exhibere molestiam alicui 4, 6 inquietare, apportar disturbo ad alcuno.
Exigere aevum 4, 16 vivere.
Exire pastum 2, 4 escir fuori, andar a pascere.
Expedire rem 1, 16 soddisfare al proprio debito, pagare quello che non deve.
Expedire aliquid 3, 11 indovinare, spiegare una cosa.
Nemo expedit 4, 4 nessuno sa dire, spiegare, come s' intenda tal cosa.
Experiri aliquem 1, 14 far prova di qualcheduno. Experiri contumeliam 1, 3 ricevere un affronto, un' ingiuria.
Expers virtutis 1, 11 buono a nulla.
Explicare caudam 3, 15 distendere, allargare la coda. Explicare fugam 4, 6 render più facile, spedita la propria fuga.
Explorare aliquem 1, 2 spiare, cercare di conoscere chi uno sia.
Exprimere gemitum alicui 4, 16 spremere ad alcuno le lagrime dagli occhi, farlo piangere.

Exprimere alicui vocem 5, 5 fare stridere alcuno.

Exterere frontem calcibus 1, 20 spezzar la testa co' calci.

Extollere nimia hilaritate 4, 14 fare uscir fuori di se per l' eccessiva allegrezza.

Extricare nihil 4, 19 non conchiudere cosa alcuna.

F

Facere acerbum convicium alicui 3, 14 dare un gran disturbo, inquietare alcun grandemente. Facere aliquem heredem 4, 4 dichiarare, lasciare erede. Facere aquam turbolentam 1, 1 intorbidare l'acqua. Facere corpus, 3, 6 metter carne, divenir grasso, complesso. Facere lucrum 1, 22, 4, 16 guadagnare, arricchire. Facere ludos 5, 7 fare pubbliche feste, spettacoli Facere medicinam, esercitare la medicina 1, 8 fare una cura, una operazione per medicina. Facere moram 4, 21 indugiare, trattenersi. Facere satis alicui 5, 10 servir uno, come si deve, fare il proprio dovere. Facere silentium 5, 5 cagionar silenzio, far che tutti stieno cheti.

Fallere ignotos, ignorantes 1, 11 ingannare uno quelli, che non conoscono chi egli sia; che non sanno altro.

Familia, ae, 2, 8 3 16 famiglia, servitù, gente di casa.

Fastidiose recipi 3 prol. esser ammesso da alcuno, venire accolto con rincrescimento, con noja.

Fatigare coelum perjurio 4, 17 far continuamente degli spergiuri.

Favere labori alicujus 2 Epil. gradire, promovere le fatiche altrui.

Ferre aliquem 1, 20 sopportare alcuno con pazienza. Ferre auxilium 4, 15 aiutare. Ferre corde durato 2 Epil. sopportare intrepidamente, costantemente. Ferre indigne, graviter 1, 20 4, 4 aver per male, soffrir con pena.

Ferri ad Fabellam. 5 prol. venire, incominciare a raccontare una favoletta. Ferri flatibus secundis. 4, 14 andar con vento favorevole. Fertur vulgo, si dice, si crede comunemente. Fertur locutus. 1, 26 si dice, si sente che così parlasse.

Fio, is, esser fatto. Fit turba. 5, 5 concorre, si aduna la gente. Factus nobilis. 1, 14 divenuto celebre, accreditato. Factus locuples. 4, 18 arricchito. Factus sophus. 4, 14 divenuto accorto.

Firmior, oris, più grandicello; un po' più assodato.

Fisci, orum. 2, 7 ceste in cui anticamente si tenevano i denari del pubblico.

Fincere capillos, comas. 2, 2 acconciar la testa, fare i ricci.

Flexus mixtus. 2, 5 svoltare, scorciatoje di strada.

Florere legibus. 1, 2 essere in fiore, in auge per l' osservanza delle leggi.

Fodere terram. 2, 4 scavare la terra. Fodere cubile. 4, 16 scavare, fare una buca, una tana sotterra.

Fovere sinu. 4, 15 riscaldare, covare nel seno.

Fraudare alium aliqua re, ut lacte. 4, 16 thure. 3, 11 etc. togliere ad alcuno, sottrargli, farlo star senza qualche cosa.

Fremit rumor 5 7 risuono, si sparge il bisbiglio, la nuova di qualche cosa.

Frons prima 4 prol. la facciata, l' esterna apparenza. Decipit frons prima multos, ib. molti si ingannano all' apparenza.

Fuggere magnis viribus 5 2 fuggir molto forte, scappare velocemente. Fugere de conspectu. 1, 16 sottrarsi all' altrui vista e presenza, non si lasciar più vedere. Fugere necem. 2, 8 sfuggire, salvarsi dalla morte. Hoc me fugit 4, 4 io non so, non arrivo a comprendere questa cosa.

Fugitare necem 1, 2 cercar di sfugire la morte, di salvare la vita.

Fundare aedes 3, 8 piantare, fabbricare una casa.

Futilis, is 5, 2 vano: ridicolo, che non può servire ad alcuna cosa.

G

Gerere multum decoris 1, 13 esser molto bello, o vistoso.

Gloriari alienis 1, 3 farsi onore, vantarsi di quello che non è suo.

Gradus concitus 3, 2 passo affrettato, veloce. Gradus placidus, et quietus. 2, 7 passo lento, e posato.

Gressus delicatus, languidus 5, 1 passo effeminato, affettato.

H

Habere aliquid operis residui 4, 22 aver qualche cosa, che resti ancora da farsi. Habere documentum 2, 4 imparare, apprendere. Habere insidias 1, 18 tender insidie, non essere uno sincero da potersene fidare. Habere terminum operis 5 prol. terminare por fine a un lavoro. Haec res habet multum luctus 1, 12 questa cosa apporta molto pregiudizio, cagiona gran danno.

Haerere in aliquo loco *vel* aliquo loco, re etc. 1, 8; 4, 5; 4, 8 rimanere, restare in qualche luogo, cosa etc. senza potere passar oltre, uscire etc.

Humiles, ium 1, 28 i poveri, la gente bassa, ordinaria.

I

Jactare aliquid 4, 20 millantare, gloriarsi di qualche cosa. Jactare basia, fare baciamani. Jactare gloriam verbis 1, 11 millantarsi, vanagloriarsi. Jactare meritum inane 1, 21 attribuirsi, vantarsi del merito che non si ha. Jactare officium come 2, 5 mostrarsi, cercar di farsi conoscere officioso, compito, Jactare se formosum 3, 7 vantarsi di esser bello. Ja-

ctare alicui rem aliquam, 3, 6 buttare, gettare qualche cosa ad alcuno. Jactare clarum tintinnabulum 2, 7 sbatter, far suonare un acuto, squillante campanello.
Icere foedus, 1, 29, far lega insieme, accordarsi.
Ignorare aliquem 5, 1 non aver cognizione, non conoscere alcuno.
Illicere aliquem pretio 1, 8 invitare, procurare d'indurre uno a far qual cosa, promettendo ricompensarlo, pagarlo.
Immittere se 4, 8 calarsi, scender giù in qualche luogo. Immittere aliquid alicui 2, 3 gettar qualche cosa ad alcuno.
Immiscere se aliquibus 1, 3 frammischiarsi, mettersi in truppa con altri.
Impendere curam rei domesticae, 3 prol. attendere agl' interessi di casa.
Impetus, us 4, 2 vena, estro nel comporre.
Impingere lapidem alicui 3, 4 scagliare, tirare una sassata a qualcuno.
Imponere alicui 5, 7 ingannare alcuno, fargli credere una cosa per un' altra. Imponere aliquid 4, 9 metter sopra, caricare addosso. Imponere clitellas 1, 15 metter il basto, la bardella.
Imputare beneficium alicui 1, 21 mostrare di fare in servizio di alcuno ciò che si fa per altra cagione.
Incumbere in hanc vitam 3 prol. attendere, seguire un tal tenore di vita.
Inferre causam jurgii 1, 1 far nascere, trovare pretesto di litigare.
Inficere manus sanguine. 4, 6 contaminare, imbrattare le mani di sangue.
Inflare pellem 1, 23 gonfiare, stirare la pelle.
Infundere opus ceris 4, 10 lavorare, fare il mele negli alveari.
Inficere cupiditatem 1, 26 inspirare, far venire una cupidigia, appetito disordinata di qualche cosa.
Innotescere turpi fraude 1, 10 divenir famoso per qualche furfantaria, farsi conoscere per un bindolo.

Inquinare omni contumelia 1, 2 fare e dire ogni sorta di vituperio.

Insequor eris, seguir dietro. Nox insecuto est 3, 2 venne la sera, si fece poi notte.

ex insidiis 2, 7 dall'aguato dall' imboscata.

Inspicere speculum 2, 7 guardarsi allo specchio.

Instrumentum rusticum 4, 4 arnesi per la campagna.

Intendere cutem 1, 23 stirare la pelle gonfiandosi.

Intercipere laudem 4, 11 esser di impedimento, servir di ostacolo al conseguimento della virtù, lode.

Inter haec 2, 8 frattanto, fra questo mentre.

Interpositis diebus 3, 2 passati frattanto alcuni giorni.

Intrare limen Musarum 3 prol. divenir, esser Poeta.

Invidia plus favet illi 5 prol. quello è meno invidiato, tacciato, è più stimato.

Involvere se farina 4, 1 infarinarsi. Involvere saevum ingenium 4, 5 ricoprire, occultare l' animo maligno.

Ire in plausum litterarum 3 prol. essere applaudito, stimato da' virtuosi.

Juvare aliquem 4, 6 dilettare, dar gusto ad alcuno.

L

Labi favore pravo 5, 5 ingannarsi per uno inconsiderato affetto particolare.

Laborare 4, 20 affaticarsi 1, 28 stare in pericolo.

Lacessere aliquem 4, 28 metter su alcuno, provocare, irritare.

Laedi impune 1, 20 soffrir qualche male, senza farne risentimento, vendetta.

Lambere aquam 1, 18 lambire, pigliar leggermente colla lingua l' acqua, come fanno i cani, e altri animali.

Lanifica, ae 4, 4 donna, che lavora la lana.

Laniger, i, l' agnello.

Lavatio, onis 4, 4 vasi, utensili per bagnarsi.

Laudari verbis subdolis 1, 13 esser lodato fintamente, con secondo fine.

Laxare arcum 3, 11, scaricare, allentar l' arco,

Lector Gato 4, 6 chi severamente critica e trova da dire sopra tutto quello che legge.

Legere librum 3 prol. leggere. Legere capillos 2, 2 Arbores. 3, 14 scegliere.

Levare aliquem dorso 4, 3 pigliare addosso, tor su alcuno a cavallo.

Levis cursus 1, 12 corso veloce.

Liberare se fovea saltu 3, 2 saltar fuori, uscir con un salto dalla fossa.

Locare nomen 1, 16 pigliare a credenza.

Loco mercedis 4, 41 per ricompensa in cambio di pagamento.

Longe vetustior, inferior etc. 4, 6; 1, 1 alquanto, assai più ec.

Luere culpam spiritu 4, 10 pagar la pena colla vita.

Luctari cornibus 5, 9 far forza colle corna, dar delle cornate.

Ludere calamo 4 prol. divertirsi scrivendo, scrivere, comporre per divertimento.

Lustrare domos. 3, 16 scorrere, guardare per le case.

M

Macerare aliquem 4, 16 far dimagherare, struggere alcuno.

Maledicere alicui 1, 1 oltraggiare, dire delle ingiurie a qualcuno.

Manere sensus alicui 4, 4 essere uno in sentimento, essere vivo. Manet pretium litteris 5, 5 le scienze, le lettere sono apprezzate, seguitano a esser in credito.

Medio sole 3, 16 sul mezzo dì.

Mens laedendi 5, 3 animo, intenzione di offendere alcuno, di far male.

Mergere aliquid tartareo specu 4, 5 mandar giù nello stomaco, ingojare qualche cosa.

sine Mercede 4 prol. in vano, senza occasione.

Minari magna 4, 19 promettere, mostrare di fare gran cose.

Minus arridet 4, 17 non piace molto, è poco approvato.

Miscere civitatem 1, 2 sollevare la città, cagionare rivoluzione. Miscere alicui dolorem cum damno 1, 27 apportare ad alcuno danno insieme e dolore. Totam vitam miscet dolor, et gaudium 4, 14 le felicità sono mescolate sempre con qualche avversità.

Mittere ad aliquem 1, 2 spedire, inviare ad alcuno. Mittere vocem 3, 15; 4, 10 dire, parlare.

Mittere panem 3, 2 gettare, buttare del pane.

Moliri fraudem 4, 8 tramare, ordire un inganno avere in animo d' ingannare alcuno.

Monere vitam prudenti consilio 1 prol. dare saggi consigli per viver bene.

More transalatitio 5, 7 all' usanza solita, secondo il consueto.

Movere risus 1 prol. far ridere. Movere plausus 5, 5 meritarsi gli applausi, farsi applaudire, gridare, Viva

Multatus male 1, 3 concio malamente.

Multare aliquem simili iure 1, 25 rendere ad alcun la pariglia, fare ad alcun quel male, che egli ha fatto ad altri.

Multo potior 3, 9 assai più grato, molto più utile.

Mundus muliebris 4, 4 ornamenti da donna.

Mutari ad faciem serenam 4, 4 rasserenarsi.

Mutire palam 4, 22 lasciarsi vedere, far motto esser veduto fiatare.

N

Naeniae viles 4 prol. canzonette vili, e ridicole.

Nasci Diis iratis 4, 16 nascere sfortunato, essere infelicissimo. Nasci humiles 1, 26 nascere in basso stato, esser di bassa condizione.

Nauseare litteras 4, 6 avere a nausea, in fastidio gli studj.

Nec opinus, a, um 1, 9 colto all' improvviso, spensierato.

Nemoris cultrix 2, 4 che abita ne' boschi.

Nitere corpore 3, 6 esser ben grasso, e pieno.

Nobilis 5, 1; 5, 5 ec. riguardevole, stimato, famoso.

Noscere aliquem 4, 4 conoscere la qualità di una persona, di che umore uno sia.

Nudare conscientiam 3 prol. scoprirsi colpevole, accusarsi da se medesimo.

O

Obsistere legibus 3, 12 opporsi alle cose ordinate, adempiere con difficoltà quello che si deve fare per obbligo.

Obterere pede 1, 29 schiacciare co' piedi, calpestare.

Obtrectare aliquid 2 Epil. 5 prol. censurare, dir male di qualche cosa.

Occidere nece 2, 6 morire.

Occipio idem ac incipio 1, 12 principiare.

Occumbere neci 4, 1 morire.

Occupare aliquem 5,8 sorprendere alcuno, prenderlo quando non se lo aspetta. Occupare aliquem ne sit primus. 2 Epil. prevenire, preoccupare. Occupare ferro 5 2 ferire, uccidere all' improvviso. Occupare arcem 1, 2 prendere a forza, impadronirsi della città. Occupari in otio 2, 5 affaticarsi in cose di niuna importanza.

Officium come 2, 5 servitù, cortesia gentile, obbligante.

Offundere terrorem 2, 4 spaurire, empir di spavento.

Onerare laudibus 5, 5 ricolmare di lodi, lodare altamente. Onerare satis 3, 2 caricar di sassate.

Operae, praetium est 2, 5 mette conto, è di grande importanza.

Oppetere poenas 3, 13 pagare, soffrire le pene.

Opponere unum alteri 2 Epil. contrapporre, mettere uno a petto di un altro.

Ornare se falsis laudibus 4, 20 lodarsi indebitamente.

Ostendere novitatem 4, 9 far vedere una cosa nuova. Ostendere vocem 1, 13 far conoscere di saper cantare.

P

Parlare aliquid 4, 4 provvedere, comperare.
Parare coenam 3, 16 mettere all' ordine, preparare da cena.
Parcere alicui 2, 8 perdonare, aver riguardo ad alcuno. Parcere facere aliquid 4, 22 tralasciare di fare qualche cosa.
Parere sibi laudem 5 prol. acquistarsi credito. Parta mihi laus est. ibid. già sono divenuto glorioso.
Partiri caritatem in aliquos 3, 7 amare egualmente, dar prove eguali di amore ad alcuno.
Pateo, es, esser patente, aperto. Patet cunctis via honoris 2 Epil. per tutti è aperta la strada a acquistarsi merito, e farsi onore. Patet vindicta alicui 1, 27 non manca ad alcuno il modo di vendicarsi, si può ben ricattare.
Patiens iniuriae 1; 5 umile, mansueto.
Patior, eris, patire. Pati nives, et imbres 3, 6 stare esposto alle nevi, e alle pioggie. Pati frena 4, 3 lasciarsi metter la briglia, Pati aliquid 4, 22 contentarsi, permettere per quanto si può una cosa. Pati sua exempla. 1, 23 soffrire uno che gli altri lo trattino, come esso ha trattato loro.
Pectus solutum. 3 pr. animo quieto, disoccupato.
Pelagius cursus 4 18 via, viaggio di mare.
Pendere ad aliquem 3 3 essere in vendita.
Pendere in aliqua re 5 8 reggersi, sostenersi leggermente sopra qualche cosa.
Pendere poenas 1 26 pagare soffrire le pene.
Peragere rem 4 22 conchiudere, terminare l' affare.
Perdere operam 1 24 affaticarsi invano. Opera necquicquam periit 2 5 la fatica è stata in vano. Non pereat momentum horae 3 prol non si perda un momento di tempo. Perdere rem aliquam 5, 7 mandar male, guastare alcuna cosa.
Perorare causam 1, 10 conchiudere, terminare di trattare la causa.
Perpastus 3, 6 ben pasciuto, satollo.

Persalutare aliquos 4, 11 salutare alcuni ad uno ad uno.

Persona tragica 1, 7 maschera da teatro.

Persolvere poenas 3, 3 pagare, soffrire le pene.

Persuaderi ad aliquid 1. 8, 3, 4 lasciarsi uno indurre: risolversi a fare qualche cosa.

Pertinere aliquo 3, 1 alludere a qualche cosa.

Petere rem aliquam, domandare alcuna cosa, Petere aliquem locum 3, 2 andare in qualche luogo. Petere aliquem saxo 3, 2 prendere alcun di mira, colpirlo con una sassata.

Pervellere alicui aurem 5, 5 sringere, tirare ad alcuno un orecchio.

Placare severitatem frontis alicuius 4, 6 far che alcuno deponga il contraggenio, e avversione di qualche cosa.

Plectere se 5, 9 piegarsi colla vita, chinarsi.

Polire materiam versibus 1 prol. abbellire, perfezionare, con ridurla in versi una materia, un argomento di qualche cosa.

Ponere fetum 2 4 partorire. Ponere escam sorbitionem etc. 1 25 dare, porre avanti da mangiare ec. Ponere praemium 1 14 proporre, metter su il premio. Ponere statuam. 1 Epil. ergere, inalzare una statua. Ponere timorem 1 2 farsi animo non aver più paura. Ponere domum 3, 8 piantare edificare una casa.

Praecludere linguam, vocem 1 2, 1 22 chiudere la bocca, impedire: non lasciare che uno parli, gridi ec.

Praegustare aliquid 4 29 assaggiar avanti, gustar leggermente qualche cosa.

Praemetuens doli 1 16 che si adombra, si insospettisce di qualche inganno.

Praeponere lucrum docto labori 3 prol. stimar più, anteporre l'interesse, le ricchezze, la virtù, lo studio.

Praestare adsuetam vicem 3 prol. compire ai soliti suoi doveri. Praestare benevolentiam, 3 12 dar prova, contrassegni di affetto. Praestare hospitium alicui 2 8 dar ricetto, albergare qualcuno. Praestare aliquem totum ab injuria 1 29 assicurare, difendere da' pericoli. Praestare aliquid 3 prol. adempire fare quello che

si è promesso. Praestare rem aliquam, in eius venditione 3 3 assicurare che una cosa è tale, quale si dice.

Praeterire silenzio 3, 10 lasciar di dire, passare sotto silenzio

Praevaleo, es, esser da più, giovar maggiormente. Virtute praevalet sapientia 1 13 val più il sapere e il giudizio, che il valore e la forza.

Praebere dapem largam 2 4 servire di abbondante cibo, o ristoro.

Premere vocem. 1 11 lasciar di gridare, chetarsi.

Premi ab aliquo 4, 22 esser oppresso.

Pretium meriti 1, 8 la ricompensa, la ricognizione di qualche benefizio.

Principes 5 1 i principali, le persone più riguardevoli.

Probare aliquid 5, 5 dimostrare, far conoscere qualche cosa.

Prodere rem aliquam 1, 3 palesare, raccontare qualche cosa.

Prodire in conspectum 5, 7 escir fuori a vista di altri. Prodire in scenam, 5, 5 uscire in palco. Prodire in novis cothurnis 4, 6 parlare, comporre con istraordinario stile sublime.

Proferre tacite caput 1, 2 far capolino.

Profiteri rem gravem 3 prol. mettersi a un'alta impresa, e un grande impegno. Profiteri facere idem 5, 5 impegnarsi a fare altrettanto. Professa mors 4, 6 evidente, manifesto rischio di morte.

Proloqui breviter 3, 6 dire in succinto, spiegare in poche parole.

Promittere alicui ad coenam 4, 21 accettare promettere a alcuno di andare a cena da esso.

Promovere pedem 4, 21 muovere un passo, e cavar fuori da qualche luogo un piede.

Propositum vitae 3, prol. methodo, sistema di vivere.

Prosequi maximo plausu 5, 5 applaudir sommamente. Prosequi verbis 3, 5 soggiungere, dire.

Prospicere toto die 2, 4 far tutto il giorno la sentinella.

Protrudi foras, sic trudi 5, 7 essere scacciato via, esser fatto fuggire vergognosamente.

Provocare aliquem 4, 21 chiamar fuori alcuno dal luogo, ove è.
Proximus culpa 1, 10 reo, colpevole.
Prudentia alicuius artis 1, 14 scienza, pratica di qualche arte.
Purgare domum muribus 1, 21 ripulir la casa dai topi.
Putari sapere 4, 5 esser tenuto in concetto di virtuoso.

Q

Quacumque summa 4, 4 a qualsivoglia prezzo.
Quaerere escam 3, 9 victum 3 13 cercare da mangiare, da vivere. Quaerere vindictam 4, 3 cercare, procurare di vendicarsi. Quaerere hominem 3, 16 cercare uno che abbia sano giudizio.
Quaestio posita 3, 11 il dubbio, quesito proposto.
Qui? 1, 1 come mai, in che modo?
Quo mi? si etc. 3, 15 che giova a me questo? se poi ec.

R

Ramosus, a sum 1, 12 fatto a forma di rami di albero, come sono le corna de' cervi.
Rapere ad se quod est commune omnium 3. pr. stimare detto per se quello che appartiene ad ognuno. Rapere a naufragio 4, 18 sottrarre, raccogliere in fretta.
Recidere ad querelam 3, 15 tornare a querelarsi, a dolersi di qualche cosa.
Recipere aliquem ad se 2, 20 accogliere, dar ricetto, quartiere ad alcuno nella propria casa.
Recipi in coetum 3 prol. essere amoroso fra gli altri, entrare in conversazione.
Recumbere 4. 11 mettersi a tavola per mangiare.
Recusare fidem pactam 3, 10 mancare di parola, rompere i patti, non stare agli accordi.
Reddere sincerum judicium 3 prol. dire schiettamente il proprio parere. Reddere iura 4, 13 amministrare giustizia. Reddere tempus amicis 3 prol. divertirsi in-

sieme cogli amici. Reddere praemium 4, 22 dare il premio, ricompensare.

Redire in gratiam cum aliquo 5, 3 far la pace con qualcheduno. Redire ad splendorem 3, 9 divenire nuovamente splendido.

Refellere aliquem 4, 17 confutare, convincere alcuno della sua falsa opinione.

Referre pedem retro 2, 1 ritirare in dietro il piede, tornare in dietro. Referre aliquid ad animum 3, 16 fare riflessione a una cosa. Referre aliquem domum. 5, 7 ricondurre qualcuno a casa. Referre parem gratiam 3, 2 rendere il contraccambio. Referre fabellam 1, 2 raccontare una favoletta.

Refert mea 1, 15 importa a me.

Reficere vires 3, 3 riaversi rimettersi in forza.

Relaxare animum 3 prol. sollevare lo spirito.

Reliquiae aevi languentis 4, 22 avanzo di vita rifinita, cadente.

Repelli viribus veritatis 1, 1 esser convinto della forza del vero.

Rependere gratiam alicui 2 prol. rendere ad alcuno il contraccambio.

Reperire effugium 4, 8 trovare scampo, sottrarsi fuggendo.

Reprehendere aliquem elapsum 5, 8 tornare a chiappare uno, che è già scappato.

Repto, as 5, 1 andar pian piano, muoversi come una testuggine.

Resonare domum laetam apparatu 4, 21 esser la casa in allegria e festa con grand' apparecchio.

Resistere ad aliquem locum 1, 2 soffermarsi, trattenersi in qualche luogo.

Retendere arcum 3, 11 scaricare, stendere l' arco.

Retorridus mus 4, 1 topo vecchio, furbo, ammaliziato.

Retundere superbiam 4, 20 ribattere, rintuzzare l'orgoglio.

Revocare aliquem ad coenam 1, 23 invitare a cena alcuno, da cui già prima si è stato invitato.

Ridicule magis quam vere 3, 3 più per far ridere, che perchè così sia veramente una cosa.

Ridere aliquem 5, 11 ridersi di alcuno, beffarlo.

Rigens gelu 4, 15 intirizzato, morto di freddo.

Rogare victum 4, 18 chiedere qualche cosa da potersi sostentare, domandar la limosina. Rogare pro vita 3, 2 chiedere in grazia la vita.

Ruere certatim 5, 1 accorrere in folla, e gara.

Rumor dispersus 5, 5 la nuova sparsa.

Rumpi corpore 1, 23 scoppiare, crepare.

S

Sal urbanus 5, 5 scherzo grazioso, arguzia giudiziosa.

Salire summis viribus 4, 2 lanciarsi saltare quanto uno può.

Scarificatus, a, um scalfitto, roso.

Sedare sitim 5, 3 cavarsi la sete, bere. Sedare pulverem 2, 5 ammorzare la polvere.

Sedere sella prima, in curribus 3, 5 stare a cassetta, far da cocchiere. Judex sedit inter illos 1, 10 si mise a far da giudice, a esaminare e giudicare la lite. di quelli.

Semita alicujus facere viam 3, prol proseguire e perfezionare una cosa principiata, e abbozzata da un altro.

Sensus communis 1, 7 buon senno, giusto discernimento delle cose.

Sentire quicquam 2, 8 accorgersi di alcuna cosa. Sentire aliquem dimissum irate 4, 21 vedere lasciare andar via uno disgustato. Sentire repulsam 1, 3 essere rigettato, scacciato via. Sentire vim carminis 3 prol. gustar la forza, energia del verso, avere il gusto de' versi. Sentiat quos attentarit 5, 2 conosca, provi con chi egli si è messo, con chi egli l' ha da fare.

Sequi aliquem 2, 7 andar dietro ad alcuno. Sequens otium 5, 1 persona oziosa, sfaccendata.

Sic valeas ut etc. 4, 1 che tu possi così aver bene, come ec.

Simul, simul ac, appena, tosto che.

Simulare pavorem 2, 4 far mostra, fingere di aver paura.

Sin autem minus 3 prol. se no poi.

Solidum decus 4, 20 lode, merito vero, massiccio.

Solvere errorem spiegare, far conoscere lo sbaglio di alcuno. Solvere frenum 1, 20 togliere il freno, lasciar che altri vivano a loro capriccio. Solutus catena 3, 6 sciolto, libero dalla catena. Solutum pectus 3 prol. animo mente quieta, disoccupata.

Splendere hilare convivium poculis 4, 21 essere il convito in grande allegria, bevendo molto.

Sponsus improbus 1, 16 mallevadoria, sicurtà maliziosa fatta con animo d'ingannare.

Stare pro judicio erroris sui 5, 5 sostenere ostinatamente un suo sproposito.

Strigare in equis 3, 5 soffermarsi, pigliar fiato.

Stringere gladium 5, 2 impugnar l'armi, la spada.

Strophae verbosae 1, 14 bindolerie aggiramenti con parole.

Studere facere rem aliquam etc. 1, 26; 1 Epil. procurare, affaticarsi per qualche cosa.

Submovere omnem querelam. 2 Epil. consolare quietare alcuno; togliere ogni motivo di lamentarsi.

Sub conditione 4, 4 con patto.

Successus, us 2, 3; 2, 4 riuscimento felice di qualche cosa.

Succlamare feliciter 5, 1 gridare Viva, augurare felicità.

Succumbo, is 3, 11 cedere, darsi per vinto.

Sumere per se 2, 1 prendere una cosa da per sè, senza che sia data da altri.

Suscitare clamore 5, 5 eccitare la maraviglia, gli applausi per qualche cosa.

Suspenso pede incedere 2, 4 andar leggermente, camminare in punta di piedi.

Sustinere rem aliquam 4, 6 seguitare a tenere, non gettar via una cosa. Sustinere jocos 3, 7 regger alle beffe, stare senza risentirsi all'altrui burle. Sustinere

aliquem 1, 2 soffrire, aver pazienza con qualcuno. Sustinere aliquid esse 4, 13 soffrire permettere che succeda qualche cosa. Sustinere paupertatem 4, 8 sostentarsi, avere da uno da poter vivere, essendo povero. Sustinere notam 1, 3 ricevere, sopportare un' ingiuria, un soppruso.

T

Tabula, ae. 4, 18 tavoletta nella quale quelli che avevano naufragato, facevano dipingere il loro naufragio, portandola poi appesa per muovere gli altri a pietà e soccorso.

Tangi invidia alicuius rei 1, 23 avere invidia di qualche cosa.

Tanto melior 3, 4 ho bene? su bravo.

Temperare jugum 3, 5 regolare, guidare il cavallo, che tira la sedia.

Temperatae arguzie 5, 5 arguzie, concetti moderati, non eccedenti.

Tendere dolos irritos 1, 12 affaticarsi in vano per ingannare alcuno.

Tenere aliquem 2, 2 essersi guadagnato l'affetto di alcuno, esser grandemente amato da qualcheduno. Favor tenet mentes 5, 5 gli animi sono prevenuti, acceccati del genio, dalla passione. Tenere aliquid 4, 4 ritenere conservare.

Tentare an sit aliquid etc. 1, 22 cercar di scoprire, far prova se possa essere, riuscire qualche cosa.

Tibia, ae 5, 7 osso della gamba. Flauto, strumento da fiato.

Tollere pennas 3, 3 raccogliere le penne. Tollere sententiam 3, 10 pronunziare, dare ad alta voce la sentenza. Tollere clamorem ad sidera 1, 6 alzar le grida alle stelle. Tollere clamorem totis viribus 1, 11 gridare quanto se ne ha nella gola, quanto forte uno può. Tollere araneas 2, 8 levar via i ragnatelli.

Torquere se diu 3, 11 scontorcersi, affliggersi lunga-

mente non sapendo una cosa. Torquere spiritum 4, 16 vivere inquieto, stare in pena.

Tradere narratione aliquid posteris 4, 4 raccontare, notare qualche cosa per notizia di quei che verranno. Tradere aliquid quacumque summa 4, 2 vendere dar via a qualsisia prezzo. Tradere se se alicui 1, 29 mettersi nelle mani, darsi in potere di alcuno. Tradere famae. 5 prol. lasciare scritto a perpetua fama e onore. Tradere memoriae 4, 21 lasciare scritto alla memoria de' posteri.

Traditum est 1, 24 si dice, è stato scritto.

Tradere spiritum extremum 1 20 essere in agonia. Trahere vitam asperam 3, 6 vivere stentatamente Trahere vitam luxu 4, 4 vivere alla grande con signoria. Trahere odorem totis naribus 2, 1 annasare, tirare su col naso quanto uno può.

Transferre aliquid in fabellas 3 prol. esprimere, spiegare qualche cosa per via di favola. Transferre in chartas verba alicujus 5 prol. copiare, notare quello che uno dice.

Trepide 2, 5 con prestezza insieme e timore.

Trudi foras capite 5, 5 essere spinto, scacciato via.

Trusito, as 2, 7 urtare, colpire con percosse, e ferite.

Tumere superbia inani 1, 3 gonfiarsi, insuperbirsi vanamente.

V

Vacare alicui 3 prol. trattenersi, divertirsi con alcuno. Vacare a negotiis 3 prol. essere dissocupato.

Vagè perlegere librum 5 prol. scorrere un libro leggendo in quà, e in là.

Valere multum 1, 5 aver molta forza, poter molto. Quantum valent litterae 4, 21 quanto servono, giovano le scienze, gli studj.

Vehemens canis 2, 3 cane arrabbiato.

Venari oculis 4 3 innamorare cogli sguardi.

Venire in periculum 4, 8 cadere, trovarsi in pericolo. Venire aliquid in dubium 3, 10 dubitarsi di qualche cosa. Venire in conspectum, et etiam in conspectum 5, 1 farsi avanti, presentarsi a qualcuno. Venient vices aliorum 4, 22 verrà il tempo ancor per gli altri. Venit curatio ad sanitatem 5, 7 l'infermo va risanando. Venire majoris 2, 5 vendersi a più caro prezzo; costare assai più.

Versari in periculo 2, 8 trovarsi, essere in gran pericolo.

Vertere concilium ad fallacia 1, 29 ricorrere alla frode, pensare a ingannare qualcuno.

Vitare rapinam 2, 4 guardarsi, assicurarsi, dall' altrui rapina.

Vituperare coelum 4, 6 cansurare, tacciare sino le cose più buone e perfette.

Ultimum 4, 19 alla fine, in ultimo.

Volutare se se 4, 3 rivoltelarsi.

X

Xystus 2, 5 viale strada di passaggio.

Z

Zona, ae 4, 18 cinta, cintura in cui anticamente tenevano, e portavano i denari.

INDICE

DELLE FRASI E VOCABOLI

Più notabili che si contengono nelle Favole di Fedro, con la loro espressione latina.

Il primo numero denota il Libro, il secondo la Favola.

A

Affannarsi, ansare senza bisogno, anhelare gratis 2 5.
Affannone, facendone, ardelio, is 2 prol.
Agonizzare, essere in agonia, trahere spiritum extremum 1 20.
Ajutare uno, ferre auxilium alicui 4 15.
Allargare la coda, explicare caudam 3 15.
Alludere a qualche cosa, pertinere aliquo 3 1.
Alzar le grida fino al Cielo, tollere clamorem ad sidara 1 6.
Amare, praestare benevolentiam 3 12 amare ugualmente alcuni, partiri charitatem inter aliquos 3 7.
Ambire qualche cosa, affectare aliquid 3 15.
Ammalarsi gravamente, confici gravi morbo 1 14.
Ammazzare, dare aliquem letho. Ammazzar fiere, affligere feras 1 11.
Ammettere alcuno nella compagnia, recipere aliquem in coetum 3 prol.
Amministrar la giustizia, reddere jura 4 12.
Ammucchiar qualche cosa, congerere aliquid 1 20.
Andare in compagnia d'alcuno, esse socium cum aliquo 1 4.
Andare col capo in alto, eminere cervice 2 7.
Andare in qualche luogo, petere aliquem locum 3 2.
Andar dietro da alcuno, sequi aliquem 2 7.
Andar piano, lentamente, repto, as 5 1.
Anteporre l'interesse alla virtù, praeponere lucrum docto labori 3 prol.
Appetire, desiderare una cosa, appetere rem 5 4.
Applaudire, movere plausus 5 5 prosequi plausu 5 5. Applaudire con alzar le grida, consurgere in plausus 5 7.
Applicare a se quello che appartiene a tutti, repetere pro se quod est commune omnium 3 prol.
Apportare danno insieme e dolore, miscere alicui dolorem cum damno 1 27.
Appropriarsi una cosa, aliquid sibi adscribere 4 2.
Arguzia giudiziosa, sal urbanus 5 5.
Arnese di campagna instrumentum rusticum 4 4.
Arricchirsi con guadagno, facere lucrum 5 7. fieri locupletem 4 18.

B

C

Calpestar co' piedi, obterere pede. 1, 28.
Calvo, defectus pilis. 5. 6.
Camerata, e abitazione di molti, contubernium. 2 4.
Camminar leggermente in punta di piedi, suspenso pede incedere. 2 4 far camminare a forza di spinte e percosse, trusito, as. 2 7
Cane arrabbiato, canis vehemens. 2 3
Cantina piena di vino, apotheca plena cadis 4 4.
Capelli, accomodare i capelli, conciar la testa, fingere capillos. 2 2.
Capitare, giungere in un luogo, devenire, deduci in aliquem locum 2. 1.
Caricare alcuno imponere aliquid alicui. 4. 9.
Casa che è in allegria e festa, domus quae resonat laeto apparatu 4, 21.
Cattivarsi l' affetto, innamorare alcuno, capere animos alicujus. 2 2.
Cedere, darsi per vinto, succumbere. 3 11.
Cedere il posto, andarsene, cedere loco. 1. 18.
Cena, metter all' ordine la cena, parare coenam. 3 16 Accettare l' invito di cena, promittere ad coenam. 5 21. Render l' invito della cene, revocare ad coenam. 1 23
Censurare le cose più buone e perfette, vituperare coelum. 4. 6.
Cercare un uomo di senno e di giudizio, quaerere hominem. 3 16.
Cercare la verità d' una cosa tentare an sit aliquid. 1 20.
Cercare da vivere, quaerere, escam, victum. 3 9.
Cessare da qualche cosa abstinere ab aliqua re. 3 2.
Chiamare fuori uno, evocare aliquem. 1 2.
Chiedere la vita in grazia, rogare vitam. 3. 2
Chiuder la bocca, far tacere, praecludere linguam, vocem. 1 2.
Cibarsi, capere escam. 5. 2.
Cibo, lasciarsi cadere il cibo di bocca, demittere cibum ore. 1 4.
Citare alcuno in testimonio, citare aliquem testem. 1 17.

Contribuire danaro per qualche cosa, conferre pecuniam alicui. 4 4.
Convocare la gente, concitare civitatem 5 5.
Convinto dalla forza del vero, repulsus viribus veritatis 1 1.
Convito sontuoso, e splendido, convivium splendens poculis. 4. 21.
Copiare quello che uno dice, transferre in chartas verba alicujus. 5 prol.
Costumi rilassati, dissoluti mores. 2 2.
Cozzare con le corna, luctari cornibus. 5 5.
Credito, essere in maggior credito, esse pluris. 4 20 perdere il credito, amittere fidem. 1 10.
Criticare una cosa, distringere, obtrectare aliquid. 2 Epil.

D

Danno; incontrar danno, affici, affligi malo. 1 5.
Dare in luce, efferre in lucem. 2. Epil.
Dare udienza ad alcuno, dare accessum alicui. 2 1.
Dare di mano ad alcuno, dare opem alicui 5 7.
Darsi in custodia ad alcuno, dare se tutandum alicui. 1 14.
Darsi in potere ad altrui, dedi alteri 4. 3.
Decadere dal posto, amittere dignitatem. 1 20
Dedito a bever vino, devotus vino 4 4.
Desiderare l'altrui, appetere alienum. 5 4.
Dichiarare, esporre una cosa, disserere rem 5 prol.
Dichiarare l'erede, facere heredem. 4 4.
Dilettare, dar gusto ad alcuno, iuvare aliquem 4 6.
Dilettare chi ascolta, capere alienas aures. 2. prol.
Dilettarsi di qualche cosa, capi aliqua re. 5 prol.
Dimandar l'elemosina, rogare victum. 4 18.
Diminuire ogni spesa, circumcidere omnem impensam 4 16
Dimostrare con provare una cosa, probare aliquid. 5 5.
Dire schiettamente il suo parere, reddere sincerum iudicium. 3. prol.
Disapprovare dentro di sè il proprio parere, damnare tacito corde suum consilium 5 prol.
Disegno riuscito vano, spes delusa. 3 5.
Disoccupato, negotiis vacans. 3. prol.

E

F

Far la sentinella tutto il giorno, prospicere toto die 2 4
Far lega, icere foedus. 1 29.
Far miele negli alveari, infundere opus ceris. 4 10.
Far prova di uno, experiri aliquem 1 14.
Far ridere, movere risus. 1 prol.
Fare stridere uno, exprimere vocem alicujus 5 5.
Farsi animo, ponere, timorem. 1 2.
Farsi notte, noctem insequi. 3 2.
Fastidio, aver a fastidio qualche cosa, nauseare aliquid. 4 6.
Favola, raccontare una favola, referre fabellam 1 2.
Favorire alcuno, dare beneficium alicui 3, 12.
Fermarsi in mezzo la gente, consistere in media turba 4 4.
Feste, celebrar feste, facere ludos 5 7.
Fiaccare l' orgoglio, retundere superbiam 4 20.
Fidare qualche cosa ad uno, credere rem alicui 1 8.
Fidare se stesso, la propria vita, credere se, caput suum 1 14.
Fingere paura, simulare pavorem 1 4.
Fiorire, essere in auge per l' osservanza delle leggi, florere legibus 1 2.
Forza, aver molta forza, valere multum 5 5.
Frammischiarsi con altri, immittere se aliquibus 1 3.
Fuga, render facile la fuga, explicare fugam 4 6.
Fuggire la morte, evadere necem.
Fuggire velocemente, fugere magnis viribus 5 2.

G

Gettar del pane ad alcuno, mittere panem alicui 3 2.
Giovare ad alcuno, esse bono alicui, 5 4.
Giudicare una lite, sedere judicem inter aliquos 1 10.
Giungere in un luogo, deduci in aliquem locum 2 1.
Gloriarsi di qualche cosa, jactare aliquid 4 20.
Gonfiare la pelle, inflare pellem 1 25 intendere cutem 1 13.
Gradire le fatiche di uno, favere labori alicujus 2 Epil.
Grasso, divenir grasso, complesso; fieri corpus 3 6 esser grasso, nitere corpus 3 6.

Gridare viva, succlamare feliciter 5 1.
Guadagnarsi l' affetto di alcuno, tenere aliquem 2 2.
Guadagnare, facere lucrum 1 22.
Guardarsi allo specchio, suspicere speculum 3 7.
Guastare una cosa, perdere aliquid 5 7.
Guidare il cavallo che tira la sedia, temperare jugum 3 6.
Gustare leggermente qualche cosa, praegustare aliquid 4 21.

I

Imbarcarsi, ascendere navim 4 18.
Imboscata; dall'imboscata, dall' auguato, ex insidiis 2 7.
Imbrattare le mani di sangue. V. Contaminare.
Imitare la voce del porco, grunnire 5 5.
Impedire il conseguimento della lode, intercipere laudem 1 2.
Impegnarsi a fare altrettanto, profiteri facere idem 5 5.
Impiegar lungo tempo, consumere moram longi 4 4.
Impor silenzio, silentium facere 5 5.
Inaffiare la terra, conspergere humum aqua 2 5.
Inalzare una statua ad uno, ponere statuam alicui 2 Epil.
Incominciare a raccontare una favola, ferri ad fabulam 5 prol.
Indurre uno a qualche cosa, adducere aliquem ad aliquid 5 7.
Indursi a far qualche cosa, persuaderi ad aliquid 1 8.
Ingannare alcuno, aggredi aliquem fallaciam 3 13 farli credere una cosa per un' altra, imponere alicui 5 7 ingannare gli uomini da poco, fallere ignotos 1 11 affaticarsi in vano per ingannare alcuno, tendere dolos irritos alicui 1 12 avere in animo di ingannare, moliri fraudem alicui, in aliquem 4 8 vertere consilium ad fallaciam 1 29.
Ingannarsi per uno scellerato genio, o affetto particolare, labi favore pravo 5 5.
Ingannatore, bilinguis 2 4.

Ingiuria ; aggiungere all' ingiuria l'insulto, addere contumeliam injuriae. 5, 3 Dire ogni sorta d' ingiurie, inquinare aliquem omni contumelia 1, 2 maledicere alicui 1, 1 ricevere ingiurie, affronti, experiri contumelias 1, 3.

Innammorare collo sguardo, venari oculis 4, 4.

Inseguire, dar la caccia ad alcuno, consectari aliquem 3, 13.

Inspirare far venire voglia di qualche cosa, injicere cupiditatem alicujus rei 1, 26.

Insuperbirsi vanamente, tumere superbia inani 1 3.

Intendere il significato, colligere sensum 4 4.

Interpretare per sè una cosa detta per altri, agnoscere aliquid dictum in se 1 21.

Intirizzato per il freddo, rigere gelu 4 15.

Intorbidar l' acqua, facere aquam turbulentam 1. 1.

Invanirsi per vano applauso, capi aura frivola 3 7.

Invidia ; aver invidia di qualche cosa, tangi invidia alicuius rei 1, 23. Non far conto dell' altrui invidia, cedere invidiae 3 8. L' invidia giova più di quel che nuoce, invidia plus favet 5 prol.

L

Lanciarsi quanto uno può, salire summis viribus 4 2.

Lapidare uno, petere aliquem saxo 3 2 onerare aliquem saxis ibid.

Lavoro ; terminare un lavoro, peragere rem 4 22.

Lodare, honorare aliquem laudibus 5 5 lodare infinitamente, plaudere verbis subdolis 1 13 indebitamente, onerare laudibus falsis 4 20.

Luogo ; manca il luogo alla gente, deficiunt loca turbam 5 5.

M

Mal concio, male multatus 1 3.

Maltrattare uno gravemente, facere acerbum convicium alicui 3 13.

Mancar di parola, recusare fidem pactam 3 10.

Mandare a male una cosa. V. Guastare.

N

O

P

Prevenire, preoccupare. occupare aliquem ne sit primus 2 Epil.
Prigione; liberare dalla prigione, solvere aliquem catena 3 6.
Produrre le prove di qualche cosa, aperire pignus 5 5.
Promettere, exhibere fidem 4 22 promettere assai, minari magna 4 10.
Proporre un premio, ponere premium 1 14.
Provarsi a far qualche cosa, experiri aliquid 1 14.
Provedere a sè stesso, cavere sibi 1 9.
Provocare alcuno, lacessere aliquem 4 20.

R

Raccontare, incominciare a raccontare una favola, ferri ad fabellam 5 prol.
Radunare insieme, colligere res 4 18.
Raggiungere alcuno, assequi aliquem 4 1.
Raggriuzarsi, intirizzire dal freddo, rigere gelu 4 15.
Rapina; guardarsi dall'altrui rapina, vitare rapinam 2 4.
Rasserenarsi in faccia, mutari ad faciem serenam 4, 14.
Reggersi leggermente sopra una cosa, pendere in aliqua re 5 8.
Regola di vita, propositum vitae 3 prol.
Regolarsi bene, contineri aliqua re 2 prol.
Regolare un cocchio, temperare jugum 3 5.
Rendere il contraccambio, multare aliquem simili jure 1 25.
Riaversi, mettersi in forze, reficere vires 3 2.
Ricevuto, ammesso, accolto con noja, fastidiose receptus 3 prol.
Ricompensare, reddere praemium 4 22. Ricompensare d' un benefizio, reddere pretium meriti 1 8.
Riconciliarsi con alcuno, redire in gratiam cum aliquo 5 3.
Ricondurre uno a casa, referre aliquem domum 5 7.
Ricreare la mente, dare ludum animo 3 11.
Ricusare un invito, una cortesia, dimittere gratiam alicujus 4 21.

S

Sparger nuova, dispergere rumorem 5 5.
Spada; ripor la spada nel fodero, condere ferrum 5 2.
Spensierato, necopinus 1 9.
Speranza riuscita vana, spes delusa 3 15.
Spergiurare con frequenza, fatigare coelum perjurio 4 19.
Spezzar la testa co' calci, exterere frontem calcibus 2 20.
Spiantato, deperditus inopia 1 14.
Spiare uno, explorare aliquem 1 2.
Spiegare; far conoscere l'errore di alcuno, solvere errores alicujus 1, 2.
Splendito; divenir nuovamente splendito, redire ad splendorem 3 9.
Sponsalizio solenne, celebres nuptiae 1 6.
Sprezzar, buttar via, abjicere rem 4 4.
Spremer le lagrime, exprimere gemitum 4. 16.
Star bene, valere 4 1.
Starsene da quello che uno è, degere vitam habitu suo 1 3.
Stridere orribilmente, ciere gemitus immanes. 4 19.
Sviluppare un negozio, extricare negotium 4. 19.
Suscitare una lite, inferre causam jurgii.

T

Tacciare le cose più buone e perfette. V. Censurare.
Tacciare quelli che sono da più, carpere meliores 2. Epil.
Tendere insidie, habere insidias 1 18.
Tentare qualche cosa, conari aliquid 4 22.
Terminar di trattare una causa, perorare causam 1 10.
Terminare un affare, peragere rem 4 22.
Tirare una per la gola, capere aliquem cibis 1 22.
Tirar l' orecchio, pervellere aurem 5 5.
Tirar su col naso quanto uno può, trahere totis naribus 3 2.
Togliere qualche cosa ad uno, fraudare aliquem aliqua re 1 6.
Topo; liberar la casa da' topi, purgare domum muribus 1 25.

V

sensus alicui manet 4 4. Lasciar vivere a capriccio, solvere frenum alicui 4 2. Vivere diversamente da quello che si viveva, deflectere a prima consuetudine 4 12.

Voto; esser obbligato a far qualche cosa per voto. Debere votum alicujus rei 5 4.

Usanza; all' usanza solita, more translatitio 5 7.

Uso di qualche cosa, commercium alicujus rei 4 8.

Utile a qualcheduno, qui valet alicui 4 21.

Z

Zerbino, persona dedita alla baggianeria, Cinaedus. 1. 5 1.

INDEX

FABULARUM PHAEDRI.

A

C